ATOMI PERIPATETICÆ

SIVE

TVM VETERVM,

TVM RECENTIORVM

ATOMISTARVM PLACITA,

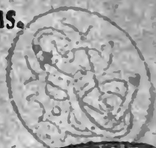
AD NEOTERICÆ PERIPATETICÆ Scholæ methodum redacta;

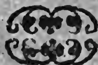
A R. P. CASIMIRO TOLOSATE *Capucino*, *in ſex Tomos diſtributa.*

TOMVS II.

Primam partem Phyſicæ complectens.

BITERRIS,

HENRICUS MARTEL

Cum Approbatione & Privilegio excudebat.

M. DC. LXXIV.

INDEX DISPVTATIONVM, Articulorum, & Quæstionum Physicæ.

PARS PRIMA.

PARS SECUNDA.

Quæstio

Physicæ.

ARTI

2. *Vnde*

PHYSI

PHYSICÆ PRÆLVDIVM.

POSTQVAM Logica intellectum instruxit regulis quibus scientiarum inquisitioni mens possit securius incumbere, facémque, vt ita dicam, prætulit, vt veritatem detegat: postquam Metaphysica intentionalis de iis egit, quæ ad rationes entis magis abstractas, & vniuersitatibus spectant, doctrinæ ordo rectáque methodus, vt ad particularia descendamus, corporúmque Naturam, Principia, proprietatésque contemplemur, postulat. Sic mens abstractionibus fatigata, sibi paulisper indulgebit, & varietate corporum recreata vires nouas sumet, quibus ad Metaphysicam realem sese accinget. Quapropter, cum longa

INDEX DISPVTATIONVM,

Articulorum, & Quæstionum Physicæ.

PARS PRIMA.

mentis

PARS SECVNDA.

Quæstio

Physicæ.

Art. I

iis

PHYSI

PHYSICÆ PRÆLVDIVM.

OSTQVAM Logica intellectum instruxit regulis quibus scientiarum inquisitioni mens possit securius incumbere, facémque, vt ita dicam, prætulit, vt veritatem detegat: postquam Metaphysica intentionalis de iis egit, quæ ad rationes entis magis abstractas, & vniuersitatibus spectant, doctrinæ ordo rectáque methodus, vt ad particularia descendamus, corporúmque Naturam, Principia, proprietatésque contemplemur, postulat. Sic mens abstractionibus fatigata, sibi paulisper indulgebit, & varietate corporum recreata vires nouas sumet, quibus ad Metaphysicam realem sese accinget. Quapropter, cum longa

nobis ſuperſit via, antequam ad metam perueniamus, terit, vt arbitror, tempus, qui in ipſo initio longas ducit moras prolixioréſque de ipſa Phyſica tractatus edit: ne tamen inſalutato, vt dicunt, hoſpite eam aggrediamur, quæſtiunculis breuiter Reſpondebo.

QVÆRES I. *Quid ſit Phyſica.*

Reſpondeo eſſe quæſtionem rerum naturalium, maximè earum, quæ ſub ſenſus cadere poſſunt: & ex mox dicendis patebit rectè definiri poſſe, ſi dicatur; ſcientia ſpeculatiua corporis naturalis, vt mobile eſt.

QVÆRES II. *An Phyſica ſit ſcientia.*

Reſpondeo affirmatiuè; illa enim facultas ſcientiæ nomen meretur, quæ docet cognoſcere cauſam per effectus, effectúſque per cauſam, & inquirit cauſas & principia eorum, quæ viſuntur in naturâ; atqui hoc præſtat Phyſica; ergo Phyſica eſt ſcientia.

Obiicies cum heraclito: de mutabilibus & corruptibilibus non datur ſcientia; atqui Phyſica agit de mutabilibus & corruptibilibus; ergo non eſt ſcientia.

Reſpondeo: diſtinguo maiorem, de mutabilibus ſecundùm accidentalia non da-

tur

tur ſcientia, eſto maior: ſecundùm eſſentialia, nego.

Dices: plura opinatiuè tantùm cognoſcimus circa res naturales.

Contra, quia nulla eſt ſcientia de cuius obiecto plura ſolùm opinatiuè non innoteſcant; ergo hoc non tollit rationem ſcientiæ. Adde quod ex nobiliori parte deſumenda eſt denominatio.

QVÆRES III. *An Phyſica ſit ſcientia ſpeculatiua.*

Reſpondeo affirmatiuè, quia ſiſtit in nuda contemplatione ſui obiecti; nullas enim aſſignat regulas, quibus illud dirigat, ſed nudè contemplatur elementa, cœlos & mixta.

Obiicies primò, medicina eſt pars Phyſicæ; atqui medicina eſt practica; ergo & phyſica.

Reſpondeo: Medicinam non eſſe partem Phyſicæ, ſed ſcientiam ſubalternatam.

Obiicies ſecundò, ex cognitione rerum naturalium phyſica excitat ad amorem Dei; ergo eſt practica.

Reſpondeo: indirectè excitare & per accidens tantùm; quatenus dat fundamentum ex viſibilibus ad inuiſibilium cogni-

tionem progrediendi, sed ipsa directè & per se non dirigit voluntates nostras ad amorem Dei.

QVÆRES IV. *Quodnam sit obiectum Physicæ.*

Respondeo obiectum Physicæ esse corpus naturale, prout mobile est, quæ conclusio est omnium Philosophorum, nisi sit inanis quæstio de voce, licet aliqui non satis sese explicent, dum dicunt obiectum Physicæ esse ens mobile: nam Angeli sunt entia mobilia, & tamen eorum consideratio non pertinet ad Physicam, igitur corpus naturale est obiectum materiale, ratio verò formalis sub quâ consideratur à physica est mobilitas, hoc est, vt est capax alicuius motus, siue alterationis, siue generationis, siue localis; aut alterius.

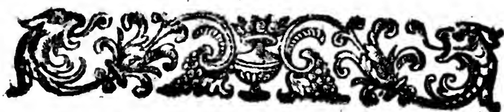
Dices: priùs est esse naturale, quam esse mobile; ergo dicendum esset obiectum physicæ esse corpus naturale, vt naturale est.

Respondeo: principium radicale motus, & naturale esse prorsus vnum & idem, quod patebit, cum explicauerimus quid sit natura & naturale.

QVÆRES V. *Quomodo diuidenda ſit Phyſica?*

Reſpondeo commodè trifariam diuidi poſſe. Prima quidem pars de corpore naturali aget in communi. Secunda verò de corpore naturali inanimato diſſeret. Tertia denique de corpore naturali animato diſputabit. Ratio autem diuiſionis patet, mens enim ſtatim corpus in communi intuetur; deinde ad ſpecies progreditur, & cum imperfectior ad perfectioris cognitionem iuuet, priùs corpus omni vitæ gradu expers conſiderat, & illius cognitione illuſtratus ad corporis viuentis notitiam aſſurgit.

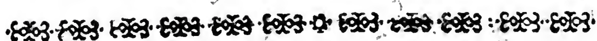

PHYSICÆ

PARS PRIMA.

De corpore naturali in communi.

CORPVS *naturale in communi non vno dumtaxat, ſed variis modis conſiderari poteſt. Primò quidem, vt eſt in ſe conſtitutum per principia intrinſeca: Deinde ſecundùm ipſius affectiones, atque proprietates communes. Sunt autem quatuor præcipuæ, quantitas, locus, tempus, & motus. Ideò quinque ſubiicientur diſputationes. Prima erit de principiis intrinſecis. Secunda de quantitate, vbi de infinito diſputabitur. Tertia de loco, vbi etiam de vacuo. Quarta de tempore vbi etiam de æuo & æternitate. Quinta de motu, vti etiam de quiete; ſit igitur*

DISPVTATIO I.

De corpore naturali secundùm principia intrinseca.

CVM principia rerum naturalium sint valdè abscondita, & tamen ab illis pendeat solutio quæstionum omnium, quæ in hâc Philosophiæ parte institui solent, simul & cognitio veritatis, quid de illis sentiendum sit, operæ pretium duco, sedulò inquirere. Sequentibus igitur articulis inquiremus, quænam sint opiniones præcipuæ de principiis; quid de materiâ & formâ statuendum. Sed quia quid sit naturale cognosci non potest, nisi naturæ notionem habuerimus, ordo legitimus postulare mihi visus est, vt instituatur.

ARTICVLVS I.

De naturâ & arte.

QVæstiones de naturâ & arte coniunxi; quia ex cognitione compositi artificialis perfectior euadet cognitio naturæ.

QVÆSTIO I.

Quid sit natura, & naturale.

NAtura variis accipitur modis. Primò, pro Deo Optimo Maximo, quem aliqui vocant naturam naturantem, siue producentem alias naturas; quas naturas, naturatas nominant. Secundò, pro essentiâ, siue quidditate rei: vbi nota, hos tres terminos, essentia, quidditas & natura, idem omnino significare, sed diuersimodè: nam essentia importat ordinem ad esse rei, vt est principium omnium proprietatum Metaphysicarum. Natura dicit ordinem ad operationem, vt est principium omnium operationum physicarum, quidditas dicit ordinem ad definitionem, quâ satisfit interrogationi, quid est. Tertiò, pro vniuersitate rerum creatarum; sic miraculum dicitur, quod superat omnem naturæ vim. Quartò, pro causis naturalibus; quatenus secundùm insitam propensionem agunt; sic dicitur naturam se ipsam reparare. Quintò, pro temperamento quatuor primarum qualitatum; sic dicitur Petrus sanguineus, Paulus Cholericus. Sextò, pro eo quod quælibet res est vi generationis, quâ de non esse, in esse educta est; sic hic sumi debet.

Dico primò, natura rectè definitur ab Aristotele, principium & causa motus & quietis eius in quo est, primò, & per se, & non ex accidenti.

Explicatur: dicitur, principium, per quod conuenit cum principiis cognitionis, & cum priuatione; si tamen priuatio inter principia annumeranda sit: ab iis autem differt cum dicitur causa. Motus significat omnem mutationem; quies cessationem

ſationem motus quo tendebatur ad acquiſitionem perfectionis, vel poſſeſſionem vegetam propriæ perfectionis iam acquiſitæ, eius in quo eſt, per hanc particulam excluduntur cauſæ externæ, per ſe, & non ex accidenti ad excludendas cauſas, quæ ex accidente in ipſa re, quæ mouetur, inſident: cuiuſmodi eſt ars medendi, quâ, v.g. Hypocrates ſibi ipſi ſanitatem præſtat, quæ idcirco natura non dicitur, quia eſto, cauſa ſit cur Hypocrates ad ſanitatem redeat, non tamen ei per ſe, ſed accidentario ineſt. Denique primò; indicat principia ſubſtantialia; ſiquidem motus & quies ab iis primariò oriuntur.

Nota, quando in definitione dicitur motus & quietis τὸ &, haberi locum particulæ diſiunctiuæ; ſicut & cum Ioan. 4. dicitur, niſi ſigna & prodigia videritis. Aut facit ſenſum accommodum, vt cum 1. Ioan. 2. dicitur Antichriſtus qui negat Patrem & filium, & cum ex Ariſtotele, anima definitur eſſe qua viuimus, ſentimus, loco mouemur, & intelligimus; ſenſus enim illius ex D. Ioan. non eſt eum ſolum debere dici Antichriſtum, qui negauerit Patrem & filium; ſed qui vel vtrumque, vel vnum ex illis negauerit. Senſus etiam definitionis animæ non eſt quod quævis anima ſit principium omnium harum operationum, aliàs plantæ & bruta non haberent animam; ſed ſenſus eſt ibi eſſe animam vbicunque fuerint omnes illæ operationes, vel quælibet illarum. Circa naturæ definitionem pari ratione philoſophandum eſt. Vt autem totum planiùs fiat.

Aduerte ſecundò, res omnes ſaltem ſublunares variis mutationibus eſſe obnoxias; cernimus enim ex ſemine herbam fieri, quæ creſcat, atque in thyrſum, frondes, flores, ſemen variè diſcriminetur,

dum debitum nacta incrementum cessat augeri. Præterea cernimus motus illos & alios, siue generationis, siue corruptionis, siue diminutionis, siue alterationis, siue lationis; ab interno aliquo principio prouenire. Imò & omnium eiusmodi motuum cessationem obseruamus non minus ab eodem principio intimo, quam motum ipsum, & illud principium vocamus naturam, per quam nihil aliud intelligimus, quam internum illud principium quo res quævis, cum est & esse persistit, tum agendi, patiendíque, item ab iis cessandi habet potentiam. Res autem quæ tale principium internum habent dicuntur naturales.

Quæres 1. an natura sit principiũ purè passiuum.

Respondeo negatiuè, quia corpori naturali non minus naturale est agere, quam pati, & mouere se, quam moueri à se, vt patet in viuentibus, quæ operationes suas ab interno principio actiuo naturaliter edunt. Deinde aui volanti comparatæ ad volatum, prout causa illius est, conuenit tota naturæ definitio.

Obiicies cum frassen: illud principium motus est natura, à quo motus habet quod sit naturalis, prout naturale apponitur violento & neutri; sed solùm principium passiuum est huiusmodi; ergo solùm principium passiuum est natura. Probatur minor: motus ille est naturalis, qui fit secundùm inclinationem naturalem mobilis; sed à solo principio passiuo motus habet quod sit secundùm naturalem inclinationem mobilis; ergo à solo principio passiuo habet quod sit naturalis. Probatur minor, quia quoties passum mouetur à principio passiuo, mouetur secundùm suam inclinationem, quoties verò mouetur à principio actiuo non mouetur secundùm suam inclinationem.

Respon-

Respondeo : vt motus sit adæquatè naturalis, non solùm debet esse secundùm inclinationem mobilis, sed etiam secundùm inclinationem mouentis. Quis autem concipere potest mobile moueri à principio passiuo, non verò ab actiuo ? certè, si mouetur, aliquod agens mouet. Itaque dicendum est, principium, in definitione naturæ esse aliquid abstractum ab actiuo & passiuo, & vtrumque sub se competens.

Quæres secundò, num ratio naturæ conueniat materiæ & formæ.

Respondeo : donec explicuerimus quid sentiendum sit de materiâ & formâ, dici potest, materiam esse principium passiuum, forma verò principium actiuum & compositum esse principium adæquatum, atque rationem naturæ illis omnibus diuersimodè conuenire. Quoad priuationem ; dicendum non est rationem naturæ illi conuenire; quia priuatio non existit à parte rei, vt diximus in metaphysicâ. Nec sibi constant, qui ex vnâ parte asserunt naturam non solùm esse principium motûs, sed etiam causam ; quia verum habet influxum, & ex aliâ asserunt priuationi conuenire rationem naturæ : quemnam enim influxum habere potest priuatio, quæ nihil est, si sumatur in abstracto.

Obiicies : dantur naturæ quæ sunt principium motûs in alio ; ergo hæc particula, in quo est, falsò ponitur in definitione naturæ. Probatur antecedens : ignis producit calorem in alio, ergo est principium motus in alio.

Respondeo : distinguo antecedens : dantur naturæ, quæ sunt principium motus in alio primariò nego, secundariò concedo ; primariò enim natura est principium motûs in se.

Dico

Dico ſecundo, rectius definitur natura, ſi dicatur ratio artis diuinæ rebus naturalibus inſerta, quâ ducuntur ad ſuos fines. Hæc definitio eſt D. Thomæ in 2. phyſicorum, lib. 14. & S. Gregorij Nyſſeni in Exam. citatarum à Campanella quæſtionum Phiſiologicarum, quæſt. 4. ad 1.

Explicatur: natura hic ſumitur phyſicè pro rei eſſentiâ, vt à D. Auguſtino ſumitur lib. 2. de moribus Manich. non quidem pro eſſentia præcisè; ſed vt eſt participatio diuinitatis operans vbique eius operatione & imitatione; res enim omnis eam habet eſſentiam, quam ſortitur ab artifice Deo. Ideò vis illa rebus indita, quâ ſunt & operantur, vocatur ratio artis diuinæ, ſiue illius expreſſio, quia proficiſcitur ab idea Dei; ſic enim ſunt, vt Deus res fecit, & ſicut natura horologij non eſt ferrum, neque rotæ, ſed illa entitas, & ratio artis quâ conſtruitur in eſſe horologij, vnde ad talem vſum deſeruit; ſic natura plantæ non eſt elementa, ſed ars illa idealis effuſa in elementorum concinnationem, talem quâ conſtituitur planta, & non aliud ens, quare forma totius eſt natura, & ſicut ferrarius non facit diploidem, ſic neque planta hominem. Quanta verò aliunde induſtria ſuos fructus conficiant plantæ, & animalia natos, palam eſt; ita vt non immeritò naturam, dixerim rationem artis diuinæ, ſiue artem Dei in materia: natura quippe eſt principium innumerabilium, quæ ſine ſummâ ratione perfici non poſſunt. Hinc ortum habuit vetus illud prouerbium, opus naturæ eſt opus intelligentiæ. Ars igitur noſtra imitatur naturam; lanceas enim facit ars, vt natura ſpinas, & natura eſt ars Dei participata, atque adeò neceſſe eſt ideas ponere, tam artis, quam naturæ: ſed idea artis eſt in naturâ, idea

idea naturæ in Deo. Dixi melius definiri, quia clarius, quid ſit, oſtendit hæc definitio quam prima, noſque ducit ad cognitionem primæ cauſæ vnde ab antiquis philoſophis, Deus dictus eſt, ἀριστοτέχνης, vt autem communem loquendi modum facilius intelligas.

Aduerte illa dici eſſe ſecundùm naturam quæ rei ſecundùm naturam conueniunt v.g. productio roſarum verno tempore eſt roſeto ſecundùm naturam. Præter naturam dicuntur ea quæ fiunt non quidem renitente, neque etiam exigente ſed veluti permittente naturâ: ſic mare moueri à vento eſt præter ipſius naturam. Supra naturam dicuntur quæ ſuperant naturæ capacitatem & vires ſaltem in tali circunſtantiâ v. g. viſus cæco redditus eſt aliquid ſupernaturali homini, denique contra naturam quæ naturæ rei repugnant & dicuntur violenta.

Violentum autem communiter dicitur cuius principium eſt extra, paſſo non conferente vim: ſed vt hæc definitio ſit legitima hæc particula, paſſo non conferente vim, non ſolùm negatiue eſt intelligenda quaſi ſufficiat ſubiectum cui vis infertur non cooperari motui violento ſed inſuper poſitiue & contrarie; ita vt paſſum poſitiue renitatur & agenti extrinſeco reſiſtat, alioquin infuſio habituum ſupernaturalium eſſet violenta. Clarius igitur ſic definitur illud quod eſt à principio extrinſeco paſſo renitente in contrarium qui niſus in contrarium ſi proprie ſumatur importat reſiſtentiam actiuam qualis eſt reſiſtentia canis fune tracti dum nititur fugere; non paſſiuam duntaxat qualis eſt reſiſtentia muri impedientis ne vltra prætergrediar.

QVÆ

QVÆSTIO II.

Quid sit ars, & in quo conueniat cum naturâ.

ADuerte inter cognitiones practicas aliquas reducere suum obiectum ad prima principia, alias verò minime. Primæ sunt scientiæ, vt logica; medicina, ethica; secundæ verò sunt artes. Ars autem vt est habitus internus & intellectualis dicitur communiter habitus cum rectâ ratione factiuus, siue habitus residens in ratione & eam rectificans ad operandum in materiâ externâ, vt ad formandas statuas, ad pingendas imagines, ad fabricandas domos, cuius descriptionis examen in disputationem de intellectu remitto, accuratiori enim notitiâ illius hic non indigemus. Aliquando sumitur pro effectu artificioso ad extra producto v. g. pro figurâ seu formâ statuæ, domus, &c. & sic sumpta, quid sit, in quæstione quartâ disseremus.

Natura & ars conueniunt primò, quia vtriusque opera procedunt ratis certisque legibus, vnde ab aliquibus natura dicitur ars intrinseca rei ad suos ipsarum fines perducens: ars verò dicitur natura extrinseca res ad nostros fines perducens.

Secundò, sicut agens naturale producit effectum sibi similem ratione formæ suæ; ita artifex assimilat opus formæ intelligibili, siue exemplari à se concepto; vnde sicut effectus naturalis, antequam habeat esse actuale, habet virtuale in causâ, ita artificialis habet esse ideale in artifice.

Tertiò, sicut ars naturam, ita natura Deum

supponit ; sicut enim ars nihil efficit nisi suppeditato sibi composito physico, in quo artificiosam formam concinnet : ita natura nihil gignit nisi è præiacente materia à Deo creatâ, in quam naturalem formam inducat : sicque res exeunt, Deus profert ex nihilo, natura ex ente in potentiâ, ars ex ente perfecto : Deus creando, natura gignendo, ars componendo concinnandoue.

Quartò, tam ars quàm natura sensim proficit & ab imperfectoribus ad perfectiora procedit; ars enim v.g. pictoris, primò susceptum opus leuiter adumbrat, tum colorum varietate distinguit & paulatim perficit, natura item in effingendo fœtu initio rude aliquid sine membrorum distinctione exhibet, sed sensim perficit.

Quintò, vt natura artem diuinam, ita ars humana naturam, quoad fieri potest, æmulatur. Sic dicitur ars ex piscium pinnis efformare remos didicisse, ex caudâ verò gubernaculum, simiaque naturæ appellata est, sunt aliquæ aliæ conuenientiæ, sed hæ sunt insigniores.

Natura & ars differunt primò, quia ars res non veras efformat : vnde picturæ ab aliquibus dictæ sunt vigilantium insomnia.

Secundò, quoties ars & natura ad opus aliquod faciendum conspirant, ars perficit naturam arsque tenet locum lucis & regulæ.

Tertiò, ars incipit vbi natura desinit, quia supponit opus naturæ.

Quartò, ars in externâ superficie versatur, natura verò in abditioribus elaborandis occupatur.

Quæres an natura sit nobilior arte vel è contra?

Respondeo naturalia & artificialia posse sumi vel disiunctim vel coniunctim ; si disiunctim, natura est nobilior arte ; si coniunctim, ars est nobilior

bilior naturâ vel clarius, artefactum est nobilius opere naturæ, quod forma artificiali perficitur. Prima pars patet, quia natura est substantia, ars verò est tantum accidens. Secunda etiam patet, quia scilicet includens est nobilius incluso; sic statua est perfectior rudi ligno.

QVÆSTIO III.

Ans ars possit efficere opera naturæ.

DIco primò, ars modificare potest operationes naturæ.

Probatur: modificare operationes naturæ nihil est aliud quam efficere vt hoc vel illo modo fiant. Atqui hoc potest ars respectu operum naturæ. Probatur minor: saltatio est opus naturæ: sed ars modum concinnum addere potest, ita vt fiat ad numeros; ita potest ars dare figuram rotundam, ex qua sequitur maior motus velocitas.

Dico secundò, ars potest opera naturæ efficere applicando actiua naturalia passiuis.

Probatur, applicare actiua naturalia passiuis nihil est aliud, quam cognitâ virtute agentium agentia applicare subiectis in quæ agere possint, & nouam inducant formam. Atqui hoc potest ars, sic enim apes producuntur in mortui bouis ventre, si fimo tegatur. Sic medici applicando virtutes naturales lapidum atque plantarum restituunt sanitatem. Sic magi Pharaonis Exod. 7. serpentes exhibuerunt non adumbratos sed veros vt sentit D. Aug. 3. lib. de Trin. c.7. & in lib. 83. qq. quæst. 76. id autem fuit factum arte dæmonum qui collegerunt varia semina, & collectâ di-

uersâ materiâ illa semina putrefacta sunt & serpentes loco virgarum repserunt.

Dico tertiò, non videtur impossibile fieri verum aurum Chymicæ artis operâ.

Probatur: angeli naturali cognitione perspectum habent quam materiam, & quam qualitatum temperationem veri auri generatio requirat. Igitur si omnia inuicem rite componant & tempestiue applicent, legitimum aurum perferent, sicut & veros serpentes. Poterunt autem angeli tale secretum aperire hominibus: vel etiam poterit fieri vt aliquis homo verum methodum inueniat post longum exhantlatum laborem & post repetitas experientias.

Confirmatur ex eo quod quamplurimi asserant Lullium veram methodum calluisse & verum aurum effecisse; & quamvis nullus adhuc artem illam inuenisset, non sequitur nullum vnquam inuenturum; præsertim cum multa in dies hominum solertiâ & industriâ inueniantur superioribus sæculis ignota vt vsus tormentarij pulueris & pyxidis nauticæ, ars Typographica, &c.

Objicies: forma auri non inducitur nisi vi caloris ætherei, & à sole præsertim dilapsi; ergo arte chymicâ, quæ vtitur tantum calore elementari, non fiet nisi aurum adulterinum.

Respondeo calorem æthereum & elementarem esse eiusdem speciei; atque adeo nego consequentiam.

Objicies secundò: vendere illud aurum Chymicum pro vero est damnatum ab Ecclesiâ in Extrau. cap. spondet. Vbi etiam declaratur vendentes teneri ad restitutionem, ergo Ecclesia non censet posse fieri verum aurum arte Chymicâ.

Respon

Respondeo Ecclesiam ideo prohibuisse vendere illud aurum chymicum; quia raro fit verum aurum, sed tantum ementitum & apparens quod vim ignis sustinere non potest; quare periculosa est illa ars dum aurum tentat conficere.

Dico quartò, neque ars, neque artificialis forma, aliquod naturæ opus, vi suâ, efficere valet.

Probatur: ars non aliter concurrit cum artifice quam dirigendo, hoc est, tradendo regulas operis faciendi. Deinde artificialis forma ex se nullam vim habet aliquid producendi, nihil enim aliud est, vt mox probabimus, quam compositio, ordo, & figura, seu modus quidam ac determinatio quantitatis, quæ ex se etiam ignaua est.

Objicies: Dædali statuæ teste Aristotele huc illucque sponte discurrebant, item columba Archytæ lignea volabat, &c.

Respondeo hæc omnia fuisse opera artis; sed motus non proueniebant ab arte sed à natura, sicuti videmus in horologiis, quæ libratis certa ratione ponderibus, cientur vel mouentur à lamina Chalybea violenter complicata & paulatim sese explicante. Itaque ars motiones illas non efficiebat, sed modificabat & attemperabat.

Objicies secundò, quædam artes possunt efficere effectus ad quos natura non potest pertingere; ergo à fortiori eos quos natura edere potest. Probatur autem exemplo imaginum astronomicarum quarum vi multa supra ordinarium naturæ modum efficiuntur.

Respondeo illas imagines vi sua nihil efficere, sed tantum ad summum modificant astrorum influxus; sed cum talia narrantur, cauendum est ne fabulæ pro veritate nuncientur,& ne tales effectus ad Dæmonum præstigias pertineant.

QVÆ

QVÆSTIO IV.

In quo consistat forma artificialis.

QVæstio non procedit de illis artefactis, respectu quorum ars nihil efficit, sed agentas naturalia dumtaxat applicat; quales sunt pulli ex ouo per calorem ignis in furno temperatum editi; sed de artefactis proprie dictis v. g. de statua, pictura, &c. circa quam quæstionem.

Plurimi ex recentioribus docent, figuram esse entitatem aliquam superadditam, modum saltem aliquem distinctum totaliter ab entitate rei figuratæ.

Contra: talis modus esset omnino superfluus, si daretur, vt patebit.

Deinde quænam esset causa talis entitatulæ, primò non ars; hæc enim existit in mente; ergo non habet approximationem necessariam ad productionem talis entitatulæ; nec emittere potest ex se virtutem aliquam cum sit spiritualis; est enim habitus intellectus, ratio à priori est quia ars non dat virtutem physicam ad concinnandos, v. g. colores in tabula; sed virtutem physicam motiuam, manus solum dirigit, dictando vbi eos debeat collocare. Sicut qui me docet, quà sit eumdum Tolosam, non dat mihi virtutem physicam ad deambulandum, sed solum ostendit quâ parte illam debeam exercere.

Secundò, non artifex; hic enim dumtaxat colores apponit in tabellis; at per talem appositionem non producit entitatulam aliquam de nouo; aliàs qui ad cumulum lapides, poma, congregaret, similé produceret, quod nullus dicet. In statuis autem

autem imago per meram partium superfluarum ablationem relinquitur; at per talem ablationem non potest artifex positiuam formam aliquam producere in partibus remanentibus; nam eas relinquit vt antea & solum ab eis alias separat.

Confirmatur: poterat Deus annihilare partes quas artifex separauit, & conseruare illas quas artifex reliquit; atqui tunc non fuisset productio alicuius formæ aut entitatulæ de nouo; ergo neque cum artifex separauit illas. Probatur minor, per annihilationem nihil producitur; sed tunc fuisset vera annihilatio ergo nihil fuisset productum.

Tertiò, non natura; alioquin illa figura non esset artificialis, sed naturalis: nec dici potest talis entitatula resultare; quia solus Deus causam non habet, cætera omnia ab aliquâ causâ efficiente pendent.

Alij volunt figuram nihil aliud esse quam superficiem externam cuiuscumque rei.

Contra: eadem manente superficie figura mutari potest, vt si quis filum ferreum in varias figuras contorqueat.

Alij, inter quos Hurtadus & Arriaga, contendunt figuram in vbicatione partium consistere formaliter, quam vbicationem esse modum quemdam de nouo productum totaliter à re vbicata distinctum existimant.

Contra: tales modos non dari probauimus in Metaphysica, & infrà probabimus, cum de vbicatione: & potest huc aduocari argumentum quo primam sententiam refutauimus: nam tales vbicationes producerentur omninò naturaliter, & non per artem, & cum artifex aufert partes superfluas, non potest dici producere remanentium vbicationem;

cationem; erant enim antea taliter vbicatæ, quia, vt ſuppono, lignum, aut marmor, quod eſt materia, remanet immobile.

Deinde, quamvis vas mutetur localiter, adhuc eſt idem vas & habet eandem formam artificialem; ſed tunc partes eius non habent eaſdem vbicationes ac antea; ergo illius forma non conſiſtit formaliter in vbicatione partium. Idem dic de tabellâ, ſi de loco in locum transferatur, aut complicetur.

Præterea ſequeretur mutari figuram quotieſcunque loco mutaretur res artificioſa, quia mutarentur vbicationes.

Reſpondet Arriaga figuram mutari phyſicè inadæquatè, non verò moraliter, & in ordine ad apprehenſionem noſtram; quia ſuccedunt aliæ vbicationes eodem modo diſtantes inter ſe ac priores.

Contra: ſequeretur eum qui mouet ſtatuam eſſe cauſam illius formæ artificialis, cum ſit cauſa vbicationum, in quibus conſiſtit forma artificialis; atque adeò erit artifex ſine arte.

Reſpondet idem, eum qui mouet ſtatuam non debere dici artificem vel figuræ illius auctorem; quia non primò produxit illas vbicationes, ſed potiùs ex diſpoſitione priori ab artifice producta neceſſariò ſequitur ſecunda ad motum localem illius figuræ; & hoc ſine vlla arte requiſita in mouente figuram.

Contra primò, ille debet dici auctor figuræ, qui producit quod eſt formale in figurâ; atqui talis motor producit illud quod eſt formale in figura, nempe vbicationes; ergo debet dici auctor figuræ. Eſto, non primò produxerit vbicationes; ſufficit enim ſi ſecun'o producat: ſicut Deus dicitur

citur creator noster, non solum, quia primo produxit nos, sed etiam, quia secundo producit, siue conseruat.

Deinde secunda vbicatio sequitur ad motum localem illius figuræ, inquit Arriaga; ergo vbicatio est aliquid posterius ipsâ figura; ergo non constituit eam formaliter. Imò si vbicatio constitueret figuram formaliter, impossibile esset figuram moueri. Probatur; impossibile est moueri figuram, nisi moueatur illud quod est de formali constitutiuo figuræ; atqui vbicationes sunt de formali constitutiuo figuræ; ergo impossibile est moueri figuram, nisi moueantur vbicationes; atqui impossibile est moueri vbicationes; ergo impossibile est moueri figuram, si vera sit sententia Arriagæ; atque adeò impossibile est ad motum figuræ sequi vbicationem.

Dico igitur: forma artefacti, physicè loquendo, nihil aliud est, quam partes rei artificiosæ taliter, hoc est tali distantia, talíque coordinatione inter se per artem dispositæ, cum negatione partium superfluarum.

Probatur: hoc ipso quod in pictura colores sunt taliter dispositi, hoc ipso est imago; ergo hæc imago non est aliquid distinctum à partibus rei artificiosæ taliter dispositis. Clariùs hoc apparet in statua; quia hoc ipso quod partes ligni taliter sunt dispositæ, hoc ipso est statua; modò partes illæ statuæ intelligantur cum negatione partium superfluarum. Superfluas autem partes voco illas, quæ, si adessent, efficerent aliam figuram, v. g. in ligno cubice quadrato & polito non reperitur statua regis, si tamen partes aliquæ auferantur, inuenietur ibi statua egregiè artefacta: idem dic de imagine regis, fiet enim si tales colores

lores apponantur debito ordine, & quidem tot quot neceſſarij ſunt, & non plures. Quod dico contra quoſdam, qui dicebant illam negationem non eſſe neceſſariam; quorum opinionem eſſe abſurdam patet: nam alioqui in eodem trunco eſſent omnes ſtatuæ non ſolùm potentiâ, ſed etiam actu; & qui proiiceret atramentum in chartam, efficeret omnes characteres Græcos, Latinos, Hebraicos, quod eſt ridiculum.

Obiicies: negatio eſt aliquid extrinſecum formæ artificiali; ergo ad ipſam non eſt neceſſaria. Probatur antecedens: negatio eſt actus intellectus; ergo eſt aliquid extrinſecum formæ.

Reſpondeo: negatio formalis eſt aliquid extrinſecum, concedo: fundamentalis, nego: fundamentalis negatio, nihil eſt aliud, quam tot eſſe partes præcisè, ſic enim eſt fundamentum negandi plures; ſi autem eſſent plures, non eſſet fundamentum negandi plures, & ſi quis negaret, actus illius eſſet falſus. Itaque figura modus eſt, qui pro genere terminationem rei agnoſcit, & in varias deinde diuiditur figurarum ſpecies, ſecundùm quod partes terminatæ diuerſam inter ſe diſtantiam conſequuntur.

Inferes: quam ritè, & congruenter aſſeruerimus in metaphyſica, accidentia non eſſe entia diſtincta ab omni ſubſtantia diſtinctione totali & adæquata, cùm forma artificialis, & figura ſint veræ qualitates, ex ipſo etiam Ariſtotele, & tamen non diſtinguuntur realiter à ſubſtantia cui inſunt.

ARTICVLVS II.

Quænam sint celebriores opiniones de principiis rerum naturalium.

NOn mihi mens eſt omnium Philoſophorum, tum antiquorum, tum recentiorum, de principiis rerum naturalium opiniones ad examinis libram adducere; difficile enim eſt certo cognitu, quid multi ſenſerint Philoſophi antiqui, quorum ſententiæ deridentur ab iis, qui, vt ſuam doceant, aliorum opiniones ita proponunt, vt deliramenta videantur, licet dum viuerent, omnium ad ſe plauſus, & admirationem traherent; quid enim Xenophones, Parmenides, & Melliſſus intellexerunt, dum rerum omnium vnum principium ſtatuerunt? Quid Thales Mileſius, dum aquam ſolam? Quid Anaximenes, dum aërem ſolum? Quid Heraclitus, dum ignem ſolum? quid Pythagorei, dum docuerunt principia ſiſtere in numeris? quid alij, dum in lite & concordiâ? quid alij, dum in vacuo & pleno? Ne igitur in aërem dimicemus, quatuor aut quinque celebriores afferam, & ad examen adducam ſequentibus quæſtionibus.

QVÆSTIO I.

Quænam ſit definitio principiorum.

PRincipium ſumitur primò, pro initiò cuiuſlibet rei; ſic vnitas dicitur principium numeri,

&

& locus, vnde aliquis proficiſcitur dicitur principium viæ. Secundò, pro primo, vnde aliquid eſt, ſic Seth eſt ab Adamo. Tertiò, pro eo ex quo aliquid eſt, aut à quo aliquid fit, aut per quod aliquid cognoſcitur. Prima particula principia intrinſeca denotat. Secunda verò principia extrinſeca. Tertia denique principia cognitionis. De principiis cognitionis in Logicâ egimus; de principiis extrinſecis, nempe de cauſis efficiente, finali & exemplari in Metaphyſica diſſeruimus. Supereſt, vt intrinſeca, ſic dicta, quia ſunt intra rem, explicemus.

Dico, principia intrinſeca rerum naturalium rectè definiuntur ab Ariſtotele lib. 1. Phyſicorum, cap. 5. quæ nec ex ſeſe, nec ex aliis, ſed omnia ex ipſis ſunt.

Explicatur: principia non debent eſſe ex ſeſe inuicem; alioquin vnum eſſet principium alterius: neque ex aliis; alioquin non haberent rationem principij, ſed principiati: ex ipſis verò ſunt omnia, corpora naturalia ſcilicet.

Obiicies: illa definitio conuenit principio externo; ergo non eſt legitima. Probatur antecedens, conuenit Deo: nam Deus non eſt ex alio principio, ſed ex ipſo ſunt omnia, vt ait Apoſtolus.

Reſpondeo: particula, ex, ſi propriè loquamur, denotat principium compoſitionis; Deus autem non eſt principium compoſitionis creaturarum: vnde quando Apoſtolus dicit omnia eſſe ex Deo, intellige eſſe à Deo tanquam à causâ efficiente.

Obiicies ſecundò, principium debet eſſe primum; ſed ſolus Deus eſt primus, cætera enim omnia ab ipſo procedunt; ergo ſolus Deus deberet dici principium.

Respondeo: principia dici prima non simpliciter, & in vniuersum per exclusionem cuiuscunque primi; sed secundùm quid & in genere determinato, nempe in genere compositionis; Deus autem vt dictum est non est principium compositionis.

QVÆSTIO II.

Quænam sit opinio Chymicorum circa principia Physica.

CHymici, alio modo dicti Alchimistæ, Hermetici, & Spagirici, tria statuunt rerum omnium sublunarium principia mercurium, sulphur & sal. Tot, inquiunt, sunt principia mixtorum, in quot partes intrinsecas resolui possunt mixta; atqui resolui possunt in tria illa. Probatur minor, si planta v.g. aut quid simile applicetur ad ignem, statim egredietur substantia quædam humida, quatenus propriis terminis difficile continetur, facilè verò alienis, éstque mercurius; si verò fiat maior ignis applicatio, effluit substantia quædam viscosa & vnctuosa, quæ sulphur dicitur; deinde si per calcinationem redigatur mixtum in cineres, sub illis reperitur substantia quædam alba & sicca corruptioni nullatenus obnoxia, imò à corruptione cætera præseruans & est sal. Quod autem abstracto sale è cineribus remanet, dicitur terra damnata, & caput mortuum, vtpote ad omnia inutile, ideò non recensetur inter principia, sicut nec phlegma quoddam insipidum, quod etiam reperitur in resolutione corporum. Non est autem existimandum illa tria principia esse eiusdem omninò rationis ac mercurius, sulphur &

sal

sal, quæ venduntur à mercatoribus, sed habent cum istis affinitatem & conuenientiam.

Mercurius dat fluiditatem & colorem: sulphur vero, calorem & odorem: sal denique, consistentiam, grauitatem, atque saporem: difficillime separantur ab inuicem, ita vt vni semper aliquid aliorum adhæreat, eo tamen minus, quo operationes chymicæ erunt subtiliores & potentiores.

Præter illa tria principia admittunt spiritum quendam vniuersalem, qui corporibus omnibus sublunaribus insit, qui omnia informet ac viuificet, per quem omnia fiunt, & in suo esse conseruantur, qui vocatur ἐντελέχεια, seu perfectio mundi, & à Petro Fabre in suo Panchym. lib. 1. cap. 23. definitur pars tenuissima omnium elementorum, & cœli, seu lucis, quæ in visceribus terræ simul vnita transit, & mutatur in semen mundi à quo prodeunt omnia, quæ naturaliter fiunt in hoc mundo, & nata conseruantur. Inde est vt cessantibus tantisper talibus influentiis, v. g. ex parte solis propter eclypsim, mirum in modum alterantur omnia elementa. His positis.

Dico opinionem Hermeticorum circa numerum principiorum non posse sustineri physicè. Probatur: ex eorum doctrina tot sunt principia mixtorum quot sunt partes in quas resolui possunt; atqui mixta resoluuntur non solùm in sulphur, mercurium, & sal, sed etiam in phlegma, & caput mortuum, & etiam Endelechiam; ergo illa omnia sunt principia; licet enim caput mortuum sit aliquid vile & inutile quoad vsus nostros, non est tamen inutile quoad naturam, quæ illud in mixtis omnibus immiscuit; natura autem nihil frustra molitur. Deinde illud est principium, ex quo cum insit, aliquid fit, atqui ex capite mortuo,

vt ex aliquo inexiſtente, omnia fiunt; ergo caput mortuum deberet eſſe principium.

Probatur ſecundò, quia ſi mercurius extractus examinetur igne validiore, reſoluitur in aliquid ſubtilius. Idem dic de mercurio & ſulphure, ſulphur enim ſiue oleum facilè inflammatur; ergo ſunt compoſita, ſed quod eſt compoſitum conſtat ex principiis; ergo mercurius, ſal, & ſulphur conſtant & principiis; ergo non ſunt prima principia. Aduerte me non negare illa tria eſſe prima principia mixtorum quoad illam ſcientiam; ſunt enim prima, quia Chymia illis contenta non vlterius progreditur. Itaque dicendum eſt illa eſſe prima principia Hermeticè & Chymicè, non autem phyſicè & abſolutè.

Quoad ea quæ dicuntur de Endelechia nihil eſt quod reprehendam; videbimus enim infrà tenuiſſima illa corpuſcula, tum elementorum, tum ſyderum dare motum corporibus.

QVÆSTIO III.

Quænam ſit opinio Gaſſendi.

GAſſendus diſertiſſimus ſæculo noſtro Democriteas atomos eruderauit. Ille igitur cum Democrito, Leucippo, Epicuro, Anaximandro, Lucretio, exiſtimat omnia componi ex corpuſculis, quæ vocat atomos. Eſt autem atomus corpuſculum in extenſione quâdam ſubſiſtens, attamen indiuiſibile; vnde ſignabiles ſunt in atomis, mente, particulæ, quod geometricis demonſtrationibus ſufficiens eſt. Illas atomos ſupponit eiuſdem rationis, differre tamen penes figuram; aliæ enim ſunt rotundæ, aliæ planæ, aliæ quadratæ, aliæ

aliæ triangulares, aliæ oblongæ, &c. & ex illarum concursu, relinquentium ſpatiola vacua inter ſe diſperſa, omnia fiunt corpora.

Dicit autem illas atomos moueri diuina prouidentia; cum illi antiqui Philoſophi dicerent casu tantùm moueri; hanc ſententiam fuſiùs infrà proponemus.

QVÆSTIO IV.

Quænam ſit opinio Carteſij.

RENatus Carteſius ſæculo noſtro floruit natione Gallus nouam ſectam inchoauit, & magna cum fama duxit. Hic igitur pro principiis tria ſtatuit elementa: primum eſt corpus quoddam fluidum, & vt ipſe loquitur in partes indefinitas diuiſum; ſecundum eſt corpuſculorum ſphœricorum multitudo ſenſum ſingulatim fallentium; tertium multitudo corporum multangulorum, & ſpecialiter ſtriatorum, quæ tranſitu per ternas ſphærulas tangentes (cum cæteroqui angulosa, vel magis hamoſa forent, & ſic inter ſeſe aceruatim cohærerent) ex globulis ſtrias cochleares, ſeu intortas traxerunt. Horum eſſe duas ſpecies ſtatuit, ex eo quod huiuſmodi corpuſcula ex oppoſitis naturæ plagis citata, ſtrias quoque oppoſito modo concipiant. Hæc tria elementa motu inſito donat, ita tamen vt primum elementum, ex quo lucentia per ſe, vt ſolem & ſtellas fixas fabricat, acerrima velocitate cieatur; minimâ tertium, ex quo tellurem, planetas, cometáſque componit; mediâ tandem ſecundum, ex quo cœlos, & Diaphana componit. Porrò omnia

illa corpuſcula diuiſibilia in partes indefinitas eſſe aſſerit. His poſitis.

Dico : illa opinio eſt multum laudanda, eo quod per tria tantùm principia omnium phyſicorum reddere rationem conetur nulláſque admittat formas, ſiue ſubſtantiales, ſiue accidentales totaliter ab omni ſubiecto diſtinctas. Verùm illa elementa non poſſunt dici prima principia, quandoquidem componuntur ex partibus; atque adeò non ſunt aliquid ſimplex. Deinde prima principia non debent eſſe ex ſeſe inuicem; atque hæc elementa fiunt ex ſeſe inuicem, quatenus vnum fit ex attritione alterius; ergo non poſſunt eſſe prima principia. Denique idem author pro ſtellis ſingulis, ex quarum numero terram eſſe arbitratur, ſingulos vortices admittit & triplicem in eis motum circa ſua centra, & centra vorticum, & tertia centra reſpondentia planetis, ſed & alios motus à centris, & verſus centra quorum compoſitione ſpiſſæ creantur lectori tenebræ.

Carteſiani iuxta mentem authoris, & vt eius doctrinam paulo dilucident, aliquod diſcrimen ponunt inter principia & elementa : quinque enim principia ſtatuunt, nempe motum, quietem magnitudinem, figuram & ſitum. Subſtantia autem non eſt principium, quia in aliis principiis includitur; figura enim non ſumitur ſimpliciter, ſed cum proprio ſubiecto : neque duratio principium peculiare conſtituit, quia eſt attributum generale, & omnibus conuenit; adde quod corpora non agunt, quia durant, ſed quia ſunt.

Contra : illa principia phyſicè ſumpta nihil aliud ſunt quam elementa, vt infrà patebit. Deinde principia talia eſſe debent, vt reperiantur ſemper in omnibus; atqui motus & quies non reperiuntur

reperiuntur semper in omnibus corporibus naturalibus. Prætereà situs, vt sumitur à Cartesianis pro positura per respectum ad alia, ferè continuo mutatur & est aliquid relatiuum; ergo non potest esse principium; principia enim debent esse aliquid absolutum saltem respectu cuiuscunque extrinseci, hoc est non debent dicere relationem ad quodvis extrinsecum, & sequeretur quod quoties aliquis loco moueretur, toties mutaretur secundum aliquod principium intrinsecum, nempe secundùm situm.

QVÆSTIO V.

Quænam sit opinio Aristotelis.

HAnc vltimam ordine constitui; quia ad sequentem articulum nobis aperit aditum, longóque stylo examinanda est. Igitur Aristoteles corporis naturalis in fieri, siue transmutationis rerum, quam communiter generationem in fieri vocant, tria principia statuit materiam, formam, & priuationem, eáque hoc modo colligi possunt; omnis mutatio tria includit, terminum à quo, terminum ad quem & res quæ dicitur transire; ergo sunt tria principia. Terminus à quo est priuatio formæ inducendæ. Terminus ad quem est forma, quæ introducitur; res autem quæ dicitur transire de vno statu in alium est materia.

Dices: sicut priuatio formæ introducendæ est principium, ita etiam à simili priuatio formæ quæ destruitur erit principium, consimili enim modo necessaria est.

Contra, priuatio formæ præcedentis per acci-

dens se habet ad generationem; si enim materia esset sine vlla forma, daretur vera generatio cum introduceretur aliqua forma. Fatendum tamen est, priuationem formæ præcedentis esse necessariam ad conuersionem formalem, quæ duplicem mutationem includit; vnam quidem à forma veteri ad eius priuationem; alteram verò à priuatione formæ nouæ ad ipsam formam nouam.

Aristoteles corporis, in facto esse, duo tantum principia statuit, materiam & formam, talia enim principia nihil aliud sunt quam partes intrinsecæ componentes; atqui tales partes sunt tantum duæ, nam priuatio est aliquid extrinsecum corpori iam constituto in esse.

Objicies primò, vnio intrinsece componit; ergo est principium.

Respondeo vnionem proprie non componere; atque adeo non est proprie principium, attamen respondetur communiter esse principium vt quo, non vt quod; hoc est, est id quo vniuntur partes, non tamen ipsa est pars quæ vniatur.

Objicies secundò, subsistentia est de complemento intrinseco; ergo est principium.

Respondeo: est de complemento intrinsecò hoc est, est necessaria vt aliquid compleatur in ratione suppositi, concedo; in ratione naturæ, nego; & reuera humanitas Christi D. erat verum corpus naturale, & tamen non habebat propriam subsistentiam.

Objicies tertiò, dispositiones sunt necessariæ ad generationem; ergo sunt principium.

Respondeo: nego antecedens, non enim requiruntur per se & necessario ad generationem; fieri enim potest generatio sine vllis dispositionibus, saltem diuinitus: at materia, forma & priuatio

uatio requiruntur neceſſario & eſſentialiter ad generationem.

Objicies quartò, materia prima componitur ex pluribus partibus; ergo non eſt primum principium.

Reſpondeo, componitur tanquam ex partibus eſſentialiter conſtituentibus, nego; tanquam ex partibus integrantibus & continuatiuis, concedo.

Objicies quintò, forma equi fit ex materia, ſiquidem de illius potentia excitatur, fit item ex ſui priuatione; cum generatio ſit proceſſio à priuatione formæ ad formam; ergo vel principia fiunt ex ſe, quod eſt contra difinitionem principiorũ, vel definitio à nobis tradita non eſt recta.

Reſpondeo cum Conimbric. lib. 1. phyſ. cap. 5. quæſt. 1. art. 4. *Nulla principia modò abſtracte ſumantur, quomodo hic ab Ariſtotele accipiuntur, vt diuus Thomas annotauit, ex aliis fieri dicenda ſunt, cum ne fiant quidem, ſed ſola ſingularia per ſe exiſtentia; atque adeo ſola concreta, docente Ariſt.* c. 7. huius lib. Tex. 64. & lib. 7. methaphy. cap. 8. Text. 26. & 27. *Quare nec forma ignis, nec candor, nec frigus, aliaue huiuſmodi abſtracta fieri dicenda ſunt; ſed ignis, candidum, frigidum: atque ita res habet in cæteris.* Hæc ratio quæ tota eſt Conimbricenſium clarius patebit ex dicendis.

Aliter Reſpondet Poncius: quando dicitur quod principia non fiant ex ſe inuicem, ſenſus eſt, quod nullum ex illis fiat ex alio ſecundùm eam rationem ſecundùm quam illud, quod ex principio fit, fit ex illo principio: quia ergo compoſitum fit ex forma tanquam ex parte intrinſeca actuante partem ſubiectiuam, propterea forma non debet fieri ex alio tali modo, quamvis alio modo fiat ex materia tanquam ex ſubiecto.

B 5 ARTI

ARTICVLVS III.

Quid sentiendum de principiis ab Aristotele positis.

ARistoteles, vt mox vidimus, sumit abstracte principia materiam, formam & priuationem, nosque hoc etiam modo in ipso articulo sumemus; illa enim principia admittimus si debito modo explicentur. Sententia autem nostra innotescet per quæstiones sequentes: interim consule & repete ea quæ diximus de materia & forma in metaphysica.

QVÆSTIO I.

An detur & quid sit materia prima.

DIco primò, datur materia prima.

Probatur: quando ex corpore mortuo fiunt vermes, vel totum omnino corpus perit, vel aliquid manet: si primum, annihilaretur & sic productio vermium non esset generatio, sed potius creatio, aut transsubstantiatio, quod admitti non debet; ergo datur aliquid quod sub vtraque forma remaneat. Corpus autem annihilari nõ posse naturaliter probatur ex illo Axiomate ab omnibus philosophis recepto, nihil ex nihilo fit & nihil in nihilum vadit vi agentium naturalium.

Confirmatur: si in destructione hominis, & sic dicendum de aliis corporibus naturalibus, nihil hominis remaneat, cui bono religiosa apud omnes omnium gentium populos sepulchi, consue-

tudo?

tudo? Cui bono, pia fidelium in ſanctorum reliquias veneratio, ſi ſub cinere aut puluere quem veneramur, nihil eorum remaneat.

Dico ſecundò, materia prima recte definitur ab Ariſtotele lib. 1. phyſ. cap. vltimo primum vniuſcuiuſque ſubiectum, ex quo cum inſit, non per accidens, aliquid fit & ſi aliquid corrumpitur, in hoc abibit vltimum.

Explicatur: dicitur primum ſubiectum, vt excludatur materia ſecunda: licet enim ſit ſubiectum formæ alicuius artificialis, attamen non eſt primum, conſtat enim ex materia & forma, debet autem ineſſe non per accidens, ſed neceſſario ei quod fit ex ipſa, & ſi totum illud corrumpatur deuenietur ad illam materiam; ſicut in artificialibus v. g. domus materia eſt lapides, cæmenta, lignum; quia ex illis intrinſece componitur, vnde dicuntur eſſe ſubiectum formæ domus, & ſi deſtruitur domus, remanebunt poſt deſtructionem lapides, cæmenta, lignum.

Quæres quænam ſint proprietates materiæ.

Reſpondeo; multæ ſunt, quæ explicari non poſſunt, niſi cognita forma. Quapropter non omnes hic referam. Prima eſt, quod ſit quanta; cum enim forma non poſſit ſaltem naturaliter recipi niſi in materia ad locum extenſa, taliſque extenſio per quantitatem tribuatur, hinc fit vt materia neceſſariò debeat eſſe quanta ad formas recipiendas: dicitur autem quantitas eſſe coœua materiæ, quia materia non niſi extenſa creata fuit.

Secunda eſt, quod ſit in omnibus mixtis ſublunaribus vna quoad ſpeciem; probatur ex circulo generationum; videmus enim mixta in ſe ipſa inuicem tranſmutari; ſic panis omneſque cibi tranſeunt in ſanguinem, ſanguis in ſubſtantiam

viuentis,

viuentis, substantia viuentis in vermes, &c. illa enim transmutationes fiunt, quia materia, quæ est sub vna forma, potest informari alia. Loquor autem de materià mixtorum sublunarium; nam de aliis alibi.

Tertia, quod sit ingenerabilis & incorruptibilis. Primum probatur; quia generari est fieri è subiecto; at materia non potest fieri è subiecto cum ipsa sit subiectum ex quo omnia generantur, aliàs materia fieret ex se ipsa, adeoque esse antequam esset, quod plane repugnat. Secundum etiam est euidens quia quod corrumpitur resoluitur in materiam tanquam in vltimum subiectum; at materia non potest resolui in se ipsam quia sic esset postquam corrupta esset quod est impossibile. Quando dixi esse incorruptibilem non dixi esse omnino indestructibilem, sicut enim à Deo creata fuit, ab illo etiam potest destrui.

Quarta: quod sit causa generationis & corruptionis rerum naturalium; quia cum sit capax omnium formarum & quando est sub vna, recipiat dispositionem ad aliam per quam expellitur, dicitur appetere omnes formas vt ab iis perficiatur; sed vt innotescat quid sit talis appetitus, sit.

QVÆSTIO II.

Quid sentiendum de appetitu materiæ.

SVppono appetitum, propriè, significare actum potentiæ vitaliter appetitiuæ quo ipsa potentia tendit in obiectum ex præuia cognitione, aut saltem sensatione. Est multiplex; alius enim est amor, vel simplex complacentia abstrahendo à præsentia, vel absentia; alius est desiderium

&

& respicit bonum absens; alius gaudium, & respicit bonum præsens. Alios actus hic recensere non est necesse. Porro appetitus de quo mox locuti sumus dicitur appetitus elicitus, quia dicitur à potentia appetitiua ex præuiâ cognitione ad distinctionem appetitus, quem vocant innatum, qui est tantùm metaphoricus; consistit enim in capacitate & proportione ad aliquam perfectionem siue recipiendam, siue communicandam v. g. ignis dicitur communiter appetere motum sursum, & calefactionem, sicut nos dicimur appetere quod nobis est conueniens. His positis.

Dico: materia, proprie non potest appetere formam.

Probatur: quia appetere proprie pertinet tantùm ad ea, quæ cognitione, vel saltem sensatione sunt prædita; atqui materia prima non est prædita cognitione, nec sensatione; ergo materia non potest appetere; atque adeo frustra quæreretur vtrum habeat appetitum gaudij, vel desiderij, vel complacentiæ, cum appetitum non habeat. Dicitur ergo appetere formas quia est capax illarum, vnde tantùm metaphoricè dici debet appetere & totus appetitus consistit in potentia passiua ad formas recipiendas, quod adeo clarum est, vt nulla indigeat explicatione. Placet tamen illustrare illud exemplo ceræ & formæ sigilli allato à Titelm. lib. 1. cap. 13. *Sicut igitur massa cera ex se nullam habet imaginem aut formam, sed iuxta sigilli variam sculpturam nata est suscipere diuersas formas, siue hominis siue leonis imaginem, siue alterius cuiuslibet animalis, dum tamen sub vna qualibet est, pariter nequit esse sub alia, nisi prior abjiciatur, vt cum in cera impressa est imago leonis, non potest in eam introduci imago hominis, donec abjicia-*

tur

tur prior leonis, successiuè tamen indifferenter quan libet suscipere potest impressionem. Ita sane materi ex sese ad omnem prorsus formam indifferens est & indeterminata; iuxta autem agentis supra ipsa dominium obtinentis, naturalem impressionem recip formæ; iuxta autem formæ varietatem, esse variu recipit; forma verò esse accidentarium dat materiæ & eius indifferentiam suo aduentu sic stringit, vt par ter secum aliam suscipere nequeat, quod quidem formis vltimis debet intelligi; nam inconueniens n est plures formas substantiales simul eidem inesse com posito, cum ambæ non vltimæ fuerint aut etiam cu altera non vltima fuerit. Huc vsque Titelm. qu verbo ad verbum referre volui vtpote quæ a intelligentiam materiæ & formæ omnino co ducant.

Quæres num potentia illa passiua sit aliqu realiter distinctum à materiâ.

Respondeo negatiuè; ratio negationis est qu illa potentia superaddita vel recipitur in mater immediatè, vel mediatè; si primum, tam bene fo ma poterit immediatè recipi in materiam qua illa potentia: quidni enim? si secundum, dab tur progressus in infinitum; quia iterum qua poterit, num illud quod mediat, recipiatur in mediatè necne: dicendum est igitur disting tantùm formaliter, non quidem à materia prim sed ab eo quod est materia prima; sicut enim p tentia intellectiua non distinguitur formaliter a intellectu, sed ab animâ cum quâ intellectus ide tificatur: ita etiam hoc quod est esse potentia passiuam formarum & subiectum ex quo fiun non distinguitur formaliter à materiâ, est enim conceptu formali materiæ; sed distinguitur fo maliter ab eo quod est materia.

Objici

Objicies primò, remanente entitate materiæ perit potentia ad formam quam habet & ad formas destructas; sunt enim naturaliter, vt aiunt, incompossibiles.

Respondeo: nego potentiam perire secundùm quod dicit in recto, sed tantùm secundùm quod dicit in obliquo. Hoc est materia non potest recipere formas, quia ipsæ sunt improducibiles, vt aiunt. Deinde quoad formam quam habet, habet etiam potentiam ad illam, licet non puram. Demum infra videbimus num formæ corruptæ reproduci possint.

Objicies secundò, materia est vna & potentia illius multiplex iuxta diuersitatem formarum; ergo potentia realiter distinguitur à materia.

Respondeo potentiam materiæ non esse realiter multiplicem; sicut enim per se ipsam potest vnam formam sustentare, ita & quamcunque aliam, cum æqualiter ad omnes sit indifferens; sicut est vna potentia visiua ad omnia visibilia; aliàs cum infinitas formas eadem materia recipere possit, infinitas haberet potentias realiter distinctas, quod est absurdum.

Inferes rationem subiecti, vniuersaliter, consistere in eo quod illud, quod dicitur subiectum, sit aliquid indifferens & præsuppositum; sic cera est subiectum figurarum, quia est indifferens ad figuram hominis, ad figuram leonis, &, vt patet, aliquid præsuppositum; neque enim imprimuntur imagines nisi cera præsupponatur.

QVÆSTIO III.

Quomodo materia prima dicatur pura potentia.

SVppono primò, potentiam aliam esse actiuam & aliam passiuam; actiua est virtus causæ idonea ad producendum effectum, v.g. quando arbo producit fructus suos, exercet potentiam suam actiuam. Potentia verò passiua est capacitas ad recipiendum, & est vel physica, vel metaphysica. Physica est capacitas ad recipiendum in se physicè aliquam formam, v.g. cera habet capacitatem ad recipiendum in se physicè figuram hominis, ideò dicitur habere potentiam physicam ad illam. Metaphysica est capacitas ad recipiendum metaphysicè aliquod esse, & quidem vel esse simpliciter, & dicitur potentia metaphysica obiectiua, v.g. Antichristus habet potentiam metaphysicam obiectiuam ad essendum, siue existendum, qui non repugnat eum accipere esse simpliciter, cum nullum habeat: vel illud esse, quod recipitur, est tantùm esse determinatum, & tunc illa potentia retinet nomen potentiæ metaphysicæ sine addito v. g. genus est potentia metaphysica, quia potest recipere aliquam differentiam, quæ ipsum determinet, animal ex se est indifferens, vt determinetur per rationale, vel irrationale, vt diximus alibi.

Suppono secundò, potentiam dici puram, quando non est coniuncta cum actu, sicut dicitur liquor purus, quando non ei admiscetur alius, & aurum dicitur purum, quando non ei admiscetur argentum; ita potentia, v.g. physica, dicitur pur

quand

quando nullam habet in se formam per quam actuetur. Igitur

Quæritur vtrum materia sit pura potentia. De potentiâ actiuâ hîc non videtur esse quæstio, paulò infrà illud examinabimus ; nec de potentia passiua physicâ ; constat enim nullam ex se habere formam , vt forma sumitur hîc pro principio corporum naturalium ; si enim haberet ex se formam,non esset materia prima , sed materia secunda ; vel si ipsamet esset forma , deberet fieri ex subiecto,quod impossibile est. Neque quæstio est de potentia metaphysica ad recipiendum esse determinatum : nam habet genus & differentiam, vt constat ex definitione,atque adeò non est pura potentia metaphysica. Quæstio igitur est de potentiâ obiectiuâ, vtrum scilicet ex se habeat propriam existentiam , an verò tantùm existat per formam.

Dico : materia prima , in quocunque consistat, existit per suam propriam existentiam, & non per existentiam formæ.

Probatur : existentia & essentia physicè , sunt vnum & idem ; atqui materia non habet suam essentiam, & entitatem à formâ ; ergo neque existentiam.

Probatur secundò , si materia existentiam acciperet à formâ,toties materia corrumperetur quoties mutaret formam,cum illud corrumpatur quod amittit existentiam , at hoc repugnat sententiæ omnium philosophorum,qui dicunt materiam esse ingenerabilem & incorruptibilem.

Probatur tertiò, cum materia sit subiectum, ex quo forma materialis educitur , necesse est eam existere saltem priùs naturâ , quam formâ ex ea educatur,ac proinde habere debet existentiam independ-

dependenter à forma. Confirmatur: vel for
educitur ex materiâ existente, vel non existen
hoc posterius dici nequit, quia res non exist
est nihil, atque adeò forma è nihilo educeret
quod absurdum est; ergo prius verum est; sicq
materia existit ante formam.

Obiicies primò, cum Thomistis: materia
Aristotele dicitur ens in potentia, quod reci
suum omnem actum à forma; atqui existentia
actus; ergo materia ex se non habet existentia
sed illam recipit à forma.

Respondeo distinguendo: materia ex se est p
ra potentia physica, saltem quoad formas mixt
rum, quatenus ex se nullam formam mixtor
habet, concedo; pura potentia obiectiua, neg
alias ex se nihil esset; sed nihil non potest e
subiectum formarum;ergo materia ex se non p
set esse subiectum formarum.

Obiicies secundò,forma est quæ dat esse rei,
Aristotele; ergo materia habet esse, seu existe
tiam à forma.

Respondeo: in definitione formæ τὸ esse,
mitur pro essentia, ita vt sensus sit composit
naturale in tali, vel tali essentia constitui per fo
mam; quia materia in omnibus mixtis subluna
bus est eadem, sed forma eam determinat, vt
equus, leo, &c.

Obiicies tertiò, materia ex se est prope nih
ergo ex se non habet existentiam.

Respondeo me mirari, quomodo prope nih
dicatur ab iis etiam,qui prædicant eam esse ing
nerabilem & incorruptibilem; maximè ab Arist
tele, à quo dicitur esse æterna, & est subiectu
quod sustentat omnes formas, & sine quo omn
materiales formæ pereant necesse est. Deinde
e

eo quod non sit nihil, sed tantùm sit prope nihil, sequitur habere existentiam; si enim non haberet existentiam, non esset prope nihil, sed esset simpliciter nihil.

Obiicies quartò, existentia est aliquis actus, sed omne quod habet actum ponitur in aliquo prædicamento; ergo quod habet existentiam ponitur in aliquo prædicamento, sed materia in nullo prædicamento ponitur; ergo nullum habet actum etiam obiectiuum; atque adeò non habet existentiam.

Respondeo: materiam poni in prædicamento substantiæ; est enim substantia incompleta, & quamvis aliquis nollet reponere materiam in prædicamento substantiæ, non bene constitueret prædicamenta; prædicamenta enim debent complecti omnia entia.

QVÆSTIO IV.

Quid sit priuatio, & quomodo dicatur esse principium.

PRiuatio sumi potest, vel physicè, vel metaphysicè; si metaphysicè, siue abstractiuè sumatur, vt sumitur hìc ab Aristotele, est carentia formæ in subiecto apto; importat enim aptitudinem subiecti, ad differentiam puræ negationis, quæ licet subiectum connotet, non tamen connotat aptitudinem subiecti ad recipiendam talem formam. Si verò sumatur physicè, nihil est aliud quam ipsum subiectum sine forma, vt diximus in metaphysica. His positis

Dico primò, priuatio metaphysicè & abstractè sumpta est principium generationis sumptæ, prout

est

eſt mutatio, in primo inſtanti ſuæ deſitionis, ſeu cum primum incipit deſinere eſſe.

Probatur primò, generatio ſic ſumpta eſt tranſitus à priuatione formæ ad formam; ergo mutatio in ſuo conceptu formali includit priuationem.

Probatur ſecundò, generatio ſic ſumpta differt à conſeruatione, ſed non per aliquid aliud, niſi quod mutatio importet priuationem formæ immediatè præcedentem tanquam terminum à quo.

Obiicies primò, non ens non poteſt eſſe principium, ſed priuatio eſt non ens.

Reſpondeo: diſt. maiorem, non ens non poteſt eſſe principium phyſicè influens, concedo: principium conſtituens ens aliquod ſucceſſiuum, nego. Ætas Petri, v.g. ex 20. annis elapſis conſtituitur, momento quo exiſtit, & tempore futuro quo victurus eſt, ſed præteritum & futurum ſunt non entia, vt patet.

Obiicies ſecundò, quod eſt principium intrinſecum debet eſſe eo inſtanti quo principiat; at priuatio non eſt eo inſtanti quo principiat; ergo non eſt principium intrinſecum.

Reſpondeo: diſt. maiorem, quod eſt principium permanens, concedo. Quod eſt principium terminatiuum, nego. Priuatio autem eſt tantùm principium terminatiuum, alicuius ſucceſſiui, generationis, ſcilicet, vt eſt mutatio, cuius partes, aut quaſi partes ſimul eſſe non poſſunt.

Dico ſecundò, priuatio phyſicè ſumpta, non eſt tertium aliquod principium.

Probatur: priuatio, ſic ſumpta, nihil eſt aliud quam materia, ſine formâ; ſed materia ſine forma non eſt tertium principium diſtinctum à materia ipſa; ergo, &c. minor patet ex abſurdo: nam materia

teria bis principiaret. Primò, sub nomine materia, & secundò, sub nomine priuationis. Denique ita censet D. Bonau. lib. 2. dist. 1. dub. 3.

QVÆSTIO V.

Quid sit forma.

FOrma generaliter nihil est aliud quam actus & perfectio Græcè ἐντελέχεια. Sumitur autem variis modis. Primò, pro pulchritudine; vnde pulchra dicuntur formosa. Secundò, pro intelligentiis; vnde Angeli dicuntur formæ separatæ, immateriales, completæ, actus puri non potentes cum materia commisceri. Tertiò, pro perfectione accidentali, v. g. albedo dicitur forma accidentalis papyri. Quartò, pro perfectione materiam primam actuante in ordine ad compositum; hoc modo sumimus in ista quæstione.

Dico primò, forma metaphysicè & abstractè sumpta rectè definitur, actus primus substantialis corporis naturalis.

Explicatur: dicitur actus, quia materia ex sese ad omnem prorsus formam indifferens est, & indeterminata, & in potentia ad quodlibet; per formam autem actuatur, siue determinatur, & in certam aliquam speciem reducitur, vt ait Titelm. de principiis, lib. 1. cap. 12. & 13. inde forma dicitur communiter illud quod dat esse rei, hoc est, reducit materiam ad aliquam certam speciem corporum, & sic dat esse specificum. Dicitur substantialis, quia actuat materiam in ordine ad compositum; quare licet communicet materiæ esse accidentaliter, composito tamen dat esse substantialiter & essentialiter, & distinguitur ab accidentibus

dentibus,quæ actuant tantùm in ordine ad oper
tiones. Dicitur actus corporis naturalis, ſiue co
poris quod fit per generationem,& ſic diſtingu
tur à formis ſimplicibus, ſiue intelligentiis. D
mum dicitur actus primus, tum quia primario i
tenditur à natura: tum quia eſt illud quod n
bilius eſt in compoſito, & eſt de eſſentia, & p
hoc diſtinguitur à modis ſubſtantialibus, qui n
ſunt actus primi; ſupponunt enim formam, q
conſtituat eſſentiam.

Obiicies: forma non recipitur,niſi in mate
affecta quantitate aliiſque accidentibus; ſed h
accidentia ſunt actus; ergo forma non eſt act
primus.

Reſpondeo formam eſſe actum primum in
tentione, licet non ſit primus in executione.

Inſtabis: cum nihil ſit priùs in re aliqua qu
eſſentia illius, quæ eſt forma, vt ait Ariſtote
2.phyſic.cap.3. text.28. neceſſe eſt formam e
actum primum,non modò quoad intentionem,
etiam quoad executionem.

Reſpondeo: hoc verum eſſe de forma coll
cum compoſito naturali, ſiquidem tale compo
tum non eſt,niſi forma aduenerit, adeóque for
eſt actus reſpectu compoſiti abſolutè primus.
tamen forma conferatur præcisè cum materia,
fatendum eſt eam non eſſe actum primum quo
executionem,quia forma non recipitur in mate
omnino nuda, ſed aliquibus accidentibus & d
poſitionibus affecta.

Huc vſque cõuenimus manúſque iungimus c
communi Neotericorum,ſed tota difficultas eſt
explicando,quid ſint illa principia phyſicè ſum
hîc enim opus, hîc labor eſt, & quia res eſt m
ximi momenti, ideò inſtituendus eſt.

AR

ARTICVLVS IV.

De principiis physicè sumptis.

VNum quodlibet potest & metaphysicè, & physicè considerari, ideò cum superiori quæstione de principiis metaphysicè sumptis egerimus, de illis physicè sumptis differemus; sicut enim ab eo qui iam pronuntiauit, materiam domus esse illud ex quo inexistente fit domus, formam verò esse actum, quo tale subiectum ad esse domus perficitur, quæri potest, quid physicè sit illud ex quo inexistente fit domus, & respondere debet esse ligna, cæmenta, lapides; formam verò esse illorum omnium ordinationem, & dispositionem secundùm regulas artis: ita adhuc inquirere debemus in quo physicè consistat materia & forma. De priuatione nihil hic agemus, quia de illa physicè sumpta sufficienter egimus in metaphysica, & in conclusione secunda quæstionis quartæ superioris articuli.

QVÆSTIO I.

Quid sit materia prima physicè sumpta.

QVi docent continuum constare ex partibus in infinitum diuisibilibus, docere etiam debent, materiam primam esse substantiam in infinitum diuisibilem; sed infrà sufficienter hæc sententia refutabitur; vt autem stabiliatur sententia nostra præmitti debet sequens conclusio.

Dico

Dico primò, non repugnat dari atomos,
puncta physica, & de facto dantur.

Probatur primò, punctum physicum est in
uisibile extensum impenetrabiliter;atqui hoc
repugnat; ergo atomus non repugnat. Prob
minor, non repugnat aliquid esse indiuisibile
extensum impenetrabiliter, nam angeli sunt
diuisibiles & extensi seseque possunt ad libit
impenetrabiles reddere; ergo sine contradic
ne & repugnantia concipi potest substantia cor
rea indiuisibilis & extensa & impenetrabilis;
que adeo potest dari atomus.

Dices angelos esse spirituales; at vero pun
physica sunt res materiales & corporeæ;vnde
valet consequentia; aliàs nullum esset discrim
inter substantiam angelicam & materialem.

Respōdeo res corporeas differre à spiritualib
in eo quod corporeæ vel habent partes integ
les quibus constant, vel sunt earum primordi
radices totum integrale constituere natæ, qu
non conuenit substantiæ spirituali.Deinde dis
men est, quia angeli sunt penetrabiles vel im
netrabiles ad libitum; at non sic puncta phys
sunt enim impenetrabilia naturaliter, quid aut
mirum, quod rei materiali indiuisibili conce
mus extensionem, cum in sententia Complut
tium, Mailhat & aliorum Thomistarum, qu
sententiam Conimbricenses vt probabilem tu
tur, animæ animalium perfectorum sunt simp
ces, indiuisibiles & extensæ licet materiales

Probatur secundò, materia, secundùm om
Peripateticos, producta est per creationem,er
constat ex punctis physicis. Probo consequ
tiam, sola puncta physica sunt termini creation
quæ terminatur ad res corporeas; illud enim
termi

terminus creationis quod fit ex nihilo; atqui sola puncta physica fiunt ex nihilo, non verò continuum; ergo sola puncta physica sunt termini creationis, quæ terminatur ad res corporeas. Probo minorem, continuum est compositum; sed compositum non fit ex nihilo; ergo non est terminus illius creationis. Probo minorem, quod fit ex partibus & resoluitur in partes non fit ex nihilo; atqui omne compositum fit ex partibus & in partes resoluitur; ergo materia, vt est terminus creationis, nullam admittit resolutionem; atque adeo est incapax diuisionis. Quia verò ea puncta non possunt esse simul incapacia extensionis, sic enim non possent constituere materiam extensam, necesse est vt sint simul incapacia diuisionis & simul extensa. Demum cum creatio non sit modus distinctus realiter, non potest vna creatio esse plurium simul per modum vnius, sed distinctè quælibet singularis creatio est rei creatæ singularis, ac determinatè tot sunt creationes ex parte termini, quot sunt creatæ partes materiæ; ergo cuiuslibet puncti physici determinata pariter sunt in se ipsis attributa omnia; ergo & extensio tanta, vel tanta, vt Deus nouit.

Dices, potest Deus creare totum, licet ante nullas creauerit partes, aut puncta; ergo totum erit terminus creationis.

Respondeo distinguendo, potest Deus producere totum nulla præsupposita partium antecessione temporis, concedo; naturæ, nego. Quia partes naturâ præsupponuntur toti. Quare totum erit terminus creationis, non vt sic, & vt totum est; sed ratione punctorum ex quibus constat.

Objicies: omne ens extensum est quantum; sed punctum physicum non potest esse quantum;

ergo non poteſt eſſe extenſum. Probo minorem, quod eſt quantum habet quantitatem; atqui punctum phyſicum non poteſt habere quantitatem, quia non poteſt habere partes extra partes; ergo non poteſt eſſe quantum.

Reſpondeo negando maiorem: angeli enim ſunt extenſi, & tamen non ſunt quanti: punctum itaque non eſt quantum, ſed principium quantitatis: dici tamē poteſt quantum mathematicè; quia cum ſupponatur habere plures facies, vna eſt extra aliam mathematicè, quatenus vna poſt aliam deſignari poteſt: non verò eſt quantum phyſicè; ad hoc enim neceſſe eſſet vt haberet partes extra partes.

Objicies ſecundò, cum Carteſio de principiis p. 2. non poteſt Deus priuare ſe potentiâ diuidendi quodlibet; ergo non datur atomus.

Reſpondeo Diſt. antecedens, non poteſt Deus priuare ſe potentiâ diuidendi quodlibet, quod partibus conſtat, concedo antecedens; quodlibet etiam carens partibus, nego antecedens, & conſequentiam.

Objicies tertiò, vbi datur vnum extremum & aliud extremum, ibi dantur partes; atqui in eo, quod eſt extenſum, eſt vnum extremum & aliud extremum; ergo in eo omni quod eſt extenſum ſunt partes.

Reſpondeo diſting. maiorem; ſi illa duo extrema ſint res diſtinctæ, concedo maiorem; ſi ſint vnica res, nego maiorem. Deinde diſtinguo minorem, in eo quod eſt extenſum, eſt vnum extremum & aliud extremum, & illa extrema ſunt res diſtinctæ in atomo, nego minorem, ſunt vnica res, concedo minorem & nego conſequentiam. Vel diſtinguo maiorem: dantur partes vel realiter & phyſicè,

physicè, vel per solã designationẽ & mathematicè concedo maiorem; sunt partes realiter & physicè simpliciter, nego maiorem: tum concedendo minorem, distinguo consequens, in omni extenso sunt partes vel realiter & physicè, vel per designationem & mathematicè, concedo consequentiam, realiter & physicè semper, nego.

Instabis: vbi est vnum & aliud, ibi sunt res distinctæ; sed in omni extenso est vnum & aliud, nempe vnum extremum & aliud extremum; ergo sunt res distinctæ.

Respondeo distinguo maiorem, vbi est vnum & aliud substantiuè, ibi sunt res distinctæ, concedo maiorem; vbi est vnum & aliud adiectiuè duntaxat, ibi sunt res distinctæ, nego maiorem. At in atomo non est vnum & aliud substantiuè, sic enim significat vnam & aliam rem; sed est vnum & aliud adiectiuè, hoc est vnus & alius terminus, sed vterque realiter identificatus. Vel est vnica entitas virtualiter multiplex, quatenus æquiualet pluribus in ordine ad locum.

Instabis secundò; terminus, A, non est terminus, B, ergo ibi est vnum & aliud substantiuè.

Respondeo distinguo antecedens; terminus, A, non est terminus, B, realiter & physicè, nego antecedens; formaliter seu secundùm designationem & mathematicè, concedo antecedens, & nego consequentiam, & retorqueo argumentum, ex suppositione quod anima rationalis sit in toto corpore & animæ brutorum sint indiuisibiles, anima quæ est in capite non est anima quæ est in pede, sunt enim in diuersis subiectis. Idem dici potest de angelo qui se ad figuram quadratam accommodat, quod respondebitur ego reponam.

Objicies quartò sequeretur dari in creaturis

aliquid simile Mysterio Sanctissimæ Trinita
Probatur consequentia ; eadem res haberet n
dos realiter distinctos ; sit enim punctum cu
vna superficies sit plena , altera vero conuexa,i
duæ superficies distinguntur realiter.

Respondeo primò propriè , esse vnicum m
dum , nempe vnicam figuram ; Triangulum en
licet tres lineas habeat , vnicam tantùm figur
constituit. Secundò mysterij sanctissimæ Trini
tis vestigia aliqua in creaturis reperiri , nec in
vllum sequitur absurdum : imò inde est De
laudandi occasio , & ad aliqualem ipsius cog
tionem perueniendi. Tertiò illæ duæ superfic
non possunt dici distingui realiter , cùm inter
nullam habeant oppositionem naturalem. Qua
nec Scotistæ nec Suaristæ negabunt idem corp
posse esse , etiam circumscriptiuè , in plurib
locis. Sit igitur eadem cera Romæ cubica , T
losæ rotunda , Monspelij Pyramidalis , tres m
di incompossibiles essent in eadem substantia ; s
hæc omnia leuia sunt sanctissimæ Trinitatis v
stigia , quod mysterium omnem mentis nost
aciem infinitis titulis superat.

Objicies secundò, cum Goudino 1. parte phy
disp. 1. art. 3. sect. 1. Quantitas est propriet
corporis , ergo nullum est corpusculum indiuis
bile. Probatur consequentia , tum quia diuisib
litas est proprietas quantitatis , tum quia qu
habet partes integrantes est diuisibile , sed om
ne quantum habet partes integrantes , siquide
quantitas est extensio partium ; ergo omne quan
tum est diuisibile.

Secundò , quamvis illa corpuscula essent ind
uisibilia , non tamen possent esse figurata ; nan
figura consurgit ex varia partium quantitatiua
run

rum dispositione ; sed atomus nullas habet partes.

Tertiò dato quod atomi darentur, non tamen essent prima principia;quia componerentur ex potentia & actu corporeo,hoc-est,ex materia & forma , aliàs essent actus purus.

Respondeo ad primum,distinguo antecedens : quantitas physica est proprietas corporis physici & quantitas mathematica est proprietas corporis mathematici , concedo antecedens ; quantitas physica est proprietas corporis mathematici,nego antecedens ; atomus autem non est corpus physicum ; sed punctum physicum & initium corporis physici , ideo est indiuisibilis physicè ; at quia est corpus mathematicum , habet enim trinam dimensionem , ideo quantitas mathematica est illius proprietas & diuisibilis est mathematicè , siue per designationem ; habet enim partes mathematicas in infinitum mathematicè diuisibiles.

Ad secundum, patet iam solutio ; nam figura physica consurgit ex varia dispositione partium quantitatiuarum physicarum ; figura verò mathematica ex dispositione partium mathematicarum quas solas habet punctum physicum.

Ad tertium scrupulum Resp. atomos esse compositas ex potentiâ & actu metaphysicis, hoc est ex genere & differentia , atque etiam ex potentia obiectiua & actu obiectiuo , quatenus possunt esse & de facto sunt , non autem ex materia & forma physica : maximè si hæc intelligantur neoterico modo ; non tamen sunt actus purus ; quia actus purus dicit summam essendi necessitatem , ita vt non possit non esse , quam non dicit atomus; potest enim annihilari : & nonne angelus

caret materia & forma physica; numquid ideo dicendus est actus purus? numquid ob tam parui momenti rationes, tam bellè triumphum agere auctor ille debebat: Postquam ratiunculam vnam, quæ ex sola nostræ de forma sententiæ propositione euanescit, exposuit, rationibus conglobatis nos impetere conatur, tum tria argumenta, quæ mox solui, proponit, additque alia tria quibus respondebo post tertiam conclusionem huius quæstionis. Deinde phænomena philosophiæ, & Theologiæ mysteria recenset, dicitque nos non posse horum reddere rationem; sed fari, non modò absurda sed & delirio, fabellisque simillima: nos homines imaginationi deditos vocat; doctrinam nostram periculosam, omnium sapientum censurâ proscriptam, tanquam non modò rudem & ineptam, sed etiam de religionibus malè meritam, criminatur. Denique arbitratur, nos vt vanitatis cultores tali doctrinæ adhærere, vt ingenij acumen in malæ causæ defensione ostentemus. Verum legat auctorum, qui iam secundùm eadem principia scripsere, libros: Deprehendetque eos omnes obiectiones soluere. Decurrat mente, quæ iam in methaphysica trad[idi] & quæ in philosophia trado, sit æquus rerum æstimator, iudicabitque me difficultatibus omnibus sufficienter satisfacere. Quoad conuicia hoc vnum respondeo, hæc parum omnino modestiæ religiosæ, imo & philosophicæ congruer[e] vnde dicta sunt, lotricium cæterarumque mulie[r]cularum argumenta.

Dico secundò, materia prima physicè sump[ta] est congeries atomorum.

Probatur: illud est materia prima, cui cõueniu[nt] definitio & proprietates materiæ; atqui atom[i]

& definitio & proprietates materiæ conueniunt; ergo atomi sunt materia prima. Probatur minor; quia sunt primum subiectum, cum non sint compositæ & ex illis inexistentibus fiunt omnia corpora naturalia & in illas resoluuntur, si fiat resolutio vsque ad prima componentia, cum sint omnino simplices, non possunt fieri nisi per creationem iuxta doctrinam D. Thomæ 1. parte. quæst. 118. art. 1. ergo sunt ingenerabiles: quia sunt indiuisibiles, sunt incorruptibiles. Deinde sunt quantæ mathematicè, si sumatur quælibet atomus seorsim; &, si plures vniantur, faciunt quantitatem physicam; ergo illis conueniunt definitio & proprietates materiæ. Totum autem hoc probabitur fusius in toto decursu philosophiæ, præcipuè cum de continuo & elementis agemus. Interim conclusio confirmari potest authoritate Aristotelis qui lib. 1. de gen. cap. 8. loquens de Leucippo fatetur positis his principiis facile reddi posse rationem omnium motuum & Platoni Democritum anteponit; quia licet vterque indiuisibilia poneret, Plato tamen atomos dicebat esse superficies, Democritus verò corpora minutissima.

Dico tertiò, omnes atomi non sunt eiusdem figuræ & æquales.

Probatur; sic enim debuerunt creari vt inuicem connecterentur & diuersas operationes ederent.

Objicies cum Goudino vbi suprà, hæc sine vllo fundamento fingi; rogo enim, inquit, quibus conspiciliis, aut quo microscopio explorauerint illas figuras. Deinde sequitur atomos illas non esse indiuisibiles; nam atomus oblonga vel est longior & gracilior alterâ quadratâ, vel non: si non est gracilior, neque longior quadratâ; ergo nō

 est

est oblonga; si verò sit longior & gracilior; ergo vna est longior altera: atque adeo diuidi poterit secundùm excessum.

Respondeo me conspiciliis intellectus, & microscopio rationis, tales figuras explorasse: nam postquam statui dari atomos, mens mea, intellectus vi, illas deprehendit finitas secundùm extensionem; ergo terminatas, ergo figuratas: tum ratio iudicauit debere esse variè figuratas, vt inuicem se complecterentur, & inde eruitur ratio cur subitò per colum vinum perfluat, oleum verò non item, nempe quod oleum maioribus constet atomis, aut saltem magis hamatis magísque inter se implicatis, quæ proinde tam cito diduci nequeunt. Deinde quod vna excedat aliam, non sequitur illas esse diuisibiles; sint enim duo animalia perfecta, canis, v. g. & Elephas iam retorqueo argumentum, vel anima elephantis est plus extensa, quam anima canis, vel non: si secundum, non potest informare corpus tam ingens: si primum, diuide elephantis animam secundùm excessum, quem habet suprà animam canis; certè hoc possibile dicere non concedunt principia Thomistica. Castiga igitur imaginationem, quantitatem physicam à mathematica distingue & rectè omnia concipies.

Dico quartò, omnes atomi sunt eiusdē rationis, sicut vult Gassendus post Democritum, non diuersæ rationis, vt vult Maignanus post Empedoclem.

Probatur, materia est omnino simplex, sed non esset omnino simplex, si atomi statuerentur esse diuersæ rationis, saltem non esset tam simplex, quam à nobis statuitur, cum congeries atomorum diuidi posset in plures congeries substantialiter inter se discrepantes.

Probatur,

Probatur secundò, nulla diuersitas sine necessitate est inducenda; sed atomorum diuersitatem substantialem inducendi nulla est necessitas, cum sine illa naturæ phænomena omnia per inæqualitatem atomorum, diuersitatem figurarum, variámque dispositionem explicari possint, vt in decursu patebit. Sicut in artificialibus experimur ex eodem ferro, sed in varias figuras accommodato variéque disposito diuersas prodire operationes.

Obiicies, cum Maignano Viro eruditissimo Phil. nat. cap. 1. prop. 5. si generans nihil ageret, quam vt adderet materiæ similaris partem vnam alteri parti, non faceret nouam naturam, adeóque nec nouam essentiam physicam, sed faceret totum integrale homogeneum, quod non esset diuersæ rationis ab vna parte suæ totalis materiæ; sicut si musicus duas voces per omnia inuicem similes coniungeret, nunquam faceret Diapason, sed ad hoc necesse est, vt vocem inferiorem cum superiori iungat, ita vt inferior sit dupla superioris.

Respondeo agens non facere nouam naturam, nec nouam essentiam materialiter, bene tamen formaliter; sicut in Arithmeticis, qui binario numero addit vnitatem similem prioribus, facit numerum specie diuersum à priori; & in ordine artificiali horologium specie differt à serra ex eodem ferro facta. Sed de tali diuersitate specifica iterum, cum de forma agemus. Ratio autem responsionis est, quia diuersitas naturæ & essentiæ non est desumenda ex diuersitate materiæ, cum certum sit equum, & Leonem inter se specie differre, & tamen ex eadem materiæ congerie constant, nempe ex quatuor elementis, vt vult Maignanus; ergo talis diuersitas desumenda est

ex parte formæ, quam à diuersa partium disp
tione, & harmonia non distinguit; neque e
admittit formas Neotericas. Ad similitudi
autem ex musica mutuatam, Respondeo il
mihi fauere plurimum: nam vox inferior &
perior non differunt essentialiter, sed solùm
cidentaliter, & penes modum; ex eo enim q
aliquid sit duplum alterius, non sequitur dis
gui ab eo essentialiter, & certè si vna vox est
pla alterius, dici nequit eas esse per omnia simi
quod tamen ille supponit.

Obiicies secundò, sicut ex multiplici A,
formantur varia vocabula, quamvis variam
beant figuram, si vnum formatur, sic A, aliud
A, aliud sic *A*; coniungantur enim illa om
nunquam facient diuersum sonum; ita ex ato
eiusdem rationis, licet variè figuratis, non po
fieri diuersum compositum.

Respondeo; similitudinem confundere duos
dines; facit enim transitum à scriptura ad voce
Fateor igitur quod, si A, A, *A*, coniungantur,
facient diuersum sonum, quia in ratione soni,
vocis non habent diuersam figuram; habent en
eundem valorem, vt loquuntur grammatici.
si solius scripturæ ratio habeatur, quis dubi
A, A, *A*, simul sumpta facere diuersam scriptur
ab ista A, A, A, atque adeò nihil inde contra
concluditur.

Objicies tertiò, cum Goudino, vbi suprà,
omnes atomi sint eiusdem speciei, debent habe
eundem motum naturalem: nam corpora eiusde
speciei mouentur eodem motu naturali, & tam
dicitur illarum atomorum alias sursum; alias de
sum, alias in transuersum moueri.

Respondeo, in disputatione de motu ostenda
corpuscu

corpuſcula illa, imò & corpora omnia naturalia eſſe, quantum eſt de ſe, indifferentia ad quemlibet motum, & moueri dumtaxat versùs eam partem, versùs quam determinantur ab extrinſeco.

Aduerte autem, vt tollatur æquiuocationis occaſio, illas atomos poſſe dici diuerſæ rationis, & ſpeciei eo modo quo A, & B, ſpecie differunt ratione figuræ, non verò ratione ſubſtantiæ.

Quæres primò, an illa puncta poſſint occupare minus & minus ſpatium in infinitum.

Reſpondeo illud non eſſe probabile, imò nec illud crediderim de Angelo, quod ſcilicet Deus non poſſit ad minimam omnium vbicationem illam reducere. Minus crederem illud naturaliter fieri poſſe; cum enim puncta non habeant cognitionem, non poſſunt ad libitum modò maius, modò minus ſpatium occupare: deberent igitur ad illud determinari per agentia extrinſeca; at quomodo id facerent, concipi non poteſt; aliunde ſi aliquid vrgeret nos ad illam hypotheſim, maximè rarefactio, & condenſatio; at illas ſufficienter ſine tali hypotheſi explicabimus.

Quæres ſecundò, an atomi poſſint mutare figuram.

Reſpondeo mihi videri probabilius non poſſe, nec talis hypotheſis eſt neceſſaria ad explicanda phænomena phyſicæ; inflexio enim corporum, ex quâ hæc opinio deſumpta eſt, prouenit tantùm ex eo quod in vno corpore puncta ſint magis aut minus compacta, maioréſque, aut minores poros habeat, & aliquæ ipſius partes ad inuicem accedant, & ab aliis recedant, moueantúrque motibus contrariis, quod atomo non eſt concedendum, niſi adſit ſpecialis aliqua ratio. Facilè verò concipi poteſt, quomodo aliqua corpora faciliùs diuidantur,

ex parte formæ, quam à diuersa partium dispositione, & harmonia non distinguit; neque enim admittit formas Neotericas. Ad similitudinem autem ex musica mutuatam, Respondeō illam mihi fauere plurimum: nam vox inferior & superior non differunt essentialiter, sed solùm accidentaliter, & penes modum; ex eo enim quod aliquid sit duplum alterius, non sequitur distingui ab eo essentialiter, & certè si vna vox est dupla alterius, dici nequit eas esse per omnia similes, quod tamen ille supponit.

Obiicies secundò, sicut ex multiplici A, non formantur varia vocabula, quamvis variam habeant figuram, si vnum formatur, sic A, aliud sic **A**, aliud sic *A*; coniungantur enim illa omnia, nunquam facient diuersum sonum; ita ex atomis eiusdem rationis, licet variè figuratis, non potest fieri diuersum compositum.

Respondeo; similitudinem confundere duos ordines; facit enim transitum à scriptura ad vocem. Fateor igitur quod, si A, A, *A*; coniungantur, non facient diuersum sonum, quia in ratione soni, & vocis non habent diuersam figuram; habent enim eundem valorem, vt loquuntur grammatici. At si solius scripturæ ratio habeatur, quis dubitat A, A, *A*, simul sumpta facere diuersam scripturam ab ista A, A, A, atque adeò nihil inde contra nos concluditur.

Objicies tertiò, cum Goudino, vbi suprà, si omnes atomi sint eiusdem speciei, debent habere eundem motum naturalem: nam corpora eiusdem speciei mouentur eodem motu naturali, & tamen dicitur illarum atomorum alias sursum; alias deorsum, alias in transuersum moueri.

Respondeo, in disputatione de motu ostendam

corpuscula

corpuscula illa, imò & corpora omnia naturalia esse, quantum est de se, indifferentia ad quemlibet motum, & moueri dumtaxat versùs eam partem, versùs quam determinantur ab extrinseco.

Aduerte autem, vt tollatur æquiuocationis occasio, illas atomos posse dici diuersæ rationis, & speciei eo modo quo A, & B, specie differunt ratione figuræ, non verò ratione substantiæ.

Quæres primò, an illa puncta possint occupare minus & minus spatium in infinitum.

Respondeo illud non esse probabile, imò nec illud crediderim de Angelo, quod scilicet Deus non possit ad minimam omnium vbicationem illam reducere. Minus crederem illud naturaliter fieri posse; cum enim puncta non habeant cognitionem, non possunt ad libitum modò maius, modò minus spatium occupare: deberent igitur ad illud determinari per agentia extrinseca; at quomodo id facerent, concipi non potest; aliunde si aliquid vrgeret nos ad illam hypothesim, maximè rarefactio, & condensatio; at illas sufficienter sine tali hypothesi explicabimus.

Quæres secundò, an atomi possint mutare figuram.

Respondeo mihi videri probabilius non posse, nec talis hypothesis est necessaria ad explicanda phænomena physicæ; inflexio enim corporum, ex quâ hæc opinio desumpta est, prouenit tantùm ex eo quod in vno corpore puncta sint magis aut minus compacta, maioresque, aut minores poros habeat, & aliquæ ipsius partes ad inuicem accedant, & ab aliis recedant, moueantúrque motibus contrariis, quod atomo non est concedendum, nisi adsit specialis aliqua ratio. Facilè verò concipi potest, quomodo aliqua corpora faciliùs diuidantur,

tur, quam alia, ex eo quod partes adinuicem si
minus implexæ.

Quæres tertiò, quomodo ex atomis fiat com
positum.

Respondeo, atomi propter variam figuram
quam habent facilè implicantur inter se, & f
prima complexio. Deinde corpuscula quæ p
primam complexionem fiunt, iterum implicantu
inter se, & fit alia complexio: & sic de reliqui
eo modo quo lini capillamenta aptè contor
filum constituunt, & ex filis certo modo impli
catis componitur tela, & ex tela certo modo con
suta fit vestis.

QVÆSTIO II.

Quid Neoterici sentiant de formâ physicâ.

VIx vllum repereris Neotericorum, qui clar
explicet, quid sit forma physicè sumpta: de
finitionem afferunt Metaphysicam, quam in sen
sum physicum trahere conantur. Sic igitur illam
proponunt communiter: actus substantialis vnum
per se cum materia constituens.

Explicant: sic dicitur actus substantialis, qui
est substantia incompleta totaliter, & adæquatè
materia distincta, & quia ad illam ex sua essenti
ordinatur, ideò cum illa facit vnum per se, ita v
forma & materia sint duæ res quæ possint, salten
diuinitùs existere separatæ.

Forma illa educitur de potentia materiæ, ho
est, vt aiunt, producitur à causa aliqua efficiente
in subiecto quod illam recipit, & ad illam se ha
bet passiuè, nihilque confert quod sit illi intrin

secum

ſecum ; attamen forma dependet ab illo ſubiecto in eſſe & operari, hoc eſt, non poteſt exiſtere ſine illo, neque operari ſine illo. Hoc autem intellige de forma materiali : nam forma ſpiritualis, qualis eſt anima rationalis , non educitur è potentia materiæ,ſed creatur.

Forma, quæ educitur, dicitur fieri de nouo, & fieri ex nihilo ſui , licet non ex nihilo ſubiecti, quod ſic intelligunt, vt ante productionem nihil omnino formæ præexiſtat in materia , talis tamen productio præſupponit aliquod ſubiectum , non ex quo fiat, ſed in quo fiat ad diſtinctionem creationis , quæ eſt productio de nouo , tum ex nihilo ſui, tum ex nihilo ſubiecti. Porrò dari formam ſic intellectam multis probare conantur argumentis , quæ ſoluemus infrà in modum obiectionum.

QVÆSTIO III.

Num reuera detur forma physicè ſumpta, ſic intellecta.

DIco : forma intellecta ſenſu expoſito in ſuperiori quæſtione non datur.

Probatur illo axiomate ab omnibus recepto, non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate ; ergo ſi ſine illa forma ſic totaliter diſtincta à ſubiecto è quo educitur,poteſt reddi ratio omnium eorum,quæ quæruntur in phyſica,nulla eſt neceſſitas illam admittendi ; atqui eorum omnium reddi poteſt ratio, vt patebit ex ſolutione obiectionum & argumentorum ſupra poſitorum , & ex decurſu totius philoſophiæ ; ergo illam admittere non debemus. Probatur interim minor : ſine tali forma

ma potest esse compositum essentiale; quid enim clarius quam plures atomos diuersè figuratas sumi posse. Secundò, simul vinculo naturali iungi atomos illas. Tertiò, posse saltem diuinitùs impediri productionem cuiuscunque alterius entitatis distinctæ: & tamen tunc erit totum, siue compositum habens essentiam talem, ex illis atomis in tali & tali proportione sumptis constantem.

Dices; tale totum non posset esse principium omnium operationum, quæ visuntur in corporibus naturalibus, & maximè in viuentibus.

Contra: gratis hoc dicitur; si enim atomi eos effectus attingere non possint se solis, ac simul vnitis, cur poterit forma materialis, cum non habeat etiam, nisi corpoream & diuisibilem agendi virtutem; vt patet in insectis, v.g. in fele, cuius abscisso capite, quadrupes truncus satis multo tempore discurrit?

Replicabis hoc fieri per spiritus animales.

Respondeo, & hoc contendo, eos spiritus hoc agere, & alia quæ formæ Neotericæ tribuuntur. Quare cum per illos possit reddi ratio illius & cæterorum effectuum, non est cur recurramus ad illam formam Neotericam.

Probatur secundò, illa forma appeteret suiipsius destructionem, quod est contra illud ab omnibus receptum axioma & experientiâ firmatum, omnia abhorrent à sui non esse & appetunt conseruari. Certè, si catulus fame pressus in aquam deturbetur, aduersùs fluctuum vim ad extremum spiritum decertat. Guttulæ aquæ se in orbem cogunt, vt aduersùs aërem se tueantur; ignis in vnum se recipit, contra vim frigoris certaturus. Probatur igitur antecedens: in oleo, aqua ardente, nitro, &

est magna facilitas ad flammam concipiendam, vnde talis facilitas? vnde talis propensio & appetitus? non à materia, quam volunt aduersarij esse omnino inertem, & nullam habere vim agendi; ergo à forma.

Dices illam facilitatem prouenire à dispositionibus.

Contra: hæ dispositiones proueniunt à forma exigente & conseruante, & omnem vim agendi tribuente; ergo & appetitus ad destructionem ab illa etiam prouenit.

Probatur tertiò, norunt Peripatetici materiæ diuersitatem ad formas diuersas esse necessariam; hanc tamen diuersitatem materia non habet ex se, sed à dispositionibus. Hoc posito, sic argumentor: cum nascuntur herbæ calidissimæ in frigidissimis montium recessibus, ad quos solis radij vix penetrant; niues enim ad summam æstatem ibi regnant: similiter mineralia calidissima in locis etiam frigidissimis, quid disponit materiam ad hanc formam? quid calorem introduxit? an aquæ circunstantes? at frigidissimæ sunt. An vetus forma, quæ illam materiam informabat? ergo seipsam prodidit libens, & nullo vrgente, cum dispositiones ad nouam formam produxit, vicinis entibus existentibus frigidissimis. An cœlum, vtpote causa vniuersalis? sed idem cœlum, idem sol, eædem pluuiæ, iidem venti in toto climate terram afficiunt, & tamen non vbique nascuntur plantæ illæ. An demum Deus ipse? sed sic facilè soluentur omnia; cur enim non dicis Deum producere flores, & fructus arborum, &c. Deus quidem concurrit, sed alia causa naturalis est assignanda. Satius igitur dicendum est materiam ex se habere illam diuersitatem, quia nihil aliud est, quam

multi

multitudo corpusculorum, quæ propter diuersitatem figurarum, variarum actionum sunt capacia. Quia igitur frigus circunstans astringit corticem illarum plantarum, occludit poros, ne spiritus ignei aufugiant.

Probatur quartò, illa forma, si daretur crearetur; atqui non creatur, educitur enim; ergo non datur. Probatur maior, quod fit ex nihilo creatur; atqui forma fieret ex nihilo; ergo crearetur.

Dices: ad hoc vt aliquid dicatur creari, necesse est vt fiat non solùm ex nihilo sui, sed etiam ex nihilo subiecti, forma autem fit ex subiecto.

Contra: fieri è subiecto, non est fieri tanquam ex aliquo inexistente ipsi formæ; hoc enim nolunt aduersarij; si enim concederent, iungeremus manus; quia sic non fierent de nouo secundùm totum esse; sed quia, vt volunt, forma ita fit ex subiecto, vt subiectum nihil illius sit, ideò fit secundùm totum suum esse; atque adeò creatur, vt patet definitione creationis.

Dices secundò, fieri ex subiecto, est fieri ex potentia materiæ passiua. Quare formæ non fiunt ex nihilo cum fiant ex potentia materiæ.

Contra: illa potentia materiæ non est aliquid formæ; ergo forma fit de nouo secundùm totum suum esse, atque adeò creatur. Deinde esse potentiam passiuam formæ in materia nihil est aliud, quam materiam posse recipere in se formam; pati enim nihil est aliud, quam suscipere in se, quod si verum sit, anima rationalis generaretur; cum ipsa recipiatur in materiâ; continereturque in potentia materiæ; materia enim illam recipit æquè ac alias.

Dices

Dices tertiò, fieri ex subiecto non est simpliciter fieri in materia, sed fieri in materia dependenter ab ea, ita vt exigat fieri in materia.

Contra: forma non potest dependere à materia, tanquam ab aliquo actiuo; ergo tantùm vt à passiuo, seu recipiente. Quare materia erit id in quo fit forma non id ex quo fit forma; sicut, secundùm Scotistas, gratia supernaturalis creatur ex eo quod non fiat ex anima, vel eius potentiis; quamvis de facto fiat in anima, & exigat fieri in anima, &, vt ait Goudinus cum communi Thomistarum, formæ elementorum in prima rerum creatione, non sint eductæ de potentia materiæ, sed simul creatæ in materia; at cum essent materiales secundùm se, exigebant fieri de potentia materiæ; ergo talis exigentia non impedit creationem. Deinde, totum illud conuenit animæ rationali: nam non solùm fit in materia; sed etiam exigit fieri in materia; cum sit vera forma corporis.

Dices quartò, cum Dabillon, talem dependentiam, sic intelligendam esse, vt illa res, quæ dicitur educi, extra subiectum, nec esse, nec operari naturaliter possit.

Contra: illud conuenit gratiæ, & tamen creatur in sententia Scotistarum: imò alij communiter concedunt formas, quæ educuntur, posse creari; quo dato anima equina creata talem haberet dependentiam à subiecto, vt extra subiectum, nec esse, nec operari connaturaliter posset, alioqui materialis non foret, sed esset alterius speciei; quia per aliquid maximè notabile differret ab aliis animabus equinis, nihílque haberet quo differret ab anima rationali. Præterea, sequeretur formam non esse substantiam, sed accidens. Probatur:

batur : illud est accidens, quod non per se existit; atqui illa forma non per se existit ; ergo,&c. Probatur minor : illud per se non existit , quod non per se est ; atqui forma non per se est , quandoquidem dependenter à materia est ; ergo est accidens. Idem respondendum est illis , qui dicunt formam materialem differre à rationali , quod prima subiectetur & sustentur à materia : secunda verò tantùm recipiatur : quid enim est materiam sustentare , quam esse basim essendi formæ ; ergo forma per se non existit & à fortiori non per se subsistit;aliàs non indigeret sustentaculo materiæ. Adde quòd cum forma ponatur esse multò nobilior, quam materia, non consequenter dicitur dependere ab illa.

Dices quintò , cum Goudino 1. parte physic. disp.1. quæs.3.art.2. licet forma corporea dependeat à materia , vt recipiente , & veluti à fundamento sine quo esse non possit : attamen rursùs materia dependet à forma , vt à suo complemento, & à dante sibi esse simpliciter ; cum ergo , vt dicit Christus,beatius sit dare quam accipere,forma quæ dat esse nobilior est quam materia , quæ ipsum recipit.

Contra : imperfectius est dependere secundùm suum esse , sicut dependet forma à materia,quandoquidem sine illa esse non potest ; quam dependere solùm secundùm suum complementum, sicut materia dependet à forma. Deinde falsum est materiam recipere esse simpliciter à forma, cum materia formæ præsupponatur ; quod autem præsupponitur,non potest recipere esse ab eo, quod è sinu eius educitur; quia est quid posterius. Deinde,sequeretur formam creare materiam:nam creare nihil est aliud,quam dare esse simpliciter.

Dices

Dices sextò, cum Valeriano Magni, is qui respiciendo in ideam producit aliquid ex nihilo, dicitur creare, qui verò ex cæca necessitate propriæ naturæ aliquid producunt ex nihilo, non sunt creatores, sed agentia naturalia.

Contra: sicut respectus ille ad idæam gratis asseritur necessarius ad creationem, ita gratis negatur. Deinde nunquid creat sculptor, quando inducit figuram hominis in lignum; respicit enim ad idæam & illa figura dici potest fieri ex nihilo, cum antea non esset nisi in potentia? Prætereà, Deus concurrit cum causis secundis ad productionem effectuum illarum; ergo quando aliqua forma producitur, à Deo producitur; sed Deus semper agit respiciendo in idæam; ergo Deus illam formam creat, & sic omnes formæ crearentur; quod sine dubio admittendum non est. Demum nunquid creantur omnes formæ ranarum, serpentum & cæterorum insectorum, quas Deus solus producit in sententia valdè communi scholasticorum?

Dices septimò, formam dici dependere à subiecto, quia materia concurrit ad illius productionem, & in illam habet verum influxum actiuum, talem vt vi eius vniatur materiæ, ad eum modum, quo anima producit in se suos actus.

Contra primò, forma non fieret ex materia, sed ab illa simul & in illa; quia illa esset & principium actiuum efficiens & passiuum recipiens.

Secundò materia ageret immanenter; atque adeo vitaliter; ergo esset nobilior omnibus formis non viuentibus; quomodo igitur est pura potentia? imò erit nobilior ipsa anima rationali, atque etiam angelo, cum vis illa materiæ produ-

cat

cat substantias quas nec anima, nec angelus possunt producere.

Tertiò secundùm Thomistas materia est pura potentia. Quomodo igitur potest habere illam vim actiuam, cum hæc non possit non esse actus? & adhuc fateantur necesse est, materiam producere existentiam, qua ipsamet existit formaliter; nam cum ipsa, secundùm illos, non existat, nisi per existentiam formæ, non potest produci forma, quin producatur eius existentia; quod absurdum esse patet; ex eo quod materia debuit prioritate naturæ præcedere primam suam formam, quam actiuè produxit influxu suo quo eamdem sibi vniuit: at non potuit præcedere, quin prius natura existeret, quam forma; cum existentia ita sit vltimus essendi modus, vt simul sit prior omni actualitate agendi & recipiendi: & quamvis consequentia non valeat, existit, ergo agit, aut patitur; valet tamen hæc, agit; ergo existit. Cum igitur materia debuerit præcedere omnem influxum suum, debuit etiam præcedere omnem terminum influxus. Quare, quia ante primam suam formam, non potuit materia prius naturâ præsupponi existens; cum, secundùm Thomistas, non existat, nisi per existentiam formæ, non potuit etiam in eam influere.

Dices primam formam sine concursu materiæ sola Dei actione fuisse productam.

Contra: Deus tunc suppleuit tantùm defectum generantis creati; atqui generans non creasset; ergo nec Deus tunc creauit formam; sed eam è potentia materiæ eduxit.

Dices secundò cum Goudino vbi supra quæst. 3. quod non fit per actionem transmutatiuam materiæ, non educitur è potentia materiæ; sed primæ formæ non sunt factæ per actionem transmutati-

uam materiæ; nam transmutatio supponit subiectum quod transit de potentia ad actum; at primæ formæ non supposuere subiectum. Adde quod scriptura dicit composita esse creata, & non solam materiam; ait enim, creauit Deus cælum & terram.

Contra; primæ formæ supposuerunt subiectum prioritate naturæ, quod sufficit; nam terra primo instanti reali, quo extitit, habuit suam grauitatem, suam densitatem, suam duritiem, suam siccitatem, &c. sed hæ qualitates sunt eductæ de potentia subiecti; ergo eductio non supponit transmutationem nisi prioritate naturæ. Deinde, eductio, inquis, supponit transmutationem materiæ; at materia non transmutatur, nisi per receptionem qualitatum, quæ sunt dispositiones ad formam; hæ verò dispositiones educuntur de potetia subiecti. Cum igitur eductio supponat transmutationem ante eductionem istarum dispositionum, debet supponi eductio aliarum & sic in infinitum. Denique ad verba scripturæ sacræ, sufficit quod Deus materiam creauerit; nam eodem cap. vers. 21. dicitur Deus creasse cete grandia, & tamen formæ cetium eductæ sunt, cuius signum est, quod Deus dixit, vt aquæ illa producerent; atqui aquæ non creauerunt.

Quartò ex Aristotele & antiquis eius discipulis, materia prima respectu horum quæ fiunt ex ea, est sicuti æs respectu statuæ; sed nunquid dices, æs habere influxum actiuum in figuram quæ superinducitur. Certè talem influxum non nouit Aristoteles, cum illius nullam vnquam mentionem fecerit.

Quintò secundùm multos quodlibet potest eleuari ad quodlibet; ergo corpus Embrionis

ad

ad producendam animam rationalem. Quo posito illa anima rationalis esset generabilis & corruptibilis; quia illud est generabile, quod fit concursu tum actiuo, tum passiuo materiæ.

Dices tunc materiam non fore propriam causam; sed solum instrumentum.

Contra: quia hoc non impedit quominus materia foret principium actiuum.

Sextò, principium de se prorsus indifferens ad omnes formas & nihil in se vel ex se habens, quo se ad hanc speciem potius quam ad illam actiuè producendam determinet, non potest hanc speciem formam potius producere quam illam, imo nullam; atqui materia talis est.

Dices materiam determinari per dispositiones.

Contra: vel dispositiones actiuè producit, vel solùm recipit, neutrum dici potest: non secundum, quia hæc forma dispositiua non minus est materialis; ergo si potest fieri ab agente extrinseco materia præbente solum passiuum influxum; ergo etiam & alia. Neque primum, quia materia non minus est indifferens ad hanc dispositiuam quam ad aliam; ergo deberet determinari per aliam dispositiuam & sic in infinitum. Deinde, vel illa dispositiua forma est aliquid distinctum à calore v. g. vel non: si primum, dabitur progressus in infinitum; ergo materia nihil accipit; ergo non determinatur; si verò calor dicatur materiam determinare ad sui actiuam productionem; vel determinat in eo instanti in quo iam ab igne productus est, vel in eo in quo proximè est producendus: non primum, quia adæquatè productus est; ergo non eget vlteriori causæ actiuæ concursu; non secundum, cum nondum sit.

Dices materiam determinari ad producendum actiuè

actiuè calorem per actionem ignis calefacientis.

Contra: vel illa actio est aliquid realiter distinctum à calore, vel non: non secundum, aliàs calor determinaret materiam ad producendum seipsum; non primum, quia vel reciperetur in materia merè passiua, vel ab ea penderet vt concurrente actiue; non primum, vt similiter diximus de forma dispositiua; ergo actio non minus est materialis, nec minus à materia dependet, quam calor ipse; non secundum, quia materia non minus est indifferens ad ipsam actionem recipiendam, & ad influendum in eam actiuè, quam ad alias formas.

Dices iterum materiam determinari sola agentis societate.

Contra: materia ex indifferenti, non potest fieri determinata, nisi recipiat aliquid in se; atqui ex sola societate præcisè non recipit aliquid in se, quia sola societas non mutat statum intrinsecum; at si recipit aliquid, vel illud recipit passiuè solum, vel simul cum igne producit, quod dici nequit ex argumentis superioribus.

Probatur 5. Illa forma, si daretur, annihilaretur in destructione compositi; atqui non annihilatur in destructione compositi; ergo &c. Probatur maior: quod desinit esse secundùm totum suum esse, annihilatur; atqui forma desinit esse secundùm totum suum esse; ergo annihilatur.

Dices remanere subiectum.

Contra: si destrueretur anima rationalis, remaneret subiectum, & tamen annihilaretur; ergo remanentia subiecti non officit annihilationi.

Dabillon pressus vi illius argumenti phys. dis. 3. quæs. 1. Concedit argumenti maiorem, & negat minorem, esto, inquit, agentia naturalia annihilent,

nihilent, maior virtus requiritur ad producendum quam ad destruendum; ignis citò consumit domum per longum tempus ædificatam: ratio est, quia ignis immittit dispositiones contrarias dispositionibus conseruantibus formam ligni, & his corruptis Deus cessat conseruare formam, atque adeo propriè Deus, non agens creatum, annihilat.

Resp. 1. Hoc hactenus esse inauditum & contra illud principium ab omnibus philosophis, illo vno excepto, receptum: nihil in nihilum vadit vi agentium naturalium, imò nec ipse audet illud negare: vnde dicit agentia naturalia, propriè, non annihilare, sed Deus est, inquit, qui annihilat.

Resp. 2. Cur non dicit idem de productione? sic agentia naturalia nihil producent, nihil destruent, atque adeo non erunt agentia, aut sic non bene res se habet, dum creaturæ datur productio, quæ secundùm se bona est & Deo datur destructio, quæ secundùm se aliquid malum est. Deinde introducendo dispositiones ad formam nouam, vel destruunt dispositiones formæ existentis in subiecto; vel non destruunt, sed solus Deus: si primum, non est potior ratio cur destruant formam accidentalem quam substantialem, tam enim bene accidentalis annihilari dici debet quam substantialis; si secundum, dicam similiter ea non posse producere dispositiones; sed Deum solum eas producere in præsentia agentium naturalium. Ad illud autem quod dicitur requiri maiorem virtutem ad producendum quam ad destruendum Resp. Hoc verum esse in aliquibus, sed non in omnibus & vt per exemplum morale imo & physicum respondeam, exemplo artificiali,

citò

citò accenditur seditio, difficile sedatur, facilè contrahuntur quidam habitus qui difficilè destruuntur.

Alius non mediocris notæ philosophus non valens vim illius argumenti effugere, respondit formas non destrui, sed recedere à subiecto sicut anima rationalis recedit. Sed quo? an forte dabitur metempsycosis? non, respondit, quo igitur recedunt? nunquid dabitur paradisus aliquis boum, equorum, leonum, pulicum, aut saltem renouabitur opinio poëtarum fabulosa de campis elysiis iam antiquata? non, inquit: quo igitur abeunt? at ille, arbitror illas recedere in aliquam partem aëris. Rursus, manebuntne ibi per totam æternitatem? non, inquit; sed tempore iudicij consumentur igne. Lepidè sane in aëra veluti papiliones volitant & comburentur. Cur ignis ille poterit tunc destruere formas etiam auri, chrystalli, &c. & ignis iam vehementissimus non potest vel vnicam formam culicis destruere. Deinde nulla potest assignari ratio cur Deus reseruet formas illi igni comburendas & non iam illas ipse conseruare desinat, certe hoc credendum est; nam scire quis illud potest? mihi reuelatum non fuit.

Toletus aliò se vertit vt effugiat vim duorum argumentorum vltimorum & cum dicat 1. de gen. cap. 3. q. 2. *Profectò si productio primo est ipsius forma, cum nihil formæ præcesserit, dicetur creatio* & lib. 1. phys. cap. 9. quæst. 17. sic ait. *Negandum est prorsus, cum Aristotele, formas fieri aut produci; sed composita fiunt, non ex nihilo, sed ex materia; formæ verò consequenter fiunt & comproducuntur. Vnde non est ipsarum creatio, quia creatio est actio, quâ aliquid primo fit; formæ verò non primò fiunt. Hæc autem est vis concessa agentibus naturalibus, vt compositum*

positum producerent, ac simul mediante illo formas attingerent, quod non est creare, nec aliam philosophiam habemus ab Aristotele & est optima & notanda, hæc ille.

Respondeo: pars & principium fit prius, quam totum & principiatum; sed forma est pars & principium; ergo forma primò fit. Sic in artificialibus prius fiunt muri, tabulata, tectum, quam ipsa domus. Similiter illud prius fit quod dat esse, quam illud quod recipit esse; atqui forma dat esse; ergo. An forte diceres prius intendi compositum. Contra: quod est primum in intentione est vltimum in executione; ergo compositum vltimò fit. 2. anima rationalis non createtur, quia Deus tantùm producit illam, vt constituat aliquod compositum, scilicet hominem. 3. Quod muri fiant propter domum, minusne fiunt ex re aliqua? ita, licet pars fiat propter compositum, non minus fit, siue primò, siue secundò; sicut reuera fit oculus, licet fiat cum capite.

Dicit idem Toletus lib. 1. de gen. cap. 3. quæst. 2. sicut qui virgam incuruat non facit curuitatem, sed facit curuum id-est dum signum tale facit, curuitatem comproducit: ita non producitur forma, neque fit, sed compositum ad cuius productionem comproducitur & confit forma.

Resp. in nostra sententia hæc similitudo posset aliquid efficere, at nihil efficit positâ sententiâ aduersariorum, nam curuitas est aliquid consequens ipsum lignum iam constitutum in suo esse, & forma ligni, si qua est qualem dicunt, substantia est & pars compositi nobilissima quæ dat esse rei, & ex cuius productione fit ipsa res, nec tamen adhuc confecta omnino res est.

Dicunt

Dicunt Conimbricenses formas omnes præter animam rationalem non propriè fieri, quia non possunt per se subsistere.

Resp. ergo non sunt substantiæ. Deinde cur non possunt subsistere per se? quia intereunt. Vnde habent hoc, scilicet formas materiales interire? Deinde, nunquid accidentia propriè fiunt, licet intereant, vel saltem totum compositum fit & tamen interit; nonne interit homo? nonne interit leo? nonne interit lignum?

Probatur 6. Talis formæ de nouo genitæ secundùm totam suam substantiam non potest assignari causa; ergò non datur. Probatur antecedens: forma equi non educitur à generante; quia, vt suppono, equus, è quo excisum est semen, interiit statim post emissionem seminis, neque ab equa, quæ semen recipit; hæc enim secundùm principia D. Thomæ passiuè se habet & materiam duntaxat subministrat.

Dices 1. cum Thomistis, semen generat illam formam in virtute equi generantis.

Contra: semen producere illam formam in virtute generantis est virtutem generantis, quæ relicta est à generante in semine, producere illam formam; at hoc dicit nequit; nam talis virtus est qualitas, atque adeo accidens; accidens autem non potest generare substantiam; aliàs imperfectius generaret perfectius.

Dices 2. cum Fernelio, formæ omnes sunt cælestes; neque enim, inquit, verisimile est elementa rebus gignendis vniuersam conferre substantiam & cælum manere otiosum.

Contra: formæ adeo diuersæ, à communi & generali causa proficisci non possunt. Deinde sic aufertur omnis actiuitas à causis sublunaribus.

Dices 3. cum Themistio, scaligero & sennerto formas multiplicari non aliter atque ignis ab alio accenditur.

Contra : hoc debito sensu intellectum est verum. At non si formæ supponantur educi de nouo secundùm totum suum esse : præcipuè si supponantur esse indiuisibiles ; nam hoc posito , cuius erit anima ? an Patris ? an Matris ? deinde generatio nihil aliud esset , quam eiusdem indiuidui multiplicatio ; eadem anima materialis esset in subiectis realiter distinctis ; in locis dissitis , &c. Quid autem dicendum sit in nostra sententia, suo loco dicetur. His igitur omnibus perpensis atque consideratis concludendum est opinionem asserentem formas materiales esse substantias totaliter distinctas à subiecto è quo educuntur , sustineri non posse.

QVÆSTIO IV.

Quid reuera sit forma physice sumpta.

NOn tot ambagibus intricatam proponere decreui sententiam, quæ sufficiens erit reddendæ rationi quæstionum omnium physicarum : vt clarius intelligatur quid de forma dicturus sum , repeto hic , quod in metaphysica dixi, causam materialem , siue materiam exqua fit aliquid, esse illud , ex quo inexistente aliquid fit ; atque adeo omnes compositi physici partes essentiales simul sumptas , secundum esse entitatiuum esse adæquatam eius causam materialem : & sic anima rationalis & corpus sunt ea omnia physica quibus inexistentibus homo physice est ; atque adeo sunt illius materia adæquata, non quod velim

animam

animam rationalem esse materialem : neque enim componitur ex partibus, sed quod sit pars quæ cum alia comparte constituit hominem.

Partes essentiales sunt illæ in quarum consensu & proportione consistit ratio essentiæ, & sine quibus non est tale compositum, partes verò integrantes sunt illæ in quarum complexu consistit integritas essentiæ : in rigore loquendo partes integrantes sunt etiam essentiales tali composito, seu essentiæ, si non absolutè sumptæ, saltem vt integræ; quia non est integræ essentiæ ratio, si aliquid desit integritati compositi essentialis, hoc est habentis vnam completam essentiam; quod enim deest composito, deest ipsius essentiæ physicæ; cum non distinguantur, quia tamen in illis minus præcipuè consistit essentia, ideò vulgo aliquæ non esse de essentia dicuntur. His positis.

Dico primò, cum Gassendo, Cartesio, Digbæo, Magnano, Bassone, & maximè cum antiquis philosophis Empedocle, Democrito, Leucippo, &c. Compositi physici partes essentiales simul sumptæ secundùm certam dispositionem, conuenientiam, proportionem & harmoniam, quam inter se habent, sunt adæquata forma.

Explicatur : cum illæ partes sese inuicem sibi communicant, habent communionem perfectionum & imperfectionum : nam anima rationalis, v. g. actuat corpus quod reciprocè aggrauat animam, Sap. 9. similiter cum ignis atomi, aquæ, terræ, aëris sese communicant habent communionem eandem : nam ignis communicat suam actiuitatem aliis à quibus eadem actiuitas temperatur. Sic propter illam mutuam communicationem sese inuicem modificant & reducunt ad certam virtutis proportionem in qua consistit ratio

essentiæ compositi physici; eodem modo quo in medicamento aliquo ex diuersis simplicibus composito simplicia sunt operatiua, ipsorum verò vnio harmonica est modificatiua actionis, id est, facit vt diuersa simplicia seu ingredientia tali, vel tali modo operentur. Partes igitur simul sumptæ, vt se habent inuicem, seu vt sunt taliter inuicem contemperatæ, sunt ipsamet harmonia & conuenientia, quod est esse formale, vnde forma in abstracto, & metaphysicè nihil aliud est, quam ipsa partium contemperatio & harmonia. Itaque

Probatur primò, auctoritate Aristotelis physic. lib.2. cap.3. Text.28. vbi ait formam esse rationem quidditatis, siue id in quo cuiusque compositi essentia consistit.

Dices Aristotelem sic esse intelligendum, vt dicat formam esse id in quo compositi essentia consistit præcipuè.

Contra: gratis sic explicatur Aristoteles; neque enim essentia magis consistit in vna parte quam in alia, sed in omnibus simul sumptis per modum vnius. Sic Magister sententiarum lib.3. dist.5. dicit formæ nomine naturam significari, & pro se affert D. August. D. Hier. D. Hilar. & quidem adæquatam; sic enim intelligi debet, vt legenti patebit, sicque explicat illud D.Pauli, formam serui accipiens, id est, naturam serui.

Confirmatur primò, Aristoteles ibidem, vt explicet formam affert pro exemplo diapason, seu harmoniam & consonantiam, quæ vulgo dicitur octaua, & consistit in proportione dupla. Similiter forma debet educi, & fieri è materia, sicut statua ex ære; dictiones ex litteris; domus ex lapidibus; totum ex partibus; conclusio ex terminis præmissarum; hæc enim exempla ab ipso

Aristotele

Aristotele proponuntur: sed statua nihil est aliud quam partes taliter dispositæ; dictiones nihil aliud sunt quam litteræ sic dispositæ; domus nihil est aliud quam lapides sic dispositi: totum nihil est aliud, quam partes sic dispositæ; ergo forma nihil est aliud quam partes materiæ sic dispositæ, siue in abstracto dispositio partium, eo modo quo dicimus formam syllogismi esse aptam terminorum & propositionum dispositionem, secundùm figuram & modum. Scio quidem discrimen esse inter naturalia & artificialia; sed discrimen solùm est in eo quod ars extrinsecè disponat partes, at verò natura intrinsecè; vnde, vt diximus, ars dicitur natura extrinseca, & natura dicitur ars intrinseca, & sic conueniunt quoad operationem.

Confirmatur secundò, forma communiter ab omnibus post Aristot. dicitur quod dat esse rei, sed forma sumpta pro vna comparte non dat esse rei; ergo sic sumpta non est forma ab Aristotele definita, v. g. forma hominis est illud quod dat mihi esse hominem, sed sola anima non dat mihi esse hominem, neque etiam solum corpus dat mihi esse hominem, sed anima & corpus simul vnita dant mihi esse hominem; ergo sola anima non est forma adæquata, licet, vt mox dicam, sit forma specialis & principalis.

Confirmatur tertiò, ex Aristotele 2. physic. Text. 12. forma separari non potest à materia, nisi ratione; atqui hoc conuenit harmoniæ partium; nequaquam enim talis harmonia separari realiter potest à partibus, vt patet. Hoc autem non conuenit formæ Neotericæ; hæc enim plusquam ratione separari potest à materia, nempe realiter vt fatentur communiter Neoterici. Ex

quibus omnibus patet formam Neotericam incognitam fuisse Aristoteli, & nos cum Aristotele sentire.

Probatur secundò, formæ sic explicatæ conueniunt omnia quæ de forma dicuntur, absque eo quod dicatur fieri de nouo secundùm totum suum esse; atque adeò cum non sint multiplicanda entia sine necessitate, sufficiet, si formam, vt in conclusione explicuimus, admittamus: attamen quia in composito aliquæ sunt partes actuosiores & nobiliores aliis, aliam conclusionem subiungo, modò istam concluserimus terminis D. Bonauenturæ, in 2. dist. 7. art. 2. quæst. 1. in fine: *Hac igitur est summa positionis, quod agens creatum nullam quidditatem nec substantialem, nec accidentalem omnino producit, sed entem sub vna dispositione facit esse sub alia.* Quid clarius?

Dico secundò, compositi pars nobilissima est specialis, tum ipsius compositi, tum compartium forma.

Explicatur & probatur: esse formam iuxta Aristotelem 2. physic. Text. 2. importat semper perfectionem; atque adeò nobilitatem; pars igitur nobilior se communicando aliis plus eis perfectionis confert, eas actuat & mouet; qualis est in homine anima rationalis, & sic per ipsam compositum specialiter perfectum est, pars verò minus nobilis, & minus actiua dici debet subiectum, quia plus recipit perfectionis, quam tribuat: ideóque plus habet de passiuitate, quam de actuositate. Similiter in brutis spiritus animales, vtpote pars nobilissima & actuosissima, dici debent forma; quia motum imprimunt cæteris partibus, quæ idcirco dici debent subiectum: ideò in Sacra Scriptura anima dicitur esse in sanguine.

Dices

Dices in homine essent duæ formæ, imò & tres: nam primo esset forma adæquata. Secundò, forma specialis, scilicet anima rationalis. Tertiò, spiritus animales.

Respondeo, in homine spiritus animales non esse partem nobilissimam; atque adeò non debere dici formam specialem: attamen non negabo debere dici formam subordinatam, subseruientem & ministram animæ rationalis, in quo nulla est repugnantia.

QVÆSTIO V.

Quomodo respondendum sit argumentis aduersariorum.

OBiicies primò, cum Conimb. lib. 1. cap. 9. quæst. 10. art. 2. res naturales sunt compositæ non ex materia dumtaxat; quia, cum hominis, lapidis, & leonis eadem sit rationis materia, eadem foret omnium essentia & definitio. Habent igitur præter materiam proprias formas quibus differant inter se; quod si quis occurrat dicēs composita physica cōstare ex materia, quæ sit substantia, atque etiam ex forma, non tamen quæ sit substantia, sed accidens; is facilè confutabitur hoc modo. Materia est nuda potentia, & tamen est substantia; ergo & forma multò maiori iure substantia erit. Secundò, si forma esset accidens, nulla esset generatio substantialis: siquidem materia gigni non potest; inductio verò accidentium non est substantialis, sed accidentaria generatio. Tertiò, vel ipsa composita naturalia sunt accidentia, vel substantiæ: si accidentia, non igitur constituuntur ex materia, quæ sit substantia:

si substantiæ, non ergo constant ex forma, quæ sit accidens; alioqui, aut non substantia ex substantiis, aut non accidens ex accidentibus coalesceret, quorum neutrum fieri potest.

Respondeo primò, hominis & leonis non esse eandem materiam; plus enim ignis requiritur in leone, quam in homine: sed quia per minus vel plus non mutatur materia, ideò dico, esto sit eadem materia, non tamen eadem dispositio materiæ, & reuera scamni, lecti, mensæ eadem est materia; attamen non eodem modo describeres mensam, ac cathedram. Ex iisdem characteribus fiunt omnes orationes, & tamen differunt inter se, vt patet in his duobus vocabulis AMOR, ROMA, habent igitur proprias formas quibus differant inter se, sed non realiter distinctas à propriis subiectis propriáque materia.

Ad instantiam dico, materiam quidem esse puram potentiam, eo sensu quod secundum se spectata, nullam habet formam: hoc est, secundum se præcisè sumpta, non habet illam contemperationem & harmoniam quæ constituit mixta. Igitur in forma materia, quæ est potentia pura est substantia; concedo antecedens; ergo à fortiori forma erit substantia; distinguo consequens, forma abstractiuè sumpta pro dispositione, vt sic, nego conseq. concretiuè sumpta pro ipsis partibus materiæ sic dispositis, concedo conseq. Deinde, essetne legitima consequentia, statuæ materia est substantia; ergo & forma statuæ?

Ad secundam instantiam Resp. Neg. sequelam: nam ad hoc vt generatio sit substantialis, sufficit si terminus illius sit substantia; atqui reuera est substantia: nam terminus est totum compositum; at totum compositum nihil est aliud quam

partes

partes materiæ sic dispotæ & vnitæ. Ideò talis vnio & dispositio dicitur esse substantialis, quia licet sit accidentaria respectu materiæ, siue partium componentium, non tamen respectu totius compositi. Vnde à Titelmano lib.1. cap.12. forma dicitur communicare materiæ quodammodo esse accidentaliter,& composito dare esse substantialiter & essentialiter, & c.13. ab eodem comparatur imaginibus, quas impressio sigilli relinquit in cera,quæ sine dubio nihil aliud sunt quam partes ceræ taliter dispositæ.

Ad tertiam instantiam, Resp. composita naturalia esse reuera substantias materialiter, quia omnes partes ex quibus inexistentibus fiunt sunt reuera substantiæ: attamen formaliter sunt accidentia: nam reuera talis dispositio est aliquid accidens, potest enim desinere esse absque eo quod pereat materia respectu cuius est accidens, non respectu compositi,vt dixi.

Instabis: ipsa dispositio in se,vel est accidens, vel non.

Respondeo, metaphysicè loquendo esse accidens, at vero physicè & concretiuè esse reuera substantiam, vt dixi. Et in sententia communi vnio non est substantia, licet secundùm quosdam distinguatur à materia, & forma respectu quarum est accidens, & tamen constituit compositum naturale respectu cuius non est accidens, sed aliquid essentiale.

Obiicies secundò, cum iisdem ibidem: singulis rebus naturalibus aliquæ propriæ & peculiares functiones conueniunt, vt homini ratiocinari, equo hinnire,igni calefacere, &c. sed huiusmodi functiones oriri nequeunt à materiâ, quæ nullam effectricem vim habet; oriuntur ergo à substantiali

tiali formâ. Nec satisfaciet qui dixerit proficisci è materia instructa accidentibus: quæro enim, cùr isthæc potius accidentia in hac materia, quam illa conspiciantur; cur igni potius calor, quam frigus competat; cur aërem leuitas non grauitas sequatur? cum igitur huius rei causa ad materiam referri non possit, tum quia ob insitam inertiam, nudæque potentiæ sterilitatem nullum ex se accidens profundit, tum quia cum vna atque eadem sit in omnibus sublunaribus, eadem iis omnibus accidentia promiscuè inessent. Planè sequitur talium accidentium originem ad formam substantialem vti ad ipsorum fontem referendum esse.

Respondeo illarum omnium operationum sufficientem reddi rationem per formam adæquatam superiùs explicatam; ex eo enim quod partes sint taliter dispositæ mutuam actionem contemperant: at per solam formam in sensu Neotericorum intellectam, vel etiam per specialem superius explicatam, non potest perfectè reddi ratio illorum omnium; licet enim reddi possit ratio, cur homo intelligat, quia habet animam, siue mentem; non tamen reddetur ratio, cur homo ratiocinetur, nisi afferatur adæquata forma, dicendo scilicet, quia eius anima, siue mens operatur dependenter à phantasmate, sic affertur tota essentia, scilicet corpus & anima, vt se habent adinuicem. Ad illud quod dicitur materiam nullam habere vim effectricem, siue actiuam: negatiuè respondeo: licet enim hoc verum sit in sententia aduersariorum, at non in nostra in qua atomi sunt materia corporum sublunarium; & nulla est atomus, quæ proprias actiones non habeat: licet inde pateat solutio instantiæ, Respondeo tamen,

accidentia plurima, nihil aliud esse, quam actiones substantiæ; cætera verò esse tantùm modos, vel attributa illius & diuersa accidentia prouenire ex diuersitate partium materiæ, in vno est plus ignis, verbi gratiâ, ideò plus caloris, in alio est plus aquæ, ideò plus frigoris. Sed de his cum de elementis.

Obiicies tertiò, cum Complutensibus, &c. disp.4. quæst.1. num.3. Rebus omnibus naturalibus ab intrinseco competit, quod sint finitæ & determinatæ ad certam aliquam rationem; ergo ratione alicuius intrinseci, & essentialis principij hanc limitationem habent; at hoc non potest esse materia, quia hæc eadem est in rebus quæ essentiâ & naturâ differunt; quandoquidem homo qui corrumpitur, & cadauer quod eo pereunte generatur eandem habent materiam; sed neque accidentia talia principia esse queunt, vtpote quæ de intrinseca entis naturalis ratione non sunt; ergo præter materiam primam, aliud erit constituendum principium substantiale certam concedens naturam rebus naturalibus, quod nos formam substantialem nominamus.

Respondeo: Concedo primum argumentum, ad subsumptum: distinguo: determinatio ad certam speciem non prouenit à materia secundùm se, præcisè sumpta secundùm suum esse, Concedo antecedens; à materia sumpta secundùm proportionem & harmoniam, quam partes ipsius habent inter se, Nego: & reuera ratio cur Petrus, v. g. sit homo & reducatur ad talem speciem, non est solùm, quia habet animam rationalem; sola enim anima rationalis non constituit hominem; sed quia habet animam rationalem, & corpus simul vnita: forma igitur est id per quod

corpus

corpus naturale est tale, ac talis speciei adæquatè; aliàs forma totalis non esset causa formalis adæquata, sicque requireret aliam, & tamen Aristoteles Metaph. 11. cap. asserit talem formam completam, non posse esse unicam compositi partem, sed esse omnium per modum vnius sumptarum partium essentialium proportionem. Ad exemplum de cadauere Respondeo non esse in cadauere eandem omnino materiā, ac in homine: deest primo anima quæ, cum sit illud ex quo inexistente fit homo, pertinet ad materiam illius, licet in se immaterialis sit; desunt etiam infinita prope multitudo spirituum animalium, atque vitalium.

Obiicies quartò, cum iisdem ibidem, num. 4. certum est dari animam rationalem, quæ sit vera forma hominis: sic enim definitum est in Conc. Later. 3. sub Leone decimo, sess. 8. & in Clementina vnica de summa Trin. ex quo sequens probatio deducitur, quia ex positione animæ rationalis, tanquam formæ separabilis à subiecto, rectè concluditur esse in entibus naturalibus aliquod subiectum substantiale, quod sit incompletum in genere substantiæ, & aptum, vt informetur forma substantiali; ergo tale subiectum petit esse semper sub aliqua substantiali forma: præcipuè, cum supra ostensum sit esse ex se puram potentiam, nullam habens specificationem, & ineptam, vt per se existat; ergo cum non sit proprium hominis, sed in aliis rebus reperiatur, vt per se notum est, consequens erit vt res omnes naturales, quæ constant illo subiecto, seu materia, debeant etiam constare actu, seu forma substantiali actuante illud.

Respondeo: concedendo animam rationalem esse

esse verè formam, sed specialem qualem explicuimus conclusione secunda superioris quæst.non verò adæquatam; aliàs esset tota essentia hominis, quod est falsum: nam corpus est etiam de essentia hominis. Ad illud, quod corpus humanum est substantia incompleta; quia ordinatur ad animam concedo totum, sed inde non concluditur corpus in aliis animalibus esse aliquid incompletum; neque enim corpus illorum ordinatur ad aliam formam distinctam ab omnibus partibus corporis taliter dispositis.

Dices illam ordinationem Dei esse aliquid extrinsecum corpori hominis, quod tamen secundùm se est substantia incompleta.

Respondeo: cum Diuo Hildefonso lib. contra eos qui disputant de virginitate, & parturitione B. M. non ex natura rerum diuinæ leges pendent, sed ex diuinis legibus naturæ rerum, & leges manare probantur, & D. Ambros. in exam. lib.2. cap.3. sermo Dei virtus naturæ est. Deinde corpus est quidem incompletum in ratione talis substantiæ, scilicet hominis, non verò in ratione substantiæ simpliciter; si enim per se non esset completum in ratione substantiæ, indigeret aliquo alio ad hoc vt esset substantia, & sic per se non esset substantia, sed accidens. Si igitur daretur aliquod corpus constructum ad similitudinem corporis humani, illud reuera esset completum, si non subordinaretur ad aliquam aliam substantiam, vt vnà cum illa faceret aliquod compositum.

Instabis: si corpus secundùm se est completum in ratione substantiæ, ex illo & anima rationali non potest fieri vnum per se.

Resp. negatiuè, nam ex verbo diuino omnino

comple

completo & humanitate fit vnum per se, dicere autem verbum esse incompletum, sicut dicit Arriaga, quis sustineret? vel dic eodem consimili modo corpus esse incompletum, quo ille dicet verbum esse incompletum.

Miror autem Arriagam, qui argumentum, cui mox respondi legitimè concludere, negat, asserere aliter posse efficaciter ab homine ad alia composita argui, præsertim ad animantia; quia eodem modo, quo homo moritur, & illa moriuntur iuxta illud Salom. Eccle. 3. 19. *Vnus est interitus hominis & iumentorum & æqua vtriusque conditio, sicut moritur homo & illa moriuntur.* Sed ex morte hominis infertur dari formam substantialem, ex cuius separatione oritur hominis mors; ergo similiter inferretur forma substantialis animantium ex eorum morte. Sed Resp. solitum esse his qui in philosophia opiniones erroneas elegerunt, dum eas rationibus sustinere nequeunt, ad authoritatem se conuertere, vt nomine scripturæ sacræ formidolosos terreant. Perperam igitur Arriaga vtitur scripturâ sacra, docet enim Lorinus illa ex impiorum persona dici negantium animæ immortalitatem sicut cap. 2. lib. sapien. idem aliis verbis dicitur, & pro illa explicatione citat Taumaturgum, Olympiodorum & D. Thomam 1. part. quæst. 75. art. 6. ad 1. vel illud tantùm intelligi de corpore & laudat pro hac explicatione D. Hyeron. D. Bonauent. & Albinum. Par igitur hominis & equi conditio est, in hoc quod sicut equus in morte resoluitur in partes materiæ ex quibus constat, nec amplius remanet capax voluptatis; ita & corpus hominis resoluitur, & in terram reuertitur: nec ex morte vllo modo inferri

ferri poteſt dari formam ſubſtantialem totaliter diſtinctam à ſubiecto è quo educitur.

Objicies Quintò, cum Hurtado phyſ. diſp. 4. ſect. 1. §. 4. aliquando aufertur eſſentia hominis & leonis; ergo deeſt aliqua hominis ſubſtantia; ſed non deeſt materia; ergo deeſt forma. Quod ſi dicas per interitum fieri in homine ſolam accidentium hominis mutationem, vrgeo ergo res non differunt eſſentialiter, ſed accidentaliter; nam homo albus eſt eiuſdem ſpeciei, ac homo niger; ergo homo & brutum ſunt eiuſdem ſpeciei, quod ipſi lumini naturali repugnat.

Dices formam hominis eſſe ſuſtantialem, cæteras verò accidentales, ſed hoc eſt abſurdum. 1. quia lapis & leo non ſunt eiuſdem ſpeciei. 2. quia tam ſunt indicia ad ſubſtantialitatem formæ leoninæ, quam ad humanæ. 3. quia ſequeretur vel materiam primam carere ex natura rei omni forma ſubſtantiali, vel hominem eſſe vnum per accidens: primum patet, quia in leone per ſe nulla eſt forma ſubſtantialis, & ſic ens eſſentialiter incompletum eſt ſine fine ſuo. Si verò dicas materiam eſſe ens completum, inde ſecundum ſequitur abſurdum, quia ex duobus entibus in actu non fit vnum per ſe.

Reſp. & ad primũ argumentum concedo. Deinde diſtinguo antecedens ſecundi: non deeſt materia tota, Concedo; aliqua pars, Nego, vel eſto antecedens, diſtinguo conſequens: deeſt forma adæquata, Nego; forma ſpecialis explicata eo ſenſu quo explicui in ſecũda concluſione ſuperioris quæſt. Cõcedo. Neque ideo dico formam hominis eſſe ſubſtantiam & animam bruti accidens; nam vel ſermo eſt de forma adæquata & vtraque eſt accidens, ſi ſumatur metaphyſicè & abſtractiuè; ſi verò concretiuè

cretiuè & physicè, vtraque est substantia: vel sermo est de forma speciali, & vtraque est substantia. Nam in homine est anima rationalis, in equo sunt partes nobilissimæ quæcumque illæ sint & per hoc euanescit omnis virtus reliqui argumenti.

Objicies sextò, cum Arriaga phys. disp. 3. sect. 1. num. 12. fides docet post verba consecrationis destrui totam substantiam panis & ibi manere omnia accidentia panis; ergo accidentia non sunt partes substantiæ panis, alioqui non esset tota substantia deperdita; ergo vltra accidentia dabitur aliquid aliud quod sit substantia perfecta panis; sed hæc non est sola materia, tum quia hæc eadem est in omnibus entibus: & si ipsa sola esset panis, etiam lapis esset panis, quia habet eamdem materiam in specie, tum quia ibi ponitur sub eis speciebus, materia prima scilicet corpus Domini exercens circa accidentia panis idem quod exercet substantia panis si esset, & consequenter ibi maneret propriè panis, quia maneret materia prima & accidentia panis quæ constituunt substantiam panis adæquatè per se; ergo substantia panis iuxta fidem aliquid aliud dicit à materia, & accidentibus panis distinctum, quod est forma substantialis; ergo idem erit in reliquis entibus, quæ non minus habent substantiam, & accidentia quam panis & vinum.

Resp. me explicuisse in metaphysica quid essent accidentia Eucharistica, quæ melius sine dubio vocantur species iuxta phrasim Conciliorum & sanctorum Patrum. Deinde, quantitas panis est accidens panis; atqui ex ipso Arriaga quantitas non distinguitur à materia; ergo in Sacramento sanctissimo altaris remanebit materia panis; si verum sit omnia accidentia panis remanere. Sequela

quela est contra fidem; sed quidquid sit de accidentibus, ad illud substantia perfecta panis non est sola materia. Distinguo; vel per materiā intelligis illud omne ex quo inexistente fit panis, & sic iterū distinguo, non est sola materia sumpta vtcumque secundùm suam entitatem præcisè, Concedo; sumpta secūdùm dispositionem, proportionem & harmoniam quam partes illius habent inter se, Nego. Vel per materiam intelligis partes minus nobiles & quæ minus actiuæ sunt, Concedo; ad illud, quod additur, in sacramento esse materiam quæ est eadem ac materia panis, Resp. materiæ partes aliter esse dispositas in corpore sancto Christi Domini ac in pane, & sic nullo modo dici potest ibi esse panem.

Objicies 7. Cum Marco à Baudunio disp. 5. phy. sec. 1. vbi est ens naturale & substantiale ibi est forma; at in rerum natura est ens substantiale; ergo & forma. Probatur ma. Materia sola vel materia cum solis accidentibus non potest facere compositum substantiale. Ratio est, quia si sola sumatur materia non erit compositum; in composito enim saltem duo debent esse vnita, si materia cum accidentibus, non erit compositum substantiale sed accidentale; ergo ex compositi naturalis constitutione sequitur esse formam in rerum natura. Deinde est potentia in rerum natura, quia datur materia quæ est pura potentia; ergo datur actus; quia relatiua mutuò se ponunt, potentia enim dicit relationem ad actum, at forma est actus; ergo datur forma.

Resp. concedo primam argumentationem, si forma intelligatur aliquo ex modis quos tradidi; nam corpus naturale dicit formam, hoc est dispositionem certam partium atque harmoniam in

quæ

qua semper est aliqua pars nobilior alterâ; sed ad hoc non est necesse vt ponamus formam aliquam totaliter distinctam à subiecto è quo educitur. Secundam argumentationem concedo etiam, modò per actum intelligatur forma eo modo quo mox explicui.

Objicies 8. cum Suare & fere cum omnibus: in quolibet composito debet dari aliquid quod sit radix & principium omnium operationum & proprietatum quæ sunt in tali composito v. g. in viuentibus, radix omnium operationum vitalium quæ restituat pristinum temperamentum quando læsum fuit. Similiter in aqua debet dari talis radix; remotis enim agentibus calefactiuis, recuperat frigus amissum; talis autem radix non potest esse materia, quia de se est indifferens; ergo debet esse aliqua alia substantia quam vocamus formam, quod si quis dicat frigus quod remanet expellere calorem, non satisfacit; nam nulla est probabilitas; quia calor in aqua aliquando est valde intensus; ergo non potest expelli à frigore remisso ipsi inhærente; sed debet fieri per formam substantialem.

Resp. me radicem illam omnium operationum explicuisse in responsione ad secundum. Quoad exemplum aquæ respondeo pro nunc ideo aquam restitui suo pristino frigori, quia spiritus ignei ex illa euolant. Deinde in eodem toto radix, truncus, folia, fructus &c. eamdem habent vitam & tamen operationes valde diuersas; ergo ex operatione non possunt aduersarij efficaciter concludere formam neotericam, aliàs tot deberent admittere quot sunt operationes diuersæ: quod tamen ipsi nolunt. En quomodo soluantur facilè tot & tam longa argumenta; ne quid supersit scrupuli, pla-

ce-

cet adhuc subiungere aliquas obiectiones quæ fieri possunt contra nostram sententiam.

Objicies 9. Simile à simili generatur; ergo datur in cane v. g. forma generans potius canem quam ranam.

Resp. quod simile à simili generetur prouenire ex similitudine materiæ. Numquid sol producit sibi similem, quando producit ranas & mures? Demum concedo totum, modò forma intelligatur, vt ego explicui; illa enim sufficit.

Objicies decimò partes nec nutriri, nec operari, nec constare possunt nisi sit aliquod commune vinculum; at illud non potest esse aliud quam forma.

Resp. Nego minorem; ex partium enim coniunctione formam substantialem totaliter ab illis distinctam generari non probatur; nam pars arboris arida coniungitur cum parte viridi & tamen ex aduersariis non habent formam communem quando diuersa metalla connectuntur, non ideo habent eamdem formam. Neque 2. ex partium communione & alimenti distributione, vt patet in ramo inserto arbori alterius speciei. Deinde inter mundi partes talis est consensus & harmonia vt grauia sursum & leuia deorsum ferantur seruandæ vnitatis gratiâ; ergo vel datur causa communis, quæ hanc concordiam seruet, vel non; si primum, quid quærimus in singulis formam substantialem? hæc forma quæ vniuersi partes connectit, non poterit vnius plantæ vel animalis partes connectere? si secundum, cur non poterunt partes vnius plantæ cohærere sine forma substantiali communi tam bene quam partes vniuersi?

Obiicies vndecimò, si forma debeat intelligi sensu à nobis exposito, creaturæ nihil producerent

rent de nouo; atque adeò solus Deus esset causa omnium effectuum, & nullum daretur agens naturale creatum.

Respondeo, creaturæ nihil producerent de nouo secundùm esse simpliciter, concedo: secundum tale esse nego. Et vt loquar cum D. Bonauent. in 2. dist. 7. art. 4. quæst. 1. creaturæ faciunt vt quod est vno modo, fit alio modo. Vnde quia ipsæ non creant; præsupponunt subiectum, & ex illo subiecto educunt formas eo simili modo, quo pictor sumens diuersas colorum partes pingit tabellam, quæ sine dubio de nouo facta dicenda est, non secundùm esse simpliciter, sed secundùm tale esse, hoc est secundùm dispositionem nouam colorum; vel iterum distinguo, nihil producerent de nouo materialiter, concedo; formaliter, nego.

Obiicies duodecimò, quando vulneratur ense animal, vel venenum sumit, seruat eandem partium harmoniam; atqui non seruat formam suam; ergo harmonia non est forma. Probatur minor, stante forma animalis in corpore, viuit animal; atqui in casu posito, non viuit animal, sed moritur; ergo tunc animal non seruat formam suam.

Respondeo: Nego maiorem primi argumenti; licèt enim ad oculum fortè seruetur eadem harmonia, non tamen reuera seruatur; sicut cum in horologio demitur particula aliqua alicuius rotæ, videtur exterius esse eadem forma horologij, & eadem harmonia, & reuera non est. Igitur per vulnus, & quodlibet aliud interimens tollitur harmonia partium; cessat enim influxus capitis, cordis, &c.

Obiicies decimotertiò, animal, v. g. equus est idem

idem hodie qui fuit tribus ante annis, & erit decem ab hinc annis; atqui non ratione materiæ, quæ est in continuo fluxu; ergo ratione alicuius formæ prorsus distinctæ à materia; sicut anima rationalis est distincta à corpore.

Respondeo, equum non esse semper omnino eundem physicè loquendo, sed tantùm moraliter, & ad sensum; nec aliter dicendum est in sententia aduersariorum; quoniam materia semper fluit, quæ tamen est de essentia. Vnde igitur non colligitur aliqua forma similis animæ rationali: nam aliàs forma materialis migraret de subiecto in subiectum, cum transiret in materiam de nouo acquisitam. Deinde cum ad aggeneratam carnem forma extenderetur, & à parte carnis consumpta ad remanentes retraheretur, forma illa materialis moueretur per se; quia nulla tunc corporis pars moueretur; & tamen Aristoteles lib. 1. de anima vult animam non esse mobilem per se, sed tantùm per accidens, & ad motum corporis. Prætereà viuit ramus abscissus, & pars serpentis abscissa; ergo anima eorum erat diuisibilis, & concludendum est esse etiam in continuo fluxu; imò idem dicendum de formis etiam animalium perfectorum in sententia Scotistarum, & aliorum quamplurimorum, qui eas esse diuisibiles sustinent.

Obiicies decimoquartò, dum ex ligno generatur ignis, vel totum lignum remanet, vel totum perit, vel partim perit, & partim remanet: non primum, vt patet oculis, non secundum, aliàs esset annihilatio; ergo tertium; ergo datur forma quæ pereat, materia enim perire nequit vi agentium naturalium.

Respondeo, totum aliquando sumi adiectiuè, nempe pro omnibus partibus, siue coniunctis, siue separa

separatis, vt cum dicitur totum vinum effracto dolio effusum est; aliquando pro partibus quatenus vnitis, seu pro composito ex partibus certò modo coniunctis; & tunc dicitur substantiuè sumi, sic partium vnione soluta totum destrui dicitur. Itaque lignum totum, vt totum substantiuè sumitur, perit: omnes tamen partes essentiales supersunt, atque adeò totum adiectiuè sumptum remanet; sic separatione litterarum ipsius vocabuli, Amor, totum vocabulum destruitur.

QVÆSTIO VI.

Quotuplex sit forma in composito sublunari.

PLures sunt opiniones notabiles circa prædictam quæstionem; sed omnes proueniunt ex eo quod formas materiales admiserint totaliter distinctas à materia, seu à subiecto è quo educuntur. Prima igitur sit quorundam antiquorum Philosophorum, tot esse formas realiter distinctas, quot sunt prædicata essentialia, seu quot gradus metaphysici.

Secunda est Scoti & Henrici admittentium formam quandam corporeitatis, quæ corpus constituat, & sic corpus hominis, & idē dic de corpore leonis, ante aduentum animæ, & post recessum illius est cōpositum ex materia, & illa forma corporeitatis. Henricus illam admittit in solo homine, Scotus verò in omnibus viuentibus, Cauellus tamen in suo supplemento, sect. 4. ita illam explicat, vt nihil aliud sit quam collectio omnium formarum partialium, & sic ista opinio cum sequenti coincideret.

Tertia

Tertia est Pauli Veneti, & multorum recentiorum, qui dicunt in cōposito tot esse formas quot sunt partes heterogeneæ: ideò vocant illas formas partiales; est igitur in corpore forma ossis, forma carnis, forma nerui, &c. & illas vocant ministras & subseruientes: quia formæ principali, siue totali inseruiunt ad subeundas operationes toti competentes.

Quarta est quorundam recentiorum, qui cum nolint admittere formam corporeitatis, nec formas partiales, dicunt, quando interit homo, aut animal aliquod; generari de nouo formam aliquam cadauericam. Has opiniones examinabimus; & quidem breuiter: nam vno ictu concidunt omnes, hoc scilicet argumento, non dantur formæ totaliter distinctæ à subiecto è quo educuntur; sed illæ omnes formæ supponuntur educi de materia, & tamen ab illa totaliter distingui; ergo non dantur.

Dico primò, improbabilis est omnino prima sententia.

Probatur: nam gradus metaphysici non distinguuntur realiter, & cum quælibet res possit infinitis prope modis considerari, habet infinita prope attributa; atque adeò infinitas prope formas physicas. Sic daretur forma veri, forma boni, &c. & hoc etiam in materia secundùm se spectata: nam ipsa est ens, materiam autem secundùm se spectatam habere formas est contra ipsos aduersarios.

Dico secundò, non datur forma corporeitatis intellecta, vt sit distincta à subiecto è quo educitur. Probatur argumento generali supra posito.

Obiicies primò, corpus est compositum ex materia & forma; atqui generans producit corpus;

ergo producit compositum ex materia, & forma corporeitatis; mutatio enim ad animam rationalem est à solo Deo.

Respondeo: corpus est compositum ex materia & forma intellectis eo sensu quo explicui, in quæst.4. & sic euanescit omnis vis argumenti; generans igitur corpus producit, quia multas materiæ partes congregat & vnit secundùm quandam proportionem, & harmoniam.

Obiicies secundò, anima intellectiua non potest dare esse corporeum & extensum, cum ipsa sit inextensa; limitatio autem quantitatis non est à materia, sed à forma, quæ requirit tantam materiam; non enim forma bouis potest informare corpus formicæ.

Respondeo, limitationem quantitatis prouenire ab ipsa materia; ex eo enim quod sint tot partes materiæ, & non penetrentur, illa materia est tanta: prouenit autem determinatiuè à causa efficiente, imò etiam & à forma intellecta sensu nostro, cui omnia conueniunt, quæ obiici possunt. Idem dic cum proportione de formis partialibus, & vt sententia nostra clarius pateat.

Dico tertiò, dantur formæ partiales sic intellectæ, vt nihil aliud sint, quam variæ dispositiones partium materiæ ex quibus constant, atque adeò datur forma corporeitatis sumpta pro collectione formarum partialium sic intellectarum.

Probatur, quia alia est dispositio materiæ in osse, alia in carne, alia in neruo, &c. ergo.

Dices primò, carnem differre tantùm ab osse accidentaliter, & non substantialiter.

Contra: gratis hoc dicitur, cum diuersitatem substantiæ non colligamus, nisi ex diuersis accidentibus; quare enim aduersarij ponunt diuer-

sam formam in ramo sicco , ac in viridi cum quo connectitur , nisi quia vident in eis diuersitatem notabilem & constantem accidentium ?

Dices secundò , diuersitatem accidentium, quantumvis notabilem, non arguere diuersitatem formarum in eodem supposito , bene tamen in distincto ; sic partes marmoris sunt valdè diuersæ accidentaliter , & tamen habent eandem formam.

Contra ; siue in eodem, siue in alieno supposito semper diuersitas accidentium notat diuersam dispositionem partium materiæ. Quoad marmor nullus ferè negat habere formam diuisibilem, atque adeò quælibet pars habet partem formæ , & quidem diuersam pro diuersitate accidentium.

Obiicies primò, vbi est vnica forma, est vnicum corpus ; ergo , vbi erunt plures formæ , erunt plura corpora ; sed in quolibet viuente sunt tot formæ quot partes; ergo etiam tot corpora, quot partes.

Respondeo, corpus non esse vnum vnitate simplicitatis, sed vnitate compositionis. Deinde pluralitas formarum non obstat vnitati entis , modò vna sit vltima ad quam cæteræ ordinentur.

Obiicies secundò, cum Caietân. sequeretur idem esse & fieri.

Respondeo, idem esse & fieri per eandem formam, Nego ; esse primam formam corporeitatis, & fieri per aduenientem animam rationalem, Concedo : in hoc nulla est contradictio.

Obiicies tertiò , quod aduenit enti completo facit vnum per accidens cum illo ; atqui anima rationalis adueniret enti completo per formam corporeitatis.

Respondeo, me soluisse difficultatem alibi, sed adhuc distinguo maiorem : quod aduenit enti vltimatè completo, Concedo ; non vltimatè completo, Nego ; & cum proportione distinguo minorem.

Obiicies quartò, generatio vnius est corruptio alterius , & vice versa ; ergo quando producitur anima rationalis , corrumpuntur aliæ formæ, & quando recedit , debet generari noua forma ; atque adeò non datur forma corporeitatis , quæ sit ante aduentum animæ ; & remaneat post illius recessum.

Respondeo , illud axioma non esse vniuersaliter verum, etiam in sententia aduersariorum, vt patet de lumine quod non præceditur ab alia forma , nec post illud alia producitur. Item ex scientia cum non præcedit error positiuè oppositus. Deinde, quando Aristoteles statuit illud axioma , intendit probare æternitatem generationum sine infinita materia. Cæterum post corruptionem vnius sequitur generatio alterius ; corpus enim mortuum tendit ad alias formas, dum paulatim resoluitur.

Obiicies quintò, animam rationalem vniri possibile est materiæ secundùm se denudatæ omni forma ; ergo frustra requiruntur aliæ formæ.

Respondeo cum Cauell. vel hoc impossibile esse, vel dicendum quod non constitueret animal, quia ad constitutionem animalis physicè requiritur corpus organisatum.

Dico quartò, non datur forma cadauerica.

Probatur primò, illius formæ nulla assignari potest causa, nisi assignetur Deus ipse , ad quem pro resolutione difficultatum recurrere solent aduersarij valdè pij , valdè deuoti : sed Deus , vt author

thor naturæ agit tantùm secundùm exigentiam dispositionum; quæ autem dispositiones esse possunt in corpore ad illam formam cum moritur homo fune, ense; cordis, aut cerebri læsione leuissima, paruulâ arteriæ punctione, &c. Deinde eademne forma introducitur per omnes causas per quas mori potest homo? an diuersa pro diuersitate causarum? sine dubio neutrum dici potest commodè, vt consideranti patebit.

Probatur secundò, in triduo mortis Christi Domini, vel forma fuit producta de nouo, vel non: si secundum; ergo forma corporeitatis remansit, siue collectio formarum substantialium; si primùm, ergò fuisset vnita diuinitati, & iterum relicta in resurrectione quod dici non debet.

Dices Verbum assumpsisse solùm materiam organisatam, non autem illam formam. Respondeo per formam corporeitatis me nihil aliud intelligere præter materiam organisatam. Deinde sanctus Leo serm. 1. de Ascens. Domini, cap. 3. ait eandem naturam consedere in patris throno, quæ iacuit in sepulchro; ergo, si forma cadauerica fuisset vnita materiæ Christi Domini, vt cum illa faceret vnum per se, seu naturam, rectè concludi posset illam formam esse adhuc in cœlo, quod est absurdum.

QVÆSTIO VII.

Quomodo respondendum aliis quæstiunculis, quæ fieri solent de forma.

QVæres primò, an forma sit tota essentia.

Respondeo: si quæstio instituitur de forma adæquata, forma est tota essentia; forma enim

sic intellecta nihil est aliud, quam omnes partes compositi secundùm proportionem, & conuenientiam quam habent inter se; si verò quæstio instituatur de forma speciali, seu de parte nobilissima, non est tota essentia, vt patet; pars enim non potest esse totum, & quoad hominem: Probatur, quia, vt ait D. Athanasius, anima & caro vnus est homo.

Obiicies: de fide est nos resurrecturos eosdem, qui nunc sumus; sed in multis non erit idem corpus; substantia enim vnius corporis transit in substantiam alterius, vt in Antropophagitis.

Respondeo, nos resurrecturos eosdem secundùm animam, at verò secundùm corpus quantum fieri poterit, Deus autem supplebit defectum partium, quæ transierint in substantiam aliorum; vel etiam posset dici eandem substantiam fore in pluribus; neque enim illud est impossibile. Demum certum est nos resurrecturos in eadem carne, at quomodo? Deus scit.

Quæres secundò, an forma possit existere sine materia.

Respondeo, si quæstio instituatur de forma adequata, neque etiam diuinitùs forma potest existere sine materia, quia aliquid non potest esse sine ipso. Si verò de forma speciali, potest existere sine materia, saltem supernaturaliter. Dixi, saltem: nam anima rationalis, quæ est forma specialis, existit etiam naturaliter sine subiecto, imò & materia potest existere sine vlla forma, absque vllo miraculo, si detur aliquod elementum purum.

Quæres tertiò, an impossibile sit formam corruptam reproduci.

Respondeo, nullam afferri rationem naturalem conuincentem ad probandam illam impossibilitatem:

tatem: dici tamen potest, perdifficile esse, vt partes alicuius corporis iam solutæ iterum congregentur & eodem, quo olim, modo disponantur. Sic à priuatione ad habitum non datur naturaliter regressus: rationes autem, quæ communiter afferuntur, petuntur ex bonitate Dei, quæ ita magis elucet, vt semper nouæ producantur; sed, vt dixi, non sunt demonstratiuæ.

Quæres quartò, vtrum eadem materia possit informari duplici forma, simul & semel.

Respondeo, si quæstio instituatur de forma adæquata, illud non posse fieri naturaliter; neque enim eadem materia potest simul & semel habere diuersas dispositiones naturaliter: attamen supernaturaliter illud possibile est: nam eædem partes materiæ possunt esse in diuersis locis, & in quolibet variè disponi, in quo nulla apparet repugnantia. Si quæstio instituatur de forma speciali, eodem modo Respondeo; neque enim repugnat duas animas rationales informare idem corpus humanum, & duplicem quantitatem spirituum animalium esse in eodem corpore leonino.

Quæres quintò, vtrum eadem forma possit informare duplicem materiam.

Respondeo, si de forma adæquata sit quæstio, illud non esse possibile; quia forma adæquata nihil est aliud quam harmonia partium, quæ, cum non distinguatur à partibus, patet eandem omnino harmoniam non esse in pluribus materiis. Si verò de forma speciali, Respondeo affirmatiuè; eadem enim anima rationalis, verbi gratiâ, esse in pluribus corporibus non repugnat. Idem dic de forma speciali brutorum in quocunque consistat.

Quæres sextò, vtrum forma existat per materiam.

Respondeo, si quæstio sit de forma adæquata, ipsa existit per materiam: nam dispositio partium non potest existere, nisi per ipsas partes, vnde respectu materiæ est accidens, vt supra dixi. Si verò de speciali, hæc habet existentiam propriam, sicut habet esse proprium distinctum à materia speciali, v.g. anima rationalis non existit per existentiam corporis, sed per propriam.

ARTICVLVS V.

De Composito.

EX dictis in superiori articulo patet compositum, & formam adæquatam esse vnum & idem; fieri verò ex eo quod partes simul inuicem vniantur ritéque disponantur, quæcunque illæ sint. Quapropter de vnione simul, & de composito hic agendum venit. Sit igitur

QVÆSTIO I.

Quid sit vnio.

DIco primò vnio, generaliter, nihil est aliud quam nexus extremorum inter se; at verò vnio compositi naturalis est nexus partium, ex quibus compositum naturale constat.

Explicatur: prima definitio est adeo clara, vt nulla indigeat explicatione, quod etiam dici deberet de secunda, nisi aduertendum foret me vti nomine partium, non verò materiæ & formæ, vt

tollatur

tollatur æquiuocatio; forma enim & etiam materia vel est adæquata, vel specialis: forma autem adæqnata, propriè, non vnitur materiæ adæquatæ: de forma speciali dici quidem debet, quod vniatur materiæ speciali, sed quia & materia & forma materialis habent partes vnitas, ideo generaliter dicere volui, vnionem esse nexum partium, quæcumque illæ sint, nexum autem esse modum fatentur omnes, volunt tamen neoterici quidam modum esse aliquid ita distinctum distinctione reali minori, vt sit entitatula quædam superaddita, vt explicuimus in metaphysica; & licet sufficerent rationes illic appositæ contra illam sententiam, placet tamen hic illas applicare vnioni & peculiares adducere.

Dico 2. Vnio non est entitas superaddita partibus.

Probatur 1. Illud superadditum vel est substantia vel est accidens, eo modo quo aduersarij intelligunt accidens: si primum, vnio existeret per se; atque; atque adeo posset separari saltem diuinitus, quod non concedent aduersarij; & si quis concederet, vrgeri deberet dicendo, quandoquidem potest separari, debere dari aliquod per quod vniatur cum partibus; esset enim secundùm se indifferens & sic daretur progressus in infinitum. Si secundum, sic Argumentor. Totum substantiale constituitur per vnionem; sed vnio est accidens; ergo totum substantiale constituetur per accidens.

Dices esse aliquid substantiale, seu aliquid pertinens ad substantiam.

Resp. illud substantiale vel existit per se, vel non existit per se, sed per aliud: si primum, est substantia; si secundum, est accidens. Deinde

vel pertinet ad substantiam tanquam aliquod intrinsecum complementum ; vel tanquam aliquod extrinsecum : si primum, est substantia ; est enim pars illius ; si secundum, est accidens, omne enim extrinsecum est accidens.

Dices secundò, esse partem vt quo, non vt quod.

Resp. num illa pars existat per se vel per aliud? & sic redit idem argumentum.

Probatur secundò, illa entitatula superaddita est superflua ; ergo non est admittenda : iuxta illud, non sunt multiplicanda entia sine necessitate. Probatur antecedens : illa entitatula ponitur tantum ad tollendam indifferentiam quam habent partes vt vniantur vel non vniantur ; sed talis indifferentia tollitur sine illa entitatula ; ergo illa entitatula est superflua. Probatur minor. Indifferẽtia tollitur formaliter per positionem illius ad quod est indifferentia, vnde si ponatur talis pars esse cum alia comparte, iam non est amplius indifferens & maximè in sententia aduersariorum, in qua materia & forma sese inuicem appetunt. Itaque vt exemplo familiari vtar, sicut qui petit calamum ad scribendum indifferens est ad quemlibet calamum & per exhibitionem istius tollitur indifferentia ; ita materia, quæ de se indifferens est ad plures formas, determinatur ad istam per positionem illius.

Dices : non sufficit positio formæ in materia v. g. animæ rationalis in corpore nec partis corporis cum alia parte, etiam cum indistantia ; ergo nulla solutio. Probatur antecedens : potest poni anima Petri in corpore Pauli & tamen non vniri cum illo ; similiter vna pars corporis iuxta aliam partem, & tamen non vniri ; potest enim Deus impedire

impedire illud, quamvis adessent omnes disposi-tiones; ergo debet assignari aliqua entitas distin-cta ab illis omnibus.

Contra: quoad vnionem continuatiuam, illa non consistit in mera præsentia vnius partis iuxta aliam; sed præterea addenda est alligatio, siue implexio vnius partis cum alia; puncta enim phy-sica propter varias figuras, quas habent, facile inuicem implicantur: talis autem implexio suf-ficit ad verificanda omnia, quæ de continuo di-cuntur; ergo alia entitatula esset superflua. Quoad vnionem informatiuam etiam non est mera præ-sentia, sed præterea communio perfectionum & imperfectionum, ratione cuius vna pars sibi appro-priat alteram cum mutua aliqua dependentia; im-possibile autem est esse illam communionem & non esse vnionem.

Instabis secundò, quid est illa communio per-fectionum & imperfectionum? est-ne substantia vel accidens?

Respondeo metaphysice & abstractiuè esse ac-cidens; physicè verò & concretiuè esse substan-tiam; nihil enim aliud est quam partes vt se ha-bent inuicem & inuicem in se ipsas agunt. Si in-sisteres petendo quid sit illud, vt se habent in-uicem, nunquid deberem dicere, importare quam-dam vsitatem? igitur termini illi sunt adeo clari vt frustra quærerentur alij quibus explicarentur.

Instabis tertiò, Verbum vniri cum humanitate sanctissima & tamen humanitas nihil agit in ipsum.

Respondeo non vniri vnione informatiua sed tantum hypostatica quæ quid importet satis su-perque pro philosopho explicui in metaphysica.

Probatur tertiò, sequeretur dari progressum
in

in infinitum. Probatur ſequela : ſicut requiritur vnio diſtincta vt anima vniatur cum corpore ; ita etiam vt prima vnio vniatur cum partibus requireretur ſecunda & ſic in infinitum.

Dices vnionem per ſuam entitatem vnire partes adinuicem & ſe ipſam illis ; & diſcrimen eſt, quia partes poſſunt exiſtere & non vniri ; at verò vnio non poteſt exiſtere & non vniri, quia eſt modus.

Reſpondeo, gratis dici vnionem non poſſe exiſtere ſine partibus, poſito quod ſit entitas totaliter diſtincta ab illis ; quid enim poſſunt partes conferre in vnionem, quod non poſſit ſuppleri à Deo in genere cauſæ efficientis, vt diximus in metaphyſica, cum de modis in genere ageremus. Deinde, eſto ; vnio ſit affixa talibus partibus, tamen ipſæ partes ſunt indifferentes vt vniantur cum ipſa, nam anima mea & corpus meum habebunt in reſurrectione aliam vnionem ac nunc habeant, vt dicunt aduerſarij ; ergo debet tolli talis indifferentia per aliam vnionem, vt corpus meum determinetur ad vnionem quam nunc habet. Si dicas determinari ab agente ad hanc vnionem, Reſp. determinari tantum extrinſece & efficienter, non verò formaliter, & ſi talis determinatio extrinſeca ſufficiat, idem dicam quoad formam ; quia par eſt vtriuſque ratio.

Probatur quartò, illa entitatula vel recipitur in vna parte vel in ambabus : non primum, quia non eſt potior ratio, cur recipiatur in vna parte, quam in alia ; maximè cum ambæ ſint eiuſdem naturæ : non ſecundum, nam vel eſſet vnica vel multiplex ; ſi vnica, ergo eſt in duobus locis, ſaltem ſi de continuatiua ſit quæſtio ; ſi duplex per quid vniuntur iſtæ duæ ? an per ſe ? an per

aliud?

aliud? si per se; dic idem de partibus : si per aliud, erit progressus in infinitum. Si dicat aliquis vniri per se, quia hæc est essentia illarum, dic etiam frigidè, hanc esse essentiam formæ vt vniatur per suam entitatem.

Dices, si vniretur per suam entitatem, vniretur essentialiter ; atque adeo non posset esse non vnita.

Contra : licet ego ratiociner per meam essentiam & entitatem, non tamen ratiocinor essentialiter; possum enim cessare à ratiocinatione, quando scilicet dormio, sed semper habeo rationabilitatem.

Probatur quintò, vnio formaliter consistit in receptione & actuatione, de informatiua loquor; sed materia per se ipsam recipit formam & forma vicissim per se ipsam actuat materiam; ergo per se ipsas constituunt vnionem.

Obiicies primò, illa distinguntur quorum vnum potest existere alio non existente; atqui non existente vnione possunt existere partes ; ergo vnio distinguitur à partibus ; quando enim moritur homo remanet anima & materia & perit vnio.

Respondeo, distinguo maiorem. Si vtrumque extremum sit absolutum, Concedo. Si alterum saltem sit relatiuum, Nego. Deinde quando separatur anima, non amplius remanet communio quam debet habere cum corpore, in qua principaliter consistit vnio.

Obiicies secundò, omnis nouæ denominationis nouum debet dari fundamentum ; ergo, quando partes de non vnitis fiunt vnitæ, debet assignari aliquod fundamentum ; sed non potest esse aliud quam vnio.

Respondeo, fateor vnionem esse illius denominationis

nationis fundamentum, sed nego esse aliquam entitatem distinctam, illisque superadditam, illa autem vnio est mutua participatio perfectionum & imperfectionum & actionum, quæ aduenit, cum vniuntur, & cessat, cum separantur.

Obiicies tertiò, implicat in ipsis terminis manere essentiam rei & non manere ipsam rem; si igitur tota essentia vnionis consistit in entitate materiæ & formæ, manente tali entitate maneret vnio, quod tamen est falsum.

Respondeo, vnionem non consistere in entitatibus materiæ & formæ simpliciter secundùm se spectatis, sed in ipsis vt inuicem communicatis & vt se habent inuicem; vnde D.Bonau.lib.3. dist. 21. art. 1. quæst. 3. ait vnionem esse relationem vnitorum, sed relatio non est entitas superaddita relatis; ergo vnio non est entitas superaddita partibus.

Obiicies quartò, si vnio non sit entitas distincta à partibus, sequitur hominem non posse dici generare filium suum. Probatur sequela, quia nihil produceret; non enim produceret materiam, neque animam rationalem, ergo nihil.

Respondeo, hominem dici generantem, quia terminus ab illo productus est totum compositum: & sufficit quod attingat vnionem in quocumque illa consistat; quod facit, quatenus per suam actionem efficit vt materia sit apta & idonea ad recipiendam in se animam.

Quæres quotuplex sit vnio in quolibet composito.

Respondeo, illam quæstionem in nostrâ sententiâ locum non habere. Attamen responderi posset, in quolibet composito esse vnicam vnionem, non quidem simplicem, sed compositam ex tot

vnionibus

vnionibus partialibus, quot sunt partes, vnitæ; quia vnio non distinguitur ab illis, sed identificatur cum illis: nec puto aliam requiri responsionem, & quamvis esset entitas distincta & superaddita, non tamen dicenda esset vnica vnitate simplicitatis. De continuatiua hoc patet; si enim totum mare habet vnicam vnionem, quando auferretur vnica gutta, deperiret vnio, & sic mutaretur totum mare. Quoad informatiuam; illa vel esset materialis, & sic non posset subiectari in animâ rationali; vel esset spiritualis, & sic non reciperetur in corpore; receptum enim debet esse proportionatum recipienti. Sed quid ad nos, qui vnionem distinctam & superadditam non admittimus?

QVÆSTIO II.

An compositum distinguatur à suis partibus.

NVlli dubium est, totum seu compositum distingui realiter à suis partibus sigillatim sumptis distinctione includentis ab incluso: sic homo distinguitur ab anima. Neque etiam dubium est, quin distinguatur ab omnibus partibus sine vnione consideratis, cum formaliter dicat partes vnitas inter se. Quæstio igitur est, an totum dicat quamdam entitatem realiter distinctam à materia & forma simul vnitis; ita vt homo quatenus compositum naturale, non sit corpus & anima rationalis simul vnita, sed tertia quædam entitas ab iis distincta, vt Scotistæ & quidam alij existimant.

Dico primò, totum non est entitas distincta realiter à partibus vnitis.

Probatur : illa entitas vel est simplex vel composita : non simplex, cum in illa dicatur constitui compositum ; si composita ex partibus, iterum quæram, num distinguatur ab illis ? sic dabitur progressus in infinitum.

Probatur secundò, si compositum sit entitas distincta à partibus vnitis, partes vnitæ non erunt de composito, quod est absurdum, & cum illa entitas sit posterior partibus vnitis, & ex illis resultare dicatur, quidni poterit Deus impedire resultantiam illius, sicut potest impedire ne frigus ex aqua resultet, ad hoc enim sufficit quod concursum suum illi deneget, cum sine illo produci vel existere nequeat ? tunc partes essent vnitæ & non esset totum, quod est absurdum.

Obiicies primò, compositum est vnum per se; sed partes non sunt vnum per se ; ergo partes distinguntur â composito.

Respondeo : Nego minorem, partes enim vnitæ sunt vnum per se ; alioqui non essent vnitæ, aduerte quod, vt aliquid dicatur vnum per se, debet esse substantia vna vnitate compositionis vel simplicitatis. Secundò debet esse substantia completa vnius naturæ, ratione cuius habeat in se principium motus & quietis, sicque ponatur in vna serie prædicamentali. Ens verò per accidens est illud, quod non est vnum vnitate compositionis vel simplicitatis, sed aggregationis, aut ordinis ; vel vnum compositione accidentali, hoc est, tali vt non sit vnius naturæ, sicque ad plura prædicamenta spectet v.g. album, non est vnum per se, sed per accidens ; quia considerari solet natura subiecti vt penitus distincta à ratione albedinis & vt in se completa. Nostra autem sententia confirmatur per illud 1. corinth. 12. *omnia autem*

membra

membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt & illud D. Augustini 7. de Trin. cap.4. *homo nihil est aliud quam anima & corpus*, & illud D. Athanasij, *anima rationalis & caro vnus est homo.* quæ omnia etiam confirmant nostram sententiam de vnione.

Obiicies secundò, partes simul vnitæ componunt totum; sed totum non componit totum; ergo totum non est partes vnitæ.

Resp. Disting. maiorem componunt totum vnà cum aliquo extrinseco, vel componunt totum tanquam aliquid sibi extrinsecum, Nego maiorem, componunt totum intrinsece per se ipsas, Concedo maiorem. Deinde distinguo minorem; totum non componit totum per aliquid sibi extrinsecum, vel cum aliquo sibi extrinseco, Concedo minorem; per ea quæ sibi sunt intrinseca, Nego minorem, & vt appareat esse sophisma, resoluantur termini hoc modo, partes sunt componentia totum; sed totum non est componentia totum, & tunc Nego minorem.

Obiicies tertiò, ex Aristotele 5. Metaphysic. cap.14. Text.16. sex non sunt bis 3. sed semel 6. item lib.7. cap. 17. ait B A, non est B, & A; ergo totum aliquod distinguitur à partibus.

Respondeo, quidquid sit de mente Aristotelis bis 3. esse 6. secundum omnes Arithmeticæ peritos; sed fortè requirit Aristoteles ad hoc vt sex homines, v. g. dicantur esse senarius numerus, coëxistentiam illorum. Vnde 3. homines mortui cum 3. viuentibus non faciunt senarium numerum hominum. Sed erit quæstio de voce: nam 6. defuncti faciunt senarium numerum defunctorum; quomodo enim numerarentur defuncti; quoad B A, dico non esse simpliciter B,

&

& A, vt patet si aliter disponantur sic AB, sed esse B & A, cum tali ordine, vt priùs ponatur B, & deinde A.

Obiicies quartò, omnis causa distinguitur ab effectu; sed partes sunt causa compositi.

Respondeo: distinguo omnis causa extrinseca, Concedo; omnis causa intrinseca, Nego: ideò causa materialis debet non distingui, vtpote causa intrinseca. Idem dic de causa formali, si sumatur pro forma speciali.

Obiicies quintò, inde sequeretur totum, cuius partes non dicunt vllam vnionem physicam inter se, nec ordinem, non distingui à suis partibus simpliciter sumptis, consequens est falsum; ergo & antecedens. Probatur: per illud axioma, vis vnita fortior est seipsâ dispersâ.

Respondeo sextò, gradus caloris, v.g. in statu vnionis nihil habent suprà seipsos in statu dispersionis; quare Concedo sequelam. Ad axioma Respondeo falsum esse simpliciter intellectum, vt verba sonant: attamen per accidens verum est, quia partibus virtutis dispersis sigillatim, maior opponitur vincendi contrarij vis, quam iisdem collectis in vnum. Quare virtus illa non est dicenda intrinsecè fortior, sed tantùm extrinsecè, vt ita dicam, per remotionem maioris contrarij.

QVÆSTIO III.

An vnio sit essentialis composito.

DIximus vnionem esse modum: modum autem esse statum rei non essentialem; vnde videtur vnionem non esse essentialem, & sic sentit Dabillon in sua metaph. disc. de toto q. 2.

Dico

Dico : vnio est essentialis composito.

Probatur : illud est essentiale sine quo res, nec esse nec concipi potest; atqui compositum non potest esse, nec concipi sine vnione partium; ergo vnio est essentialis composito.

Dices, illud esse essentiale sine quo res non potest concipi absolutè; sed si res potest concipi absolutè sine aliquo, illud non est essentiale, licet sine illo res non possit concipi relatiuè, nec existere sine illo: sic non potest existere homo, quin dependeat à Deo, & tamen potest concipi secundum attributa essentialia sine Deo. Vnde dependentia non est illi essentialis; quia est attributum relatiuum; at vnitum est relatiuum attributum; ergo non est essentiale.

Respondeo, compositum non posse concipi etiam absolutè sine vnione. Probatur : aliquod non potest concipi absolutè, vt in se est, nisi concipiatur illud per quod intrinsecè constituitur; atqui compositum intrinsecè constituitur per vnionem; ergo non potest concipi sine vnione. Deinde partes sunt essentiales composito, vel igitur partes sumuntur simpliciter, vt sunt in se, vel vt sunt vnitæ. Non primum, possunt enim esse partium entitates, & non esse compositum; ergo secundum; sed partes vt sunt vnitæ sunt ipsamet vnio. Demum vnitum non est attributum compositi, sed tantùm attributum partium, & fateor vnionem non esse essentialem partibus; sed contendo esse essentialem composito.

Obiicies primò, vnio est modus; sed nullus modus est essentialis; ergo non est essentialis.

Respondeo, vnio est modus respectu partium, Concedo maiorem; respectu compositi, Nego. Nam respectu illius vnio est modus, quod ab vnio-

ne

ne modificatur; atqui compositum non modificatur per vnionem, sed tantùm partes: nam compositum non vnitur, sed per vnionem constituitur, partes verò solæ vniuntur. Deinde modus supponit modificatum tanquam subiectum; atqui vnio non supponit compositum, aliàs esset antequam esset; ergo vnio non est modus respectu compositi. Probatur maior: Modus est status non essentialis; ergò est status accidentalis; ergo supponit subiectum cui accidit constitutum in suo esse.

Obiicies secundò, terminus totum, homo, &c. significat directè partes, vt corpus & animam, & connotant, aut clarè, aut obscurè partes se inuicem retinere; at se inuicem retinere non est essentiale; importatur enim tantùm in obliquo.

Respondeo, à parte rei, neque esse rectum, neque obliquum, & vtrumque si sit intrinsecum esse essentiale composito, v.g. album dicit in recto subiectum, albedinem verò in obliquo; sed tam bene albedo est de essentia albi, quam ipsum subiectum; impossibile enim est formare conceptum albi, vt est concretum, quin albedo sit de tali conceptu. Sicut igitur albedo non est de essentia subiecti, quod est album; sed est de essentia concreti, scilicet albi: ita etiam vnio non est esseentialis partibus; sed est essentialis composito.

Obiicies tertiò, totum esset ens per accidens, quia fieret ex duabus substantiis, & vno accidente, aut modo.

Respondeo vnionem, neque esse accidens, neque esse modum respectu compositi, vt dixi. Deinde quamvis esset modus, esset modus substantialis; atque adeo non officeret vnitati per se: nam

subsistentia

subsistentia est modus, & tamen subsistens est vnum per se.

Obiicies quartò, si vnio est aliquid essentiale, Christus Dominus, in morte amisisset aliquid essentiale, quod non est dicendum.

Respondeo amisisset realiter, Nego. Formaliter, Concedo. Hoc est, non amisisset illud quod vnio est realiter, partes, scilicet; licet amiserit actuale exercitium partium adinuicem, in quo nihil est repugnans nihilque minus pium.

Obiicies quintò, illud est essentiale quod est totale & perfectum principium operationum; atqui vnio non est tale principium; ergo non est essentialis.

Respondeo: distinguo minorem; vnio physicè sumpta non est tale principium, Nego; vnio metaphysicè sumpta, subdistinguo, non est tale principium, vt quod, Concedo; vt quo, Nego. Partes sunt principium quod operatur; vnio verò est principium quo partes operantur, hoc est partes, vt vnitæ sunt principium totale operationum.

QVÆSTIO IV.

An hæ numero partes sint de essentia huius numero compositi.

STatuimus suprà ar.4.q.7. formam specialem, v. g. animam rationalem, non esse totam essentiam compositi, sed etiam materiam sumptam pro parte ignobiliori, verbi gratiâ, pro corpore in homine, pertinere ad essentiam compositi. Sed dubium est, an hæc numero materia sit de essentia, vel solùm aliqua indeterminata, vt sentiunt

tiunt Durand. & Suarez citati à Maillat. disp. 4. sect. 1.

Dico: hæ numero partes sunt de essentia compositi particularis.

Probatur: sicut se habet materia in communi ad compositum substantiale in communi; ita hæc singularis ad tale singulare compositum; atqui materia in communi est de essentia compositi substantialis in communi; ergo hæc singularis materia est de essentia huius compositi singularis. Maior patet, quia sicut compositum in communi dicit suas partes componentes; ita hoc numero compositum debet habere suas partes ex quibus coalescat.

Confirmatur: Petrus non est hic homo determinatè per aliquid indeterminatum, sed per naturam suam determinatam; ergo per hanc naturam; sed hæc natura non potest esse, nisi ex his partibus; ergo per has partes Petrus est hic homo.

Obiicies primò, essentia non dicit singularitatem, sed hæ partes dicunt singularitatem; ergo hæ partes non constituunt essentiam.

Respondeo, essentia metaphysicè considerata in communi, non dicit singularitatem, Concedo; physicè considerata in indiuiduo, Nego.

Obiicies secundò, in quolibet essentia semper est eadem; atqui in homine sene non sunt eædem omnino partes, ac in iuuene propter continuam transpirationem insensibilem; ergo, &c.

Respondeo, Distinguo maiorem. Essentia metaphysica semper est eadem, Concedo; physica, subdist. physicè, Nego, moraliter & quoad æstimationem, Concedo. Deinde disting. min. non sunt eædem partes physicè, Conc. moraliter, Nego;

Nego; quia iactura materiæ fit paulatim, nec ab vllo ſenſu percipitur.

DISPVTATIO II.

De quanto.

DE quantitate, quantum Metaphyſicis conueniens eſt, egimus in Metaphyſica: iam verò quæ in Phyſica de illa diſputari ſolent, diſcutiamus. Tria autem de illa inquiruntur; primum eſt quid ſit quantitas: Secundum quomodo conſtituat continuum: Tertium denique, num extendi poſſit in infinitum. Ideò diſputationem iſtam in tres diuido articulos.

ARTICVLVS I.

De quantitate.

VT, quid ſit quantitas, nobis innoteſcat: duo ſunt diſcutienda, nempe in quo ratio quantitatis conſiſtat & an ſit entitas quædam realiter diſtincta à re quanta.

QVÆ

QVÆSTIO I.

In quo consistat ratio quantitatis.

SVppono primò, duplicem esse quantitatem: aliam voco radicalem siue potentialem, aliam verò formalem siue actualem. Formalis est ipsa actualis extensio partium extra partes: radicalis verò nihil est aliud quam ipsa distinctio partium ratione cuius res postulat & exigit habere illas ita dispositas vt vna sit extra aliam.

Suppono secundò, esse aliquos qui quantitatem actualem dicunt esse duplicem; alia enim est extensio in ordine ad se, ita vt vna pars sit extra aliam seruetur que ordo capitis, colli, brachiorum, &c. licet de facto non respondeat suus locus singulis partibus: alia est extensio in ordine ad locum, quæ est cum res sic replet actu locum vt singulis eius partibus singulæ etiam atque distinctæ partes loci correspondeant. Hæc autem duplex extensio inuenta est occasione sanctissimi Sacramenti, in quo, vt docent illi authores, corpus Christi Domini constituitur penetratiue, retenta nihilominus tota illa extensione quam ex vi quantitatis partes habent in ordine ad se, ita vt, sicut diximus, seruetur ordo capitis, trunci, &c. idque in loco indiuisibili.

Dico primò, nihil est extensum in ordine ad se actualiter quin etiam sit extensum in ordine ad locum.

Probatur: duplex illa extensio continet manifestam contradictionem, si extensio in ordine ad se supponatur esse sine extensione in ordine ad locum, nam ex suppositione partes sunt in eodem

loco

loco, deinde cum vna sit extra aliam non sunt in eodem loco; posito enim quod caput sit extra truncum; potest angelus vel ipse Deus demonstrare illas partes & dicere hîc est caput, isthic truncus, illic pes; sed esse hic & isthic est non esse in eodem loco.

Confirmatur primò: vel partes se penetrant, vel non se penetrant. Nisi se penetrent, sunt in diuersis locis, si verò se penetrent, vna est intra aliam, nam penetrare nihil est aliud quam penitus intrare in aliud, & duo angeli nunquam dicentur sese penetrare, nisi vnus sit intra alium. Quare dicendum est partes corporis Christi D. sicut sunt in eodem loco, esse etiam intra se inuicem.

Confirmatur secundò: omnes Doctores asserunt corpus Christi D. prout est in Eucharistia non habere vllas functiones sensuum, quia se mutuo partes penetrant & organisatio non remanet; sed, si partes essent extra partes, remaneret organisatio; ergo partes possent operari, oculus videre, auris audire, &c. quid enim impediret? sicuti igitur pars quæ existit, alicubi existit, ita etiam pars quæ existit extra aliam, alibi existit, attamen prius est secundum nostrum modum concipiendi partes esse extra partes & extendi in ordine ad se quam partes esse alibi & extendi in ordine ad locum: sicut prius est rem existere quam alicubi existere, sed aliud est esse prius metaphysicè, hoc est, secundum nostrum modum cõcipiẽdi & aliud esse prius physice & à parte rei.

Dico secundò, vera & propria ratio quantitatis formalis est extensio partium extra partes.

Illa definitio est adeo clara vt explicatione non indigeat: conuenit omni & soli quantitati formali,

talisque extensio est radix eorum omnium quæ conuenire dicuntur substantiæ ratione quantitatis; nam ex eo quod partes sint extra partes, sequitur primo esse impenetrabiles inter se:quia implicat quod, provt vna est extra aliam, inuicem penetrentur, & vna sit intra aliam. Dico, inter se, nam etiam manente impenetrabilitate partium inter se,posset illud corpus ab alio penetrari, v.g. si globus aureus globum argenteum penetraret, vterque retineret suam quantitatem; modò partes vtriusque extra partes persisterent, sicuti globus ille aureus suam retineret quantitatem,etiamsi ab angelo penetraretur. Secundo sequitur substantiam illam esse diuisibilem; quandiu enim omnes partes sunt in puncto, cogitari non potest quomodo posset totum diuidi, esset tamen diuisibile radicaliter quatenus partes sunt inter se distinctæ. Tertio sequitur substantiam esse mensurabilem; partes enim quæ in puncto sunt mensurari non possunt.

Obiicies: corpus Christi D. habet suam quantitatem actualem, atque adeo habet partes extra partes in ordine ad se & tamen nō est extensum in ordine ad locum; ergo ratio quantitatis non consistit in hoc quod est habere partes extra partes, cum inde sequatur partes esse extensas in ordine ad locum.

Respondeo; Nego antecedens; corpus enim Christi Domini habet quidem quantitatem suam potentialem & radicalem, quatenus vna pars non est alia, sed non habet formalem & actualem quantitatem, ita vt vna pars sit extra aliam.

QVÆ

QVÆSTIO II.

An quantitas sit aliquid realiter distinctum à rebus quantis.

QVæstionem hanc esse Philosophicam fatetur Lambertus in 3. p. ad q. 77. d. 1. a. 2. ad fidem igitur non pertinet. Thomistæ quidem omnes, quibus assentitur Suarez cum multis aliis, asserunt quantitatem esse accidens ab omni prorsus substantia distinctum. Nominales verò Aureolus, Okam, Gabriel & alij contrarium omnino statuerunt eisque subscribunt, Maignan, Guarini, Arriaga, &c.

Dico: quantitas non est entitas realiter distincta à rebus quantis.

Probatur: quantitas est ratio per quam corpus habet partes extra partes; atqui talis ratio non est entitas realiter distincta; ergo neque quantitas. Probatur minor, Corpus habet partes ab inuicem distinctas per se ipsas; vnum quodlibet enim distinguitur ab alio per illud ipsum quod ipsum est & non per aliquid distinctum; atqui independenter à quantitate quæ sit entitas distincta, vna pars potest esse in vno loco in quo non est alia pars, imo illud exigit; ergo materia per se est extensa, atque adeo, cum non sint multiplicanda entia sine necessitate, frustra admitteretur alia entitas; cuius ratio in quo consistat nondum clare explicuerunt aduersarij.

Dices partes omnes coituras in punctum, si corpus sua denudaretur quantitate: vel saltem haberent extensionem indeterminatam eo modo quo angelus.

Contra: neutrum fieri potest sine penetratione; at in illo etiam casu non posset fieri penetratio sine nouo miraculo; ergo dici non debet ex eo præcise quod auferretur quantitas si esset distincta, partes coituras in punctum. Probatur minor: illud fieri nequit sine miraculo quod fieri nequit sine concursu Dei extraordinarie operante; atqui tunc talis concursus esset necessarius; ergo tunc esset miraculum. Probatur: minor tunc concursus dicitur extraordinarius quando Deus non se accommodat exigentiis creaturarum, sed contra illas operatur; atqui Deus tunc operaretur contra exigentiam materiæ; ergo. Probatur minor: materia ex aduersariis habet appetitum innatum ad omnes formas & quidem per se ipsam nullo alio superaddito, quatum etiam per se est primum subiectum; atqui formæ supponunt eam vt habentem partes & distinctas & extra se inuicem positas, imo, vt docent aduersarij, ipsæmet non alia de causa habent in se similes partes quibus constant entitatiue, quam quia eductæ sunt è materia tales habente primitus partes; ergo materia hoc ipso quod appetit formas, appetit esse actu extensa; sed per se appetit formas; ergo per se appetit esse actu extensa: Probatur minor. Materia non potest habere appetitum ad formas quin appetat excipere actiones agentium à quibus producuntur formæ; atqui agentia naturalia non possunt agere in indiuisibile & indeterminatum; nam virtus extensa & determinata non potest applicari subiecto indiuisibili & indeterminato; atqui agentium naturalium virtus est extensa & determinata; ergo appetit esse actu extensa: dicendum ergo erit cum ex aduersariis essentia materiæ consistat in eo quod ad formas ordinata sit,

sit, illam esse secundum se extensam & exigere dimensiones.

Dices secundò, talem extensionem exigere conuenire materiæ ratione quantitatis, quam primo exigit.

Contra: materia potest exigere per se quantitatem; ergo per se formas substantiales appetit; ergo etiam & extensionem actualem sine qua non potest appetere formas, cum sine tali extensione non sit capax illarum. Confirmatur ex eo quod independenter à quantitate distincta est primum subiectum illarum; hoc enim habet essentialiter, & ex sua definitione primaria. Deinde vel quantitas distincta à materia exigitur immediatè, vel ratione entis superadditi. Si secundum, erit processus in infinitum: si primum, habeo intentum, quia tam bene poterat exigere impenetrationem, imò citius, cum non exigat quantitatem, nisi propter actualem impenetrationem: exigentia autem finis est prior exigentiâ mediorum.

Probatur secundò, exigentia impenetrabilitatis prouenit à partibus entitatiuis, quia ex sese sunt tales vt possint, ac debeant pati ab agentibus naturalibus in ordine ad generationes; atqui partes entitatiuæ non distinguuntur ab entitate corporis, quæ sine dubio non distinguitur ab ipso corpore realiter, & inde quantitas dicta est quasi quanta entitas; dicendum est ergo quantitatem, non esse entitatem superadditam ipsis rebus quantis, sed esse ipsammet materiam, vt partes eius exigunt esse non simul.

Probatur tertiò, si quantitas esset accidens realiter distinctum à substantia, vel in illa extensa reciperetur; vel inextensa: Non primum, quia sic substantia esset extensa sine quantitate: Non

ſecundum, quia ſubiectum inextenſum, & indiuiſibile non eſt commenſuratum accidenti extenſo & diuiſibili.

Dices cum Petro à ſancto Ioſeph quantitatem recipi in ſubſtantia extenſa, quoad ſpatium, qua in re nulla eſt repugnantia; illa enim extenſio facit tantùm vt vna pars ſuſtantiæ ſit extra aliam, ſed non vt locum propriè repleat, cum non impediat quin corpus aliud etiam quantum in eodem loco eſſe poſſit.

Reſpondeo: Spatium & locum eſſe vnum, & idem ſentiunt omnes, atque adeo ſi ſubſtantia eſt extenſa in ordine ad ſpatium, erit extenſa in ordine ad locum. Quod ſi aliquod ſit diſcrimen, dico non poſſe ſubſtantiam eſſe extenſam in ordine ad ſpatium, quod iam eſſet idem ac eſſe extenſam in ordine ad ſe, & non eſſe extenſam in ordine ad locum, vt iam probauimus. Impedire autem quin aliud corpus ſit in eodem loco non eſt primum in quantitate, atque adeo poteſt eſſe quantitas ſine illo, ſicut eſſet perfecta quantitas in pariete, etiamſi illum Angelus penetraret. Demum ſi partes ſint extenſæ in ordine ad ſpatium, ex eo præcisè impeditur quin aliud corpus ſit in eodem loco, niſi adſit nouum miraculum, & certè ſi partes ſeſe impediant adinuicem ne penetrentur, impedient etiam & quodlibet aliud corpus.

Probatur quartò, quodlibet corpus habet ex ſe exigentiam habendi partes non ſimul, & non habent hoc ratione alicuius ſuperadditi: nam illud ſuperadditum, vel caret partibus, vel non: Non primum, quia quod eſt ſimplex eſt neceſſario totum ſimul vbicunque eſt, quod autem eſt totum ſimul non poteſt per ſe formaliter tribue-

re

re aliis esse, vel exigere esse non simul. Si secundum, iterum quæram num partes quas habet postulent esse non simul, aut non postulent; si secundum, datur progressus in infinitum; si primum quare non sistebas in ipsis partibus materiæ? substantia ergo corporea est per se ipsam quanta.

Obiicies primò, impenetrabilitas pertinet ad corpus; atqui non potest prouenire à materia, aut à forma: nam essentia materiæ est esse susceptiuam formæ, formæ verò est actuare materiam, in quibus conceptibus non intelligitur impenetrabilitas; ergo impenetrabilitas non prouenit ab ipsis; ergo ab aliqua forma accidentali; ergo à quantitate.

Respondeo, illud argumentum nimis probare, atque adeo nihil probare; probaret enim materiam primam, aut formam non exigere per se aliquam vbicationem, cum vbicatio non includatur in illorum essentia. Deinde illi conceptus assignati non sunt adæquati, & quamvis essent adæquati illi sunt tantùm essentia metaphysica, non physica.

Obiicies secundò, cum Suarez metaph. disp. 40. sect. 2. num. 8. in mysterio Eucharistiæ Deus separauit quantitatem à substantiis panis & vini conseruans illam, & has conuertens in corpus & sanguinem suum, id autem fieri non potuisset, nisi quantitas ex natura rei distingueretur à substantia, neque sufficere potuisset distinctio modalis; at quantitas non est modus substantiæ, quia modus non est ita separabilis à re cuius est modus, vt sine illa esse possit.

Respondeo, Nego maiorem. Ad minorem, dico ad illam separationem non sufficere distinctionem ex natura rei, aut modalem, sed ad illam, si daretur, requireretur distinctio realis maior; sed

quia talis separatio non datur; ergo nec talis distinctio; quantitas enim potentialis & radicalis propriè nihil aliud est, quam partes distinctæ, & sic est ipsamet materia; at verò quantitas actualis & formalis est extensio partium in ordine ad locum, quæ sine dubio est tantùm modus.

Instabis: remanet de facto quantitas actualis & formalis; manet enim eius effectus formalis, hostia consecrata est quanta & extensa in suo loco, vt naturaliter non possit in eodem simul esse, aut penetrari cum alia hostia consecrata, aut quovis corpore.

Respondeo: illo argumento probarent aduersarij manere totam substantiam panis; superest enim actus nutriendi, tam bene, quam impenetratio, & reuera tantum foret miraculum quantitatem esse separatam à subiecto, vt mirum omnino esset sanctos Patres, præcipuè eos qui aderant Concilio Trid. de eo siluisse. Sicut igitur aduersarij dicunt Christum Dominum supplere defectum substantiæ panis in nutritione, &c. ita etiam supplet defectum illius in effectibus quantitatis.

Instabis secundò: Quid est igitur illa extensio & impenetratio?

Respondeo, esse actiones Christi Domini producentis species alias in spatio quod occuparet substantia panis, & resistentis tactui sicuti restitisset substantia panis.

Obiicies tertiò, cum Petro à sancto Ioseph ablatâ panis substantiâ in Sacramento altaris omnia accidentia illius æquè manent inter se colligata & vnita ac ante consecrationem; atqui hoc fieri non potest si nullum habent commune subiectum in quo vniantur; ergo remanet quantitas tanquam commune subiectum.

Respon

Respondeo primò, aduersarij deberent animaduertere Concilium Constantiense damnasse hanc propositionem Vviclefi; accidentia non manent sine subiecto; atqui in sententia aduersariorum accidentia non manent sine quantitate; ergo non manent sine subiecto, & quidem proprio & proximo. Scio illos responsuros accidentia remanere sine subiecto remoto, scilicet, sine substantia panis & hoc sufficere, sed si velint, vt nos excipiamus eorum explicationem, accipiant & illi nostram quam exposuimus in metaphysica, cum de accidente ageremus.

Respondeo secundò, illa accidentia esse species, quæ satis manent colligatæ per omnipotentiam Dei, quæ sine dubio sat virium habet vt illas retineat ne dissipentur: vel clarius, cum illæ species sint actiones Christi Domini tenentis locum panis, dicendum est illas manere sufficienter colligatas ex eo quod Christus agat tantùm tali modo intra illud spatium.

Instabis cum eodem: accidentia immutantur post consecrationem eodem modo, at qua ratione fit talis immutatio, si nullum est ibi eius subiectum? quomodo expellitur frigus per calorem aduenientem, nisi detur vtriusque commune subiectum? & quomodo in speciebus producitur calor, si nulla adest quantitas substantiæ locum tenens ex qua educatur? cum enim qualitas non educatur ex qualitate, sequeretur calorem speciebus aduenientem fieri ex nihilo, adeóque ab igne creari, quod saltem naturaliter impossibile est. Fingere autem id fieri per miraculum, perquam absurdum est, cum res aliter commodè intelligi possit, admissâ nempe quantitate panis, quæ est subiectum proximum accidentium.

Respondeo, nequaquam absurdum esse, dicere id fieri per miraculum. Quasi verò debeamus esse parci & morosi in admittendis miraculis in mysterio, in quo Deus fecit memoriam mirabilium suorum. Non sunt quidem admittenda miracula sine causa, sed hic adest ratio illa admittendi, scilicet absentia substantiæ panis. Deinde minus peripatetica est tota instantia, anne è quantitate educuntur accidentia? Certè in scholis peripateticis semper auditum fuit accidens non accidere accidenti, vt docet Aristoteles, 5. metaphysic. Text. 14. Deinde, esto, educantur è quantitate tanquam è subiecto proximo, deest semper subiectum remotum, nempe substantia panis, cuius concursus, qui principalis esset in productione accidentium suppleri non potest, nisi per miraculum, à quocunque suppleatur. Quomodo autem hostia fiat calida non dicam clarè, donec explicuero quid sit calor. Interim dico Christum Dominum supplere defectum substantiæ panis, & quandoquidem aduersarij amant parcimoniam miraculorum, dici potest in nostra sententia esse tantùm vnum miraculum, scilicet, quod Christus Dominus suppleat defectum substantiæ panis, suppleat, inquam, in genere causæ efficientis.

Obiicies quartò, cum Arnu Log. art. 157. authoritatem Aristotelis 7. Metaphys. Textu 8. vbi ait: *Longitudo, latitudo & profunditas, quantitates quadam, sed non substantia sunt; quantitas enim non est substantia, sed magis cui hæc ipsa primo insunt illud est substantia.* Vnde sic argumentatur auctor ille: quando vnum realiter & absolutè negatur de alio per secundam operationem intellectus, realiter ab illo distinguitur, sed secundùm Philosophum per secundam operationem intellectus

quantitas

quantitas realiter, & absolutè negatur de substantia; absolutè enim profert quod substantia non est quantitas; ergo secundùm mentem Philosophi absolutè distinguuntur. Deinde confirmat suam argumentationem ex eodem Aristot. 1. phys. Text. 15. *Si substantia & quantum sunt, duo sunt*, & Text. 13. *Si substantia quantum & quale sunt, non vnum, sed multa sunt*. Sed impossibile est realiter numerum fieri, nisi sint aliqua realiter distincta secundùm illam rationem secundùm quam est numerus, quia numerus est multitudo aggregata ex vnitatibus, implicat autem aliquid ex multis aggregari, nisi ab illis realiter distinguatur.

Respondeo authoritatem Aristotelis ab Atomistis, non recipi vt dubiorum decisiuam, honoris tamen causa placet illam explicare, iuxta geminum sensum. Aristoteles igitur vt metaphysicus loquitur; sic enim post Alexandrum docent Conimbr. explanantes locum è physicis allatum, & ideò Aristoteles pro substantia, habet semper, vsia, qui terminus Latinè redditur essentia; essentia autem est terminus magis metaphysicus, quam physicus, quantitas igitur non est substantia metaphysicè, & absolutè sumpta, quia proprietas metaphysicè non est essentia à qua fluit, licèt realiter sint vnum & idem. Similiter substantia, quantum, & qualè sunt multa metaphysicè, licet physicè sint vnum, quia cum à parte rei identificentur inter se, diuerso tamen modo concipiuntur; sunt igitur distincta secundùm illam rationem secundùm quam faciunt numerum, quia faciunt numerum secundùm rationem metaphysicam dumtaxat.

Ad illam maiorem, quando vnum realiter, & absolutè negatur de alio per secundam operationem

tionem intellectus realiter ab illo distinguitur, Respondeo maiorem illam multa luce, atque limitatione indigere, Primò enim quidquid negatur, realiter negatur; negatio enim realiter est in mente, nec negari potest, nisi per secundam operationem. Deinde quam multa realiter, & absolutè negantur ita se habere realiter à parte rei, quæ tamen reuera ita de facto non sunt. Diuinitatem Arriani negant realiter, & absolutè de verbo & Macedoniani de Spiritu Sancto; nunquid ergo diuinitas distinguitur realiter à Verbo, & Spiritu Sancto. Deinde quando vnum negatur de alio, distinguitur quidem ab illo secundùm illam rationem secundùm quam negatur, sed non est necesse, vt distinguatur realiter, neque secundùm omnem aliam rationem.

ARTICVLVS II.

De Continuo.

NVlla sanè est in tota Philosophia quæstio, quæ maiora hominum ingeniis tormenta pepererit, quam quæ de continui compositione proponitur: nullibi acrius Scholasticè disceptatur: hæc autem opinionum diuersitas prouenit ex eo quod mathematica & metaphysica à physicis non satis cautè discreuerint. Sunt quidem quinque præcipuæ opiniones quas sequentibus discutiemus quæstionibus, modò quædam præcognoscenda explicuerimus.

QVÆ

QVÆSTIO I.

Quid sit continuum, quænam partes illius, quid & quotuplex punctum.

DIco primò, Continua, ex Aristotele, sunt quorum extrema sunt vnum. Contigua quorum extrema sunt simul, seu quæ se tangunt; deinceps esse dicuntur inter quæ nihil eiusdem generis mediat. Vnde continuum est illud cuius extrema sunt vnum, hoc est cuius extrema vniuntur inter se, non autem necesse est vt vniantur immediatè; sit enim linea septem punctorum. Primum punctum, & septimum sunt extrema illius continui, sed vniuntur tantùm per intermedia puncta, & punctum primum & secundum vniuntur immediatè inter se.

Quæres, vtrum lignum viride cum ligno sicco faciant vnum continuum. Respondeo affirmatiuè; partes enim vniuntur inter se, & quando trahitur vnum, trahitur etiam & aliud, quando autem Aristoteles vult, vt duo faciant vnum continuum, faceret etiam vnum numero, vel negandum est illud esse necessarium si intelligatur sic vt omnes partes debeant esse similes; vel dicendum voluisse Aristotelem illa debere facere vnum numero in ratione continui, licet non faciant vnum in ratione corporis naturalis.

Dico secundò, partes sunt ea ex quibus totum componitur. Igitur partes continui sunt partes materiæ extra se inuicem extensæ; si enim essent penetratæ non facerent extensionem, atque adeo nec continuum. Quadruplicis autem generis assignantur partes à varijs authoribus pro intelligentia

telligentia compositionis continui, scilicet aliquotæ, aliquantæ, proportionales, communicantes.

Partes aliquotæ sic dictæ sunt, quia aliquoties repetitæ exhauriunt præcisè totum v.g. palmus est pars aliquota vlnæ, quia octies repetitus exhaurit præcisè vlnam.

Partes aliquantæ sunt illæ quæ aliquoties repetitæ non exhauriunt præcise totum, sed vel excedunt vel exceduntur, v.g. si intelligatur aliqua quantitas habere octo palmos, pars constans tribus palmis est pars aliquanta, quia non exhaurit præcisè totum; nam si bis repetatur, faciet sex, atque adeo minorem quantitatem, si verò repetatur ter, faciet maiorem.

Partes proportionales sic dicuntur quia cum proportione decrescunt, harum nulla est certa magnitudo, ex suppositione quod continuum in infinitum diuisibile, quatenus possunt esse minores & minores in infinitum, v. g. quantitas bipedalis potest diuidi in duas medietates & quælibet in alias duas, &c. Dicuntur igitur proportionales quasi proportionaliter minores; quia sicut se habet totum ad primas medietates, ita quælibet prima medietas ad alias medietates in quas diuidi potest.

Partes communicantes sunt quæ non distinguuntur totaliter ab aliis partibus, sed habent aliquid commune cum illis, v. g. si concipiatur mensura diuisa in quatuor palmos, medietas primi palmi cum medietate secundi facit vnam partem communicantem, seu vnum palmum communicantem; item tres quartæ primi palmi cum vna quarta secundi faciunt alium palmum communicantem.

Dico tertiò, punctum, id cuius pars nulla est,

ab

ab Euclide definitur, quam definitionem iam non examinabo: est autem aliud mathematicum, aliud physicum, aliud morale: rursus aliud est terminans, aliud copulans.

Punctum morale dicitur quodlibet signum quo non datur communiter minus, sic istud signum ,, ,., dicitur punctum.

Punctum mathematicum est minimum quod excogitari potest, ita vt in illo nulla concipiatur extensio.

Punctum physicum est illud quod nullas quidem habet partes, habet tamen quamdam extensionem, & istud adhuc duplex ponitur ab authoribus; aliud quidem dicitur esse determinatæ extensionis, aliud verò indeterminatæ, quia dicitur posse occupare spatium minus & minus in infinitum eo modò quo angeli habent modò maiorem modò minorem sphæram præsentiæ: vnde dicitur esse realiter indiuisibile, virtualiter tamen diuisibile in infinitum: imò à quibusdam dicitur punctum inflatum.

Punctum terminans est extremum lineæ, & sic dicitur quia eam terminat.

Punctum copulans dicitur esse quod duas partes continui copulet inter se.

QVÆSTIO II.

Quid sentiendum de opinione Zenonis.

ZEno docuit quodlibet continuum constare è punctis, ita vt iuxta illorum multitudinem continuum sit magnum vel paruum; licet autem, propter doctrinæ vetustatem, non liquidò constet de illius doctrina, creditur tamen eum censuisse puncta

puncta illa esse mathematica & sine vlla extensione, finita, vt referunt aliqui, infinita verò, vt referunt alij. Vt hæc sententia sic exposita reiiciatur.

Dico primò, continuum non potest constare ex punctis mathematicis finitis.

Probatur: nullum datur punctum mathematicum, ergo Continuum non potest constare ex punctis mathematicis. Probatur antecedens: punctum mathematicum est minimum quod excogitari potest; atqui punctum non potest excogitari tam paruum quin adhuc minus excogitari possit; ergo non datur punctum mathematicum. Confirmatur ex eo quod mathematici sic faciant suas suppositione vt semper veræ sint demonstrationes eorum siue in subiecto sint puncta, siue non, modò excogitari possint.

Probatur secundò, punctum mathematicum additum puncto mathematico non potest facere extensionem; ergo continuum non constat ex punctis mathematicis. Probatur antecedens: quæ sunt penetratiue nullam possunt facere extensionem per sui vnionem; sed illa puncta se penetrarent; ergo non possent facere extensionem. Probatur minor: quæ se adæquate tangunt se inuicem penetrant; sed puncta illa se adæquate tangerent; ergo sese penetrarent.

Dices punctum etsi indiuisibile habere tamen varia latera versùs orientem & occidentem, &c. & ideò possunt illa puncta esse immediate contigua etsi non se penetrent.

Respondeo, illam rationem esse legitimam pro punctis physicis eamque nos infra afferemus, sed non valet pro tuendis punctis mathematicis; nam si illa puncta habent varia latera; ergo non sunt

minima

minima quæ excogitari possunt, atque adeo non sunt mathematica.

Dices iterum ex D. Aug. lib. 2. de libero arb. cap.8. quantulumcumque illud corpusculum sit habet sinistram, dexteram, interiorem, superiorem, &c.

Respondeo: punctum mathematicum ex sua definitione est quo non potest excogitari minus; ergo non potest habere dexteram & sinistram, atque adeo dari non potest, cum si daretur, dexteram & sinistram habere necesse esset; D. igitur Augustinus loquitur de atomo physica.

Probatur tertiò, si dentur solùm puncta in continuo, sequitur mobile velox nunquam posse assequi mobile tardum in eadem linea; sit enim Achilles in puncto A, & testudo in puncto B, tum sic aio, Achilles non potest vnico instanti percurrere duo puncta; debet enim transire per medium; ergo percurrit tantum vnum punctum, sed testudo similiter in eodem instanti non potest percurrere minus quam vnum punctum, cum punctum sit indiuisibile. Deinde in secundo instanti quando Achillespercurret aliud punctum, testudo similiter aliud & sic Achilles numquam assequetur testudinem, quod est absurdum.

Dices tarditatem motus consistere in morulis & quò morulæ illæ sunt maiores, eò motus est tardior & quò minores, eò motus est velocior; vnde in allato exemplo Achilles tandem assequetur testudinem.

Respondeo exinde sequi motum testudinis non esse continuum quandoquidem morulis interrumperetur: imò sequeretur nullum esse motum continuum; nam velox & tardum sunt termini relatiui, sicut magnum & paruum: saltem nullus datur motus

motus adeo velox, quin possit dari alius longè velocior respectu cuius ille poterit dici tardus; ergo constabit ex morulis quibus interrumpetur, atque adeo non erit continuus.

Confirmatur alio exemplo: quando rota mouetur, aut sphæra, maximus circulus, & minor circulus simul & semel mouentur, & amborum reuolutio eodem instanti perficitur; si igitur sumatur aliquod punctum in maiori circulo, v. g. A terminans radium aliquem, illud punctum velocius mouebitur, quam punctum illi respondens B in circulo minori, tunc tamen explicari non potest velocitas motus, aut tarditas per morulas; nam quando mouetur maior circulus, mouetur & minor; & quando quiescit, minor etiam quescit, aliàs radij diuaricarentur. Non est autem vllatenus probabile id quod ad hanc difficultatem soluendam respondet Ouiedo radios quidem rotæ vel sphæræ non diuaricari, sed inflecti eo modo quo virga viridis inflectitur, aut etiam ensis absque vlla fractione. Illud inquam non est probabile; nam quando rota est ænea aut mormorea, radij non possunt ita inflecti, præsertim quando vnus circulus est alio maior centuplum aut millies: certe inflexio illa gratis est excogitata.

Probatur quartò, demonstrauit Euclides l. 1. p. 10. datam quamlibet lineam terminatam æqualiter diuidi posse, sed si detur linea constans ex quinque punctis, hæc diuisio fieri non potest; ergo linea non constat ex punctis.

Respondet Arriaga, facile negabitur id ab Euclide fuisse demonstratum aut posse demonstrari; neque enim videtur linea posse exigere ex suo conceptu esse diuisibilem in partes æquales omnino, sed *nemo ageometra huc ingrediatur*: nec

patrono

patrono indiget Euclides. Paulo cautius respondebimus infra & quidem feliciori successu.

Probatur quintò, ex illa opinione sequeretur non posse dari triangulum cuius latera essent maiora basi; in quolibet enim latere non sunt plura puncta quam in basi: Probatur. Linea succedens basi est minor ipsa basi, vt facile demonstrari potest per elementa Euclidis, & patet ad oculum; igitur si basis supponatur habere decem puncta, linea succedens, vtpote minor, haberet nouem, & altera succedens octo &c. vsque ad vnum punctum; ergo latus non posset habere plusquam decem puncta & consequenter non posset esse maius basi; quod est absurdum. Quam plurimæ aliæ ex mathematicis afferuntur probationes vt quod diagonalis esset æqualis costæ, & diameter semicirculo quas libens omitto.

Dico secundò, continuum non potest constare ex punctis mathematicis infinitis. Hæc conclusio probari potest omnibus fere argumentis quibus Probatur prima conclusio, attamen specialiter

Probatur. Vel punctum additum puncto facit maius vel non. Si secundum, ergo neque infinita puncta. Si primum, sic argumentor: punctum additum puncto facit duplo maius sub determinata mole, vel quantitate; igitur duo addita triplo maius; tria quadruplo, &c. Igitur infinita facerent infinitè maius, & sic corpora quælibet haberent infinitam magnitudinem.

Objicies primò, corpus perfecte sphæricum tangit planum in puncto; ergo datur punctum seu indiuisibile. Deinde cylinder tangit planum in linea; ergo datur linea; tandem planum tangit aliud planum in superficie, ergo dantur veræ superficies

ficies & consequenter continuum constat ex indiuisibilibus.

Respondeo hæc omnia verificari & probari demonstratiue in mathematicis ; non est autem necesse vt similiter ad rigorem verificentur in physicis, vt quæstione quinta explicabimus. Igitur mathematici argumentantur tantùm ex suppositione ; illi enim sic argumentantur vt si darentur puncta illa & lineæ & superficies omnino indiuisibiles & sine vlla extensione, imo hoc esse necesse patet ; quomodo enim è quolibet puncto circuli posset excitari diameter ? nonne coirent lineæ in circulo proximiori centro , imo nec potest cogitari circulus circa centrum, nisi centrum habeat aliquam extensionem ; at si habeat extensionem, iam non est punctum mathematicum.

Objicies secundò , ita se habet punctum in linea sicut vnitas in numero ; at numerus constat tantum ex vnitatibus quæ sunt indiuisibiles ; ergo & linea constat ex punctis indiuisibilibus.

Respondeo primò , mathematicè quamlibet vnitatem esse diuisibilem in suas minutias ; ergo & quodlibet punctum ; secundò ad hoc vt vnitas cum alia vnitate faciat numerum , non est necesse vt vnitas physice vniatur cum alia vnitate ; sufficit enim si vniatur tantum per mentem ; at vt punctum cum puncto faciat continuum, necesse est vt vniantur physice, quod fieri non potest nisi penetrentur , si puncta sint mathematica , vt supra probatum est ; Igitur, vt mox dixi, mathematici sumunt quantitatem pure provt præcisè dicit longum , latum , & profundum , longitudinem sumunt etiam puram quasi carentem latitudine ; quia sic faciunt suam hypothesim , vt ad eam nulla egeant latitudine pro lineis nec profunditate

fundıtate pro superficiebus, quia theoremata eorum etiam abstracta sunt, & hinc nata est occasio errandi in physicis.

Dices: duorum planorum contactus est verus & non solum imaginarius; at fit in superficie sola; ergo datur superficies.

Contra: talis contactus est verus & realis & fit in aliquo vere existente in corpore plano & fit secundùm longum & latum, non autem secundùm profunditatem; sicut illa superficies, si daretur tangeret eodem modo corpus, geometræ verò non attendunt puncta & lineas vt sunt in re, sed solùm in abstracto.

QVÆSTIO II.

Quid sentiendum de opinione Aristotelis.

ARistoteles contendit quodlibet continuum constare ex partibus proportionaliter diuisibilibus in infinitum; ita vt corpus magnitudine tantùm æquans arenæ granum possit toties subdiuidi proportionaliter vt numquam ad vltimam diuisionem peruenıri possit.

Dico: continuum constare non potest ex partibus proportionaliter diuisibilibus in infinitum.

Probatur primo: tota res continui explicari potest per finita actu; ergo non debent poni infinita actu; ergo in continuo non sunt infinitæ partes proportionales aut communicantes; sequeretur enim esse infinitas partes communicantes diuersæ.

Probatur secundò, quælibet pars est extra aliam; nulla enim penetratur cum alia; si enim vna penetraretur cum alia, cur non aliæ omnes cum sint omnes

omnes eiusdem rationis ? igitur quælibet pars continui est in singulari loco,&, quia sunt infinitæ partes, erunt infinita loca; & sic dabitur infinitum clausum terminis & actu infinitum, quandoquidem cuilibet parti actu existenti assignari potest Angelus,& sic erunt infiniti Angeli.

Probatur tertiò,continuum est diuisibile; ergo si constet ex duobus palmis est diuisibile in duos palmos, si ex quatuor semipalmis, est diuisibile in quatuor semipalmos, atque ita in infinitum; potest igitur diuidi quantum est diuisibile in singula illa ex quibus constat; igitur diuidatur à Deo simul quantum diuidi potest;certè nihil manet in eo diuisibile amplius; igitur constat ex indiuisibilibus.

Dices non posse diuidi collectiuè, quantùm diuidi potest,sed tantùm distributiuè.

Respondeo diuidi collectiuè idem est ac diuidi simul; atqui, si constat simul ex duobus palmis,simul potest diuidi in duos palmos, si ex quatuor semipalmis in quatuor semipalmos, & sic in infinitum. Igitur si constat actu ex omnibus partibus suis simul potest diuidi in omnes partes suas, quia in ea potest diuidi ex quibus actu constat.

Dices secundò, esto; sint infinitæ partes actu; vna tamen pars non potest ab omni alia separata existere.

Respondeo, vnam non dependere ab alia, vt à causa, nec vt à conditione, nec vt à subiecto, nec vt à dispositione; ergo nulla ratio dependentiæ excogitari potest, atque adeo quælibet ab alia separari poterit, & cum nulla sit pars distincta sine qua non possit esse, poterit ab omnibus aliis esse seorsum non solùm distributiuè, sed etiam collectiuè,

lectiuè. Probatur: ſicut valet conſequentia, poſſum eſſe ſine omni ſocio diſtributiuè; ergo & collectiuè. Ita etiam hæc valet vna pars poteſt eſſe ſine alia diſtributiuè; ergo & collectiuè, nec vlla diſparitas afferri poteſt, niſi petatur principium.

Dices tertiò, poſſe retorqueri argumentum in actione, poſſum eſſe ſine omni actione conſeruatiua diſtributiuè; ergo & collectiuè, ſed conſequentia non valet.

Reſpondeo, in noſtra ſententia negari, quia non admittimus, quod actio ſit entitas totaliter ab omni ſubſtantia diſtincta & ſuperaddita; atque adeo actio conſeruatiua non eſt aliud, quam Deus & ego, Deus vt me conſeruat, & ego vt à Deo conſeruor; cum ergo non poſſim exiſtere ſine Deo & me, non poſſum etiam eſſe ſine illa actione. Deinde quamvis actio eſſet quid diſtinctum, reſponderi poſſet rem dependentem non poſſe eſſe ſine aliqua dependentia, quia hæc eſt de conceptu rei dependentis, & de eſſentia illius ſaltem phyſicè; at vna pars non eſt de eſſentia alterius.

Dices quartò, non poſſe partem eſſe ſine omni alia, quia de ſuo conceptu eſt eſſe diuiſibilem. Reſpondeo, iam te petere principium; hoc enim eſt in quæſtione & cum negauero, demonſtrari non poſſe contendo.

Probatur quartò, circulus tangit planum in puncto, non verò in parte diuiſibili, vt demonſtrauit Euclides: ergo dantur puncta indiuiſibilia in continuo. Hoc argumentum commune eſt, eſt tamen indiſſolubile poſita hypotheſi in concluſione expoſita.

Dico primò, repugnare circulum perfectum.

Reſpon

Respondeo nunquid repugnant omnes figuræ, & rectilineæ, & curuilineæ? Si rectilinea est, habet angulum, sed angulus tangit planum tantùm in puncto: si verò est curuilinea, nulla est Responsio, eadem enim erit eius conditio ac sphæræ.

Dices secundò, non esse verum contactum. Sed apage istas nugas, quasi verò globus mensæ incubans ab eadem non sustineatur? si igitur non tangit, aliquid aëris intercipitur, atque adeo globus grauissimus libratus in aëre non cadit.

Dices tertiò, fieri contactum in parte diuisibili, sed indiuisibiliter. Sed quis hoc intelligat? nam fieri contactum indiuisibiliter sonat contactum esse indiuisibilem, sed indiuisibilis esse non potest, nisi fiat in indiuisibili. Quare hæc ratio valere tantùm potest, cum partes omnes se penetrant, & ad punctum rediguntur; tunc enim tangitur res diuisibilis modo indiuisibili.

Dices quartò, partem tangi quidem, sed non totam, siue, vt alij loquuntur, tangitur inadæquatè. Contra: vel plura tanguntur, vel non plura, siue in plano, siue in globo; si plura tangit, est contra illud quod demonstratum est ab Euclide; igitur non plura, igitur vel nihil tangitur, vel vnum quid tantùm tangitur; ergo punctum.

Dices quintò, contactum fieri in parte minori, & minori in infinitum; ita vt nulla possit assignari qua non sit minor. Contra: fit in aliqua, aliàs fieret in nulla. De illa quæro, estne diuisibilis an indiuisibilis? primum est contra demonstrationem Euclidis, ergo secundum: dicere autem illud non fuisse demonstratum ab Euclide, non decet geometram.

Dices sextò, contactum fieri in parte indeterminata. Contra: an fortè Deus illam partem

videat

videat inquiro: si videt, ergo est determinata; ab ipso enim demonstrari poterit; si verò non videat, mirum est Deum, qui cuncta nouit distinctè, ens positiuum non videre. Certè illud Deum nescire nesciebam. Igitur à parte rei nihil est indeterminatum, sed tota indeterminatio se tenet ex parte intellectus: nam quod tangit, existit & distinguitur ab omni alio, atque adeo est hoc & determinatum est. Demum secundùm Euclidem tangit tantùm in vno; sed quod vnum est, determinatum est. Simile argumentum duci potest ex cylindro incubante plano, vel ex plano alteri imposito.

Probatur quintò, si continuum constat ex infinitis quantis, faciunt infinitè quantum; si enim vnum quantum additum alteri quanto facit maius, infinita addita facient infinitè maius.

Dices non esse infinita quanta vni certo æqualia. Contra: vel illa quanta vni certo æqualia sunt finita, vel infinita: non finita, alioquin daretur vltimum; igitur infinita. Dices esse infinita potentiâ. Contra: quantum quod actu est constat ex quantis actu. Dices esse indeterminata. Contra: quidquid existit determinatum est.

Probatur sextò, si continuum constat ex diuisibilibus in infinitum, multa sunt in Philosophia & Theologia, quæ continebunt difficultates insuperabiles, verbi gratiâ, quod spectat ad terminationem sphæræ actiuitatis luminis, & aliarum qualitatum; cum enim tantùm diffundantur vniformiter, quantùm potest diffundi, & tantùm potest diffundi, quantùm potest distrahi, diuidi, distribui, nunquam terminabitur sphæra actiuitatis, si sint diuisibiles in infinitum. In Theologia

quomodo explicabitur duratio actus, quæ nouam meriti facit accessionem. Similiter quomodo explicabitur desitio & inceptio verborum, seu formarum sacramentalium. Denique argumentum tertium factum contra zenonem potest etiam fieri contra opinionem Aristotelis.

QVÆSTIO IV.

Quid sentiendum de opinione mixta ex præcedentibus.

ALiqui mediam inter præcedentes opinionem constituerunt, dicentes continuum, nec constare ex meris punctis, nec etiam ex solis partibus in infinitum diuisibilibus, sed constare simul ex partibus & ex punctis: vnde dicunt dari puncta copulantia partes cum partibus & puncta terminantia lineas.

Dico: continuum non constat ex punctis, & partibus in infinitum diuisibilibus; siue non dantur puncta terminantia & copulantia modo exposito.

Probatur primò, hæc opinio non differt ab illa quam reieci in superiori quæstione: nam vel inter quodlibet punctum putà inter extremum lineæ, & aliud vicinius est aliquid vel nihil; si nihil, ergo illa duo puncta sunt immediata; igitur & alia quæ sequuntur: nam est eadem ratio pro illis: si verò aliquid, vel est diuisibile, vel indiuisibile: si diuisibile, igitur datur punctum aliud vicinius contra suppositionem: nam inter duas quaslibet partes intercedit punctum; igitur indiuisibile, igitur punctum sequitur immediatè punctum, igitur cōtinuum ex solis punctis constat.

Dices

Dices primò, non dari punctum vicinius. Contra : si punctum non sequitur immediatè punctum, sequitur mediatè ; igitur vel omnia æquè mediatè sequuntur, & hoc non, alioquin omnino essent in eodem puncto, vel aliqua, & hoc non, propter eandem rationem ; igitur est aliquid quod minus mediatè sequitur ; igitur illud est vicinius.

Dices secundò, illud quod intercedit inter illa duo puncta, esse partem indeterminatam. Contra: quidquid est, determinatum est. Deinde, esto, sit indeterminata; hoc tamen non facit quod non sit diuisibilis, vel indiuisibilis.

Probatur secundò, circulus tangit planum in puncto, vt etiam aduersarij fatentur ; rotetur igitur circulus in prædicto plano. In toto illo motu totus circulus successiuè tangit planum, & semper in puncto tangit ; igitur constat tantùm ex punctis.

Dices fieri saltus partium. Contra : gratis illi saltus excogitantur: nam totus circulus reuera tangit ; ergo nullus est saltus.

Probatur tertiò, cum puncta à partibus in illa hypothesi sint realiter distincta, destruat Deus omnia puncta intactis & conseruatis partibus. Iam quæro, vel illæ partes sunt diuisæ, vel vnitæ: non vnitæ, alioquin non essent destructa omnia puncta, quæ partes diuisibiles copulabant, nisi dixeris illas partes per seipsas immediatè copulari & terminari ; sed iam concluderem illa puncta gratis admitti, quandoquidem sine illis partes possunt esse vnitæ & terminatæ; igitur partes illæ sunt indiuisibiles; atque adeo puncta ; ergo in continuo sunt solùm puncta.

Probatur quartò, punctum, quod inter duas

partes interiacet, vel facit maius, vel cum ipsa parte penetratur. Si primum; ergo punctum additum puncto facit maius, quod non concedent huius sententiæ propugnatores, si punctum penetretur cum parte, igitur cum vtraque; cur enim potius cum vna quam cum alia? igitur est in duobus locis. Prætereà penetratur etiam cum aliis punctis, cum nulla pars sine punctis accipi possit. Demum illæ duæ partes sunt immediatæ; ergo non sunt puncta intermedia.

Probatur quintò, inter duas partes continuas est tantùm vnicum punctum, iam verò, si diuidatur, sunt duo puncta terminantia; ergo saltem vnum punctum de nouo producitur & creatur, quod est absurdum: vel si nullum fiat punctum de nouo, vna pars terminabitur absque puncto; atqui tangi poterit; ergo superflua sunt puncta; esset autem absurdum dicere pilam ferream tormento explosam non posse confringere speculum sua superficie terminante spoliatum, quia scilicet non fieret contactus.

Dices illud punctum resultare.

Respondeo, quid est resultare? antea non erat, iam est; ergo productum est, sed produci non potest, nisi per creationem; ergo creatum est; ergo tot erunt creationes quot sectiones & diuisiones; imò etiam essent tot annihilationes, cum punctum continuans pereat, vt illi terminans substituatur, saltem in sententia quorundam ex aduersariis.

Aliqui authores nolentes admittere puncta vnientia simul cum partibus admittunt superficies indiuisibiles cum partibus; sed iisdem rationibus impugnantur: quid enim est inter duas superficies? destruantur omnes superficies, remanentibus

nentibus partibus, vel partes, remanentibus superficiebus: nonne superficies, vel partes constituent continuum? Demum erigatur corpus, & super illud erectum voluatur circulus; nonne semper tangit in indiuisibili. Redeunt itaque omnia argumenta superius facta.

QVÆSTIO V.

Quid sentiendum sit de opinione Digbæi & Thomæ Angli.

ARgumentis contra supradictas opiniones propositis quidam perterriti aliam viam ingressi sunt ad disquisitionem compositionis compositi, &, vt antiquam, vt dicunt peripateticam doctrinam restaurarent, in continuo nullas esse actu partes asseruerunt, & hanc esse Aristotelis sententiam contendunt. Inter hos spectabiles mihi videntur Kenelmus eques, Digbæus tractatu de natura corporum, cap.2. & Thomas Anglus ex Albiis in tractatu quem operi Digbæano anteponit, & ad illud est præfatio art.1. & seqq. Sic igitur iste suam sententiam proponit. Continuum, seu magnitudo vnica est entitas, quæ est diuisibilis, non eo quod plures entitates actu claudat, sed quia plures ex ea per motum quendam, quem diuisionem appellamus, vi causarum naturalium causari & produci possint. Rationes, quas affert, eruditione plenas esse diffiteri non possum; verum, quia omnes nituntur illo principio Aristotelico, quodlibet continuum diuidi potest in infinitum, ideò facilè soluentur: nolim autem Hurtadum imitari qui illius opinionis refutationem orditur his verbis: *Nulla fœditas sine amatore,*

nec fatuitas sine Patrono; Si enim Hurtadus legisset vel intellexisset rationes Digbei & Thomæ, sine dubio dixisset, posito quod continuum sit diuisibile in infinitum, sicut ipse etiam existimat, cum illis sentire necesse esse, vt à sexcentis difficultatibus facilius expediatur quæstio.

Dico: in continuo sunt actu partes, non quidem separatæ ab inuicem, sed distinctæ actu; ita vt vna non sit alia.

Probatur primò, in composito quolibet dantur actu partes; atqui continuum est aliquod compositum; ergo in continuo dantur actu partes. Probatur maior. Compositum, ex vi ipsius nominis, est quod componitur ex partibus, & partes sunt ex quibus totum componitur & in quas totum resoluitur.

Respondet Thomas Anglus, his verbis, illud in quod aliquid resoluitur, nonne terminus est resolutionis manens post dissolutionem aut resolutionem compositi: vide itaque quando partes secundùm hanc notionem debeant existere. Similiter compositio nonne motus est ab iis quæ plura sunt ad illud quod vnum est? terminus à quo itaque compositionis sunt plura seu partes ante compositionem, id est illa tota in se & partes respectu faciendi: quis neget elementa esse partes mixti? sed esse actu in mixto negant plures.

Contra: fateor partes esse terminum resolutionis, post resolutionem manentem: similiter esse terminum à quo compositionis; sed dico, τὸ componitur, non solùm importare compositum in fieri, sed præterea in facto esse, & idem significat ac constat, adeoque partes non solùm sunt terminus à quo, sed præterea subiectum

ex quo tanquam inexiſtente fiunt, nam ex anima rationali & corpore fit homo tanquam ex partibus inexiſtentibus. Vnde ſic arguo: vel corpus & anima rationalis diſtinguuntur ab inuicé in toto, hoc eſt in homine, vel non diſtinguuntur: ſi primum, habeo quod intendo; ſi ſecundùm, ergo identificantur, quod eſt impoſſibile; quæ enim ſemel diſtinguuntur realiter, ſemper & in æternum diſtinguuntur; cum enim vnum diſtinguatur ab alio per ſuammet entitatem & eſſentiam phyſicam, non poteſt illam diſtinctionem amittere, niſi amittat entitatem.

Confirmatur: pono hîc duas aquas ſeparatas. Illæ ſine dubio ſunt tunc realiter diſtinctæ.

Infundatur vtraque in idem vas & vniantur inuicem, quæro an vna maneat diſtincta ab alia vel non: ſi primum, habeo quod intendo, ſcilicet dari actu partes diſtinctas in compoſito; ſi ſecundum, ergo identificantur; ergò mutauerunt eſſentiam: ſeparentur iterum illæ duæ aquæ & ponantur in duobus vaſculis, nonne in duobus vaſculis eſt idem ac antea erat in toto?

Reſpondere mihi videtur Thomas Anglus, art. 9. in quolibet compoſito eſſe quidem pluralitatem ſubſtantiarum, ſed non pluralitatem partium, aliàs eſſet ibi pluralitas quantitatum, quod repugnat rationi continui; ipſe enim ibi ait, quod quantitas poteſt eſſe vna plurium ſubſtantiarum, & quod plures ſubſtantiæ poſſint eſſe continuatæ.

Contra; iam nobis erit tantùm quæſtio de voce; & hæc opinio coincidet cum opinione Ariſtotelis quam q. 2. refutaui; nam voca eá quæ inſunt continuo, voca, inquam, nomine partium, vel non, quid ad me? modò concedatur ibi eſſe pluralitatem ſubſtantiarum: nam vel illæ ſubſtan-

tiæ sunt diuisibiles in infinitum vel sunt indiuisibiles. Secundum non concedet aduersarius, concedat ergo necesse est primum, atque adeo continuum poterit diuidi in minores & minores partes in infinitum; sed in illas non potest diuidi nisi in ipso fuerint actu distinctæ; neque enim per meram diuisionem tollitur identitas & ponitur distinctio; vnde non soluitur quæstio, vt patet, imò magis intricatur, fateor autem in continuis esse vnam quantitatem, alioquin non essent continua, sed esse vnam vnitate quæ non tollit pluralitatem substantiarum, quas ego voco partes, quia ex illis constat totum.

Confirmatur: quia idem author probat vnitatem mundi a. 9. vbi respondens ad quandam obiectionem, ait, non inde sequi mundum esse entitatiuè, hoc est substantialiter vnum, sed tantùm quantitatiuè, & malè argui ab vnitate quantitatiua ad entitatiuam siue substantialem in quanto sic præcise sumpto, & quia accidentia indiuiduantur à suis subiectis, fateor euidens esse singulas substantias determinare sibi partem quantitatis integræ, & per consequens non mirum esse, si dicamus non solùm esse tot entia, sed etiam tot esse quanta quot substantias esse percipimus. Sed, inquit, dicere plures esse quantitates non est pure naturalis locutio; sicut enim in rigore nulla quantitas est, sic neque in rigore plures esse possunt: sic nos cum illo manus iungimus; cum verum statuerimus nullam dari quantitatem in abstracto. Deinde, persequitur idem, quando dicitur plures esse quantitates in mundo, sensus verus non potest esse alius quam singulas substantias esse determinatas partes totius vniuersi perpetuo quodam diuisibilitatis fluore sic sibi cohærentes,

hærentes, vt singularium in illa communitate determinatæ sint sedes & ordo & extensio. Vnde patet illum authorem iam à sua opinione discedere, secundùm quam aiebat non esse actu partes, cum fateatur in mundo, quem dicit esse vnum totum; singulas substantias esse determinatas partes totius: vel esse tantùm quæstionem de nomine, vtrum scilicet debeant dici actu partes, quod non soluit quæstionem de continuo.

Probatur secundò oculorum testimonio: constat esse in humano corpore digitum, manum, brachia, crura, &c. Cuiuslibet autem est peculiaris functio; manus à pede secernitur, &c. Vnde conueniunt illis prædicata contradictoria, nam oculus videt, pes non videt; ergo actu distinguntur.

Respondent Digbæus, & Thom. non posse sensum vllam prorsus in corpore partem designare, id enim si posset, indicaret etiam præcise vbi pars illa inciperet, vbi desineret, quod facere non potest; qua ratione ergo poterit distinctionem vnius ab altera discernere? secundò, aliqua esse in intellectu per modum abstractorum & ex vi apprehensionis quasi circumcisa sunt & nihil aliud secum compatiuntur. Igitur nomen partis vt sic, includit ex vi vocis negationem & totius & compartis, quod idem est de specialibus agnominationibus partium, vt capitis, oculi: &c. huiusmodi enim vocabula latenter claudunt ex vsu hominum exclusionem cæterorum membrorum. Vnde patet oculum significare vim visiuam hominis; pedem, vim progressiuam; caput, vim cognoscitiuam, id est animal secundùm talem facultatem. Manifestum est itaque, quod cum talis facultas non sit præcise in membro, sed in

eo vt compacto cum aliis totum animal significat vox, sed cum reduplicatione, quatenus hanc facultatem habet, seu cum exclusione cæterorum, non quatenus alia habet. Palam est itaque tam naturales esse has voces, pes non est manus, quam has, homo, vt habens vim progressiuam non est homo vt habens vim comprehensiuam, seu vt progressiuus tantummodò non est comprehensiuus, quod non officit vnitati compositi, imo magis illam infert & sic ad respondendum illis omnibus contradictionibus valet & sufficit distinctio virtualis.

Contra: videtur sensus posse designare partes saltem aliquas, verbi gratia, ossa & terminum illorum indigitare. Sed esto, non possint sensus, poterit angelus, vel saltem Deus, quidni? an forte quia nullus est terminus? sed ossa cum carne non sunt eadem substantia; ergo assignari potest saltem à Deo vbi incipiant & desinant; cum enim non sint vnum simpliciter, sed sint vnita, vbi vniantur designari potest. Secundò, fateor facultates superadditas non esse solùm in singulis membris, sed in illis vt vnitis, pluralitatem autem membrorum non negat aduersarius; sicut nec apostolus quando dicit, sicut in vno corpore multa membra sunt. Sed de istis membris quæram num sint diuisibilia in infinitum & sic redit quæstio. Similiter fateor nos non dicere manus tetigit hoc, sed ego tetigi hoc, quod non impedit quin debeamus dicere me distingui à manu distinctione includentis ab incluso & manum distingui à pede tanquam vnum instrumentum coniunctum ab alio instrumento coniuncto.

Probatur tertiò: quidquid mouetur prius transit minorem partem loci quam maiorem; si autem

continuum

continuum sit diuisibile in semper diuisibilia non datur aliqua minima pars loci; ergo falsum est transire minimam partem loci, antequam transeat maiorem. Non itaque possibile est moueri quidpiam, si vera sit sententia aduersariorum, ita arguebat Zeno in Aristotelem.

Respondet: falsum est mobile non transire partem maiorem æquè cito ac minorem; cùm enim minor sit pars maioris, transeundo minorem, transit etiam maiorem videlicet ex parte: nam cuiuslibet partis determinatæ potest assignari medietas, & sic aliqua pars erit immediata ipsi mobili & primo pertranseunda.

Contra: maiorem partem transit mobile ex parte; ergo dantur partes. Deinde, esto, cuiuslibet partis possit assignari medietas, nonne istius medietatis assignari potest alia medietas, & istius alia, & sic in infinitum? atque adeo non soluit difficultatem.

Obiicies primò, compositura, seu compositio quæ est forma compositi facit aliquid per essentiam esse intensiuè vnum; ergo necessariò opponitur pluralitati quam excludit, & quam oportet intelligere in his ex quibus compositum fit in illa præexistentia, in qua sunt terminus à quo compositionis, quæ est motus à diuisis ad compositum. Confirmatur: nam qui congregat oues in caulam, vnit eas, sed per vnitatem caulæ, &c. semper inueniemus vnire esse vnitatem facere.

Respondeo, omnem compositionem facere vnum, vnum, inquam, vnitate compositionis, non vnitate simplicitatis; & exemplum allatum pro nobis facit: nam sicut oues ita faciunt vnam caulam, vt quælibet remaneat distincta ab alia, ita

etiam

etiam in continuis quælibet pars remanet distincta ab alia licet non diuisa.

Obiicies secundò, vel partes ex sese sunt vnitæ, vel mediante alia comparte, quam vnionem vocant: Si primum, videtur esse contradictio dicendo illas ex sese esse singulas, & suis singularitatibus esse vnum. Deinde habentne extra compositionem idem singulæ suum esse quod in compositione: si negas, eâdem operâ dicis eas non esse extra compositionem; sin ais, eo ipso affirmas extra compositionem esse compositas, cùm non sint compositæ, nisi per hoc quod formaliter iis inest extra compositionem; si verò secundum, iam erunt tres entitates; atque adeo maior pluralitas, quam prius erat. Videte optimi Philosophi, an hæc sit via ad vnitatem.

Respondeo partes ex se vniri, & nullam ibi esse contradictionem, quod scilicet illæ singulæ sint in se, & fiant vnum compositum, imò vero, tantùm abest vt sit contradictio, quin imò aliud intelligi nequeat; habent igitur extra compositionem idem esse ac in compositione, idem, inquam, quoad suam substantiam, licet non habeant eundem modum, vt explicuimus cum de vnione; nec sequitur esse compositas, quia non sunt compositæ, siue vnitæ in se absolutè considerata, sed tantùm relatiuè consideratæ cum modo vnionis.

Obiicies tertiò, vnius entis vna est definitio, sed compositum vnica definitione est comprehensibile; ergo est vnicum ens & plures entitates formaliter includere non potest.

Respondeo, illud axioma vel falsum esse, vel pati aliquam explicationem, idem enim potest diuersimodè definiri, prout diuersimodè à nobis considera

consideratur; idem enim potest concipi per conceptûs inadæquatos. Deinde nonne omnes homines comprehenduntur vnica ista definitione, animal rationale, & tamen nonne sunt plures. Demum compositum est vnicum ens in ratione compositi; at ens est multiplex ratione partium ex quibus constat.

QVÆSTIO VI.

Quid sentiendum de opinione asserente continuum constare ex punctis physicis.

HÆc opinio multùm laudanda est, quia clarè continui compositionem proponit. Eorum igitur qui asserunt continuum constare ex punctis physicis aliqui sic suam opinionem proponunt, vt velint illa puncta modò esse maiora, modò minora, vnde ab aliquibus dicta sunt puncta inflata & diuisibilia in potentia, idque duobus modis, primò intrinsecè; quia quodlibet potest esse minus, & minus in infinitum. Secundò, extrinsecè, quia potest coextendi pluribus & pluribus in infinitum, & in hac opinione sunt Ioannes de Lugo, Honoratus Faber, & Mousnerius Medicus. Alij verò censent illa puncta non posse sic in infinitum esse minora naturaliter, sed dicunt ita esse flexibilia, vt figuram mutent æqualem semper seruando extensionem longitudine compensante latitudinem, & sic opinatur eruditissimus Magnanus. Denique eandem semper seruare figuram puncta illa contendunt, & hæc est sententia Gassendi, quam retuli superiùs & approbaui.

Dico, continuum constat ex atomis, siue punctis physicis. Probatur: non datur infinitum actu; ergo continuum

continuum non constat ex infinitis actu; ergo constat ex indiuisibilibus actu; si enim esset diuisibile actu in infinitum, constaret ex infinitis actu; atqui illa indiuisibilia non possunt esse puncta mathematica; ergo debent esse puncta physica.

Obiicies primò, punctum additum puncto non facit maius, quia vnum tangit aliud secundùm se totum. Respondeo, verum esse axioma de puncto mathematico, non verò de physico, quia vnum punctum non tangit aliud adæquatè & penetratiuè, sed tantùm terminatiuè; ita vt superficies vnius adhærescat superficiei alterius eo modo quo Angeli possunt sese adinuicem tangere: vnde distingui superficiem à puncto non est dicendum, modò castigetur imaginatio, quæ vt plurimum diuersas facies concipit vt partes.

Obiicies secundò, linea septem punctorum non posset diuidi bifariam. Respondeo diuisione mathematica, Nego: nam media illius lineæ pars erit ex tribus punctis, & dimidia parte spatij alterius, posito quod puncta sint æqualia; diuisione physica si puncta sint æqualia, Concedo: si inæqualia, Nego. Poterit enim fieri vt quatuor puncta non occupent plus spatij, quam alia tria, sed hoc sufficit ad demonstrandas & verificandas demonstrationes mathematicas.

Obiicies tertiò, à quolibet puncto circuli maioris duci potest linea ad centrum, quæ transeat per circulum minorem concentricum; ergo tot erunt puncta in circulo minori quot in maiori, quod esse non potest; dicendum est ergo ibi esse partes in infinitum diuisibiles.

Respondeo, non esse tot puncta in circulo minori ac in maiori; si enim illa puncta sint æqua-

lia,

lia, quodlibet punctum minoris respondebit pluribus punctis maioris circuli; at mathematicè licitum est continuum quamtumvis exiguæ extensionis diuidere in partes proportionales ita innumeras vt nullo finito numero comprehendi possint, nec propterea fallitur mathematicus ita cogitans; neque enim continuum ita se habere asserit, sed simpliciter ita considerat quantitatem vt adæquata illius diuisio successiuè nunquam possit compleri; abstrahit enim.

Objicies quartò, mobile velox non posset assequi mobile tardum. Resp. Nego, quia poterit mobile tardum quolibet instanti tantùm assequi dimidiam vel tertiam partem spatij vnius puncti, secus verò mobile velox poterit totum punctum pertransire.

Objicies quintò, linea diagonalis esset commensurabilis costæ. Resp. Nego, quia poterit punctum lateris respondere pluribus punctis diagonalis.

Objicies sextò, globus non posset tangere planum nisi in parte plana, quia tangeret per superficiem puncti. Respondeo, posset tangere per angulum superficiei, & sic tangeret in puncto. Deinde si globus perfectus esset, nulla esset pars plana vnde omnia illa puncta quæ essent in extima superficie conuexa haberent superficiem convexam. Sic cum proportione Respondendum est obiectionibus quæ à figuris mathematicis petuntur.

Objicies septimò, hæc hypothesis damnata fuit à Concilio Consttantiensi sessione 15. vbi sic legitur. *Linea aliqua mathematica continua componitur ex tribus vel quatuor punctis immediatis aut solum ex punctis simpliciter finitis: vel tempus est,*

fuit, vel erit compositum ex solis instantibus immediatis. Item non est possibile quin tempus & linea, si sint, taliter componantur: prima pars est error in philosophia, sed vltima errat contra diuinam potentiam.

Respondeo, illam censuram quæ illi propositioni subiungitur non esse verba Concilij, sed cuiusdam Henrici de Piro Promotoris & procuratoris qui tunc accusabat Ioannem Hus, vt euidentissimè patebit legenti; nam in illa sessione habetur eius petitio in qua ponit articulos quos petebat damnari ab Ecclesia contra prædictum hæreticum, inter quos illam propositionem vt errorem in philosophia posuit, Concilium verò illam nulla affecit censura & inter errores noluit recenseri, vt videre est in catalogo in eadem sessione relato, & in catalogo Martini V. sessione 43. Ratio est, quia Ecclesia non iudicat de rebus merè philosophicis. Cum igitur hæc propositio, licèt à promotore exposita & accusata non fuerit à concilio reprehensa, signum est eam non mereri condemnationem, sed potius tacitè fuisse approbatam.

Nota primò, quantum posse comparari cum alio quanto, vel ratione extensionis, vel ratione terminationis. Ratione extensionis dicitur æquale vel inæquale. Ratione terminationis dicitur simile vel dissimile.

Nota secundò, situm dicere primò aliquam extensionem. Secundò positionem seu dispositionem quandam partium inter se. Tertiò ordinem ad principales partes mundi; si quis verò hæc omnia non requirat, situs perfectam notitiam non tradit. Verùm volo semper ne sit quæstio de voce.

ARTI

ARTICVLVS II.

De Infinito.

MIrum est quantum de infinito disputatio increuerit: infinitas peperit difficultates easque, vt puto, inextricabiles; ita vt vix crediderim aliquid in ea demonstrari posse, saltem quod conuincat alterius opinionis sequaces, quia eò vsque pertinaciæ ventum est vt principia per se nota negentur. Opiniones probabiliores eligemus quæstionibus sequentibus.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit infinitum.

DIco primò, infinitum est illud quod caret termino: siue id cuius est semper aliquid extra sumere.

Explicatur: licet infinitum videatur consistere in negatiuo, attamen reuera est aliquid positiuum, cum finitum importet negationem vlterioris extensionis; vnde etiam rectè definitur ab Aristotele id cuius est semper aliquid extra sumere: quasi diceret infinitum esse illud in quo, quidquid sumpseris, restat aliquid semper sumendum, v. g. si daretur infinita hominum multitudo, quæcunque sumatur multitudo finita & quantumvis repetatur, nunquam exhauriet totum, sed semper supererit aliquid sumendum. Quapropter dicendum est illam carentiam termini nihil

nihil aliud asse quam extensionem, magnitudinem, multitudinem, perfectionem semper continuatam, ita vt exhauriri nequeat.

Dico secundò, infiniti diuisiones præcipuæ sunt, prima à veteribus authoribus circumferebatur in infinitum per priuationem perfectionis, quia id quod dicebatur sic infinitum, nullam prorsus habebat perfectionem qua finiretur & determinaretur; & sic dicebant materiam esse ex se infinitam, quia ex se non erat finita, seu determinata per vllam formam. In infinitum per negationem limitationis quod proprie infinitum est.

Secunda, est in infinitum per essentiam, & in infinitum accidentaliter. Primum est illud quod in se continet omnes omnino perfectiones, ita vt illo nihil possit excogitari melius aut perfectius, quod soli Deo conuenit; constat autem & per rationem & per fidem dari tale infinitum, atque adeo de illo hîc non est quæstio. Secundum est illud quod caret termino secundum aliquam rationem accidentalem, sic si daretur infinitus numerus hominum, homines non essent infiniti secundùm essentiam, sed ratione multitudinis.

Tertia, est in infinitum in multitudine, magnitudine, & intensione. Primum spectat ad numerum. Secundum ad extensionem. Tertium ad qualitatem.

Quarta, in infinitum actu & in infinitum in potentia. Primum dicitur alio nomine infinitum categorematicum, & est illud cuius totum quod est, actu est, vel esse potest simul: infinitum verò in potentia alio nomine dicitur infinitum sincategorematicum, & est illud quod ratione partium

partium quas actualiter habet, est finitum, ratione tamen partium addendarum est infinitum, v. g. data quælibet multitudo hominum actu finita est, infinita verò potentia; quia data qualibet potest dari maior.

Quinta, infinitum syncategorematicum considerari potest vel in diuisione, vel in successione, vel in additione, vel in perfectione qualibet. Primum admittitur ab his qui opinantur continuum esse proportionaliter diuisibile in infinitum, id est data qualibet extensione creata posse dari minorem & minorem in infinitum: data verò qualibet extensione creata potest dari maior & maior in infinitum, & hoc est infinitum in additione: data qualibet duratione potest dari prior & prior in infinitum, itemque posterior & posterior in infinitum, & hoc infinitum in successione. Denique data qualibet velocitate & tarditate, dato quolibet impetu, data qualibet creatura, dari potest maior & maior, siue perfectior & hoc est infinitum in perfectione.

Sexta, est in infinitum obiectiuum & reale. Primum est quod est in solo intellectu cognoscente. Secundum est à parte rei.

QVÆSTIO II.

An detur infinitum.

QVidam fuerunt hæretici qui dixerunt à Deo non potuisse produci creaturas alias neque in specie neque in indiuiduo ab his quæ de facto productæ sunt, ita Abaylardus, Viclefus. Ioannes Hus, & alij quorum sententia damnata est in Concilio Constantiensi: sess. 15. alij licet catholici censue

censuerunt posse Deum producere alias creaturas & diuersas ab his quæ de facto productæ sunt, omnes tamen esse finitas numero & pro hac sententia refertur Scotus ab arriaga disp. 13. phys. sect. 2.

Dico primò, possibilia sunt alia indiuidua ab his quæ de facto fuerunt aut erunt. Probatur primò potuerunt homines qui à nuptiis abstinuerunt matrimonium contrahere; sed illi poterant habere filios, qui nunquam erunt; ergo potuerunt esse alia indiuidua hominum. Idem argumentum potest fieri de aliis animalibus & plantis quæ ab hominibus impedita sunt ne producerent.

Probatur secundò, si vera esset sententia contraria, sequeretur frustra homines occidere animalia nociua, ne noua producant, quandoquidem non essent possibilia alia entia, quia verò omnes rationes quæ afferuntur pro stabilienda sequenti conclusione valent etiam pro stabilienda ista, ideo

Dico secundò, potest Deus producere infinita indiuidua syncategorematicè: ita vt tota illa multitudo careat vltimo & signato quocunque numero, possunt sine fine alia signari quæ possit Deus producere.

Probatur primò, positio vnius indiuidui non tollit positionem alterius; ergo quacunque multitudine producta potest Deus aliam & aliam semper producere; neque enim debilitatur potentia Dei vna multitudine producta, alioquin, quomodo dici posset omnipotens? aliunde ipse, vt operetur, subiecto non indiget; potest enim creare. Quod si velit in subiectum aliquod operari, potest prius creare subiectum.

Confirmatur: possunt homines multiplicari in

eadem

eadem ſpecie humana ſine fine; nullus enim poteſt aſſignari certus numerus hominum vltra quem non poſſit aſſignari alius homo; non enim eſt potior ratio cur poſſint quatuor, quam ſex; quæ enim erit repugnantia, ſi dicatur Deum poſſe producere ſex?

Dices poſſe aſſignari quemcunque numerum dummodo non ſit infinitus. Contra: quia quicunque numerus finitus aſſignetur, rogo cur non poſſit eſſe alius homo, an fortè quia ſequeretur dari poſſe infinitum actu? ſed ſi non eſt aliud argumentum, concedenda eſt ſequela potius quam negetur veritas euidens.

Inferes dari infinitum ſyncategorematicum, quod nihil eſt aliud quam infinitum in potentia, quatenus dantur creatúræ quarum multitudini poſſunt addi plures & plures in infinitum.

Dico tertiò, non datur de facto infinitum cathegorematicum reale.

Probatur primò, non debet admitti infinitum ſine aliquo fundamento; at nullum eſt admittendi infinitum cathegorematicum, imò adeſt aliqua ratio illud non admittendi: nam omnes res materiales comprehenduntur cœlo empyreo; nulla verò eſt reuelatio Angelos eſſe infinitos, imò de illis dicitur quod Lucifer ad partes ſuas traxerit caudâ tertiam partem ſtellarum, ſiue Angelorum, atque adeo, quandoquidem multitudo dæmonum eſt tertia pars Angelorum, ſequitur Angelos non eſſe infinitos in multitudine, & iuxta Sapientem, Deus fecit omnia in numero, pondere, & menſura.

Dico quartò, datur infinitum obiectiuum cathegorematicum.

Probatur: creaturæ poſſibiles ſunt infinitæ, vt probatum

probatum est; sed Deus cognoscit omnes; ergo cognoscit actualiter creaturas infinitas; atque adeo in actuali cognitione Dei omnium possibilium comprehensiua existit actu obiectiuè multitudo illa categorematicè infinita.

Dices omnes creaturas non cognosci à Deo categorematicè. Respondeo hoc non posse dici, nisi per maximum errorem; sequeretur enim Deum habere imperfectam notitiam & successiuam. Quare dicendum Deum simul & semel omnia possibilia cognoscere, atque adeo categorematicè.

Dico quintò, infinitum reale in multitudine categorematicum possibile est.

Probatur primò, tale infinitum non repugnat ex parte Dei; ergo poterit existere actu simul & semel infinita multitudo, nec etiam repugnat ex parte sui.

Probatur prima pars. Deus est omnipotens; ergo habet sufficientem virtutem ad producendum quidquid ex se non repugnat.

Probatur secunda pars. Infinitum in multitudine non repugnat in statu meræ possibilitatis, vt ostensum est; ergo nec in statu existentiæ. Probatur consequentia. Existentia vnius hominis non tollit existentiam alterius; ergo vnus non impedit quominus ponantur simul & semel alij omnes.

Probatur secundò, specialiter contra eos omnes qui dicunt negationes existere reuera in rebus. In quolibet lapide sunt infinitæ negationes; ergo non solum possibile erit infinitum, sed etiam reuera existet. Probatur antecedens, tot sunt negationes in lapide quot de illo entia negari possunt; atqui infinita entia negari de illo possunt;

omnia

omnia enim entia possibilia distincta à lapide de illo negari possunt; ergo in illo sunt infinitæ negationes.

Dices quæstionem esse de infinito reali positiuo, non verò de infinito reali negatiuo. Contra: eadem est difficultas de vtroque; atque adeo, si possibilitas vnius admittitur, debet etiam admitti possibilitas alterius.

Probatur tertiò, Deus cognoscit infinitos homines possibiles; ergo poterit simul & semel illos producere; quid enim impediret, si ipse Deus vellet? nam potest Deus velle producere omne producibile, quo posito nunquid cogetur Deus producere modò centum, modò mille, modò decem millia? quasi verò prima vice brachium Domini lassatum fuerit, vel lassari potuerit. Præterea: dicis Deum posse producere infinita, producat. En producet Deus decem, vel mille, &c. sed illud non quæro, quæro enim, vt producat infinita. Certè quidquid sic producet, finitum erit & sic frustra erit potentia, quæ nunquam poterit reduci ad actum.

Dices, exhauriretur omnipotentia diuina. Contra: in illo casu non exhauriretur omnipotentia diuina, sed magis vigeret. Deinde omnipotentia diuina non est magis infinita, quam scientia, quæ talis est vt præterea, quæ cognoscuntur actualiter illâ scientiâ non sit aliquid aliud cognoscibile ab illa; sed illa scientia non dicitur exhauriri, nec finiri; ita nec omnipotentia finiretur producendo omne producibile. Ratio à priori est, quia non posse produci aliud præter iam producta oriretur, non ex imperfectione Dei, sed ex repugnantia obiecti, sicut non cognosci à Deo præter id quod cognoscitur, prouenit ex repugnantia

gnantia obiecti, non ex imperfectione scientiæ. Demum productis omnibus producibilibus non exhauriretur omnipotentia, quia vigent in conseruatione illorum, imò posset Deus illa omnia annihilare, & iterum producere; ergo cum possibilia non repugnent, & omnis possibilitas sit in ordine ad existentiam, omnia possibilia possunt existere etiam simul, cum nihil positiuum sit cum altero positiuo incompossibile, vt patet in permanentibus & in successiuis, non potest esse difficultas cum nulla esse possit,& quamvis esset aliquid, illud deberet excipi ob suam intrinsecam repugnantiam.

Probatur quartò, Deus vtpote immensus vbique est & infinita spatia, quæ communiter dicuntur imaginaria replet; atqui potest Deus in quolibet puncto spatij imaginarij, producere vnum Angelum, & quidem simul & semel: nam potest ibi Deus agere, vbi est; atqui in infinitis punctis assignabilibus simul & semel est; ergo in infinitis punctis simul & semel agere potest; quid enim impedit quominus, dum in vna parte agit, agat in alia, quandoquidem vbique est, etiam in illis spatiis immensis, vt infrà probabimus?

Obiicies primò, sequeretur totum non esse maius sua parte. Probatur sequela: infinita multitudo quaternariorum non potest coalescere ex finita multitudine binariorum; ergo multitudo binariorum esset infinita, adeóque pars esset æqualis toti. Respondeo: hoc argumentum quod tanquam Achilles proponitur ab aduersariis facilè soluitur dicendo multitudinem binariorum esse infinitam; sed inde non sequi partem esse æqualem toti; bene tamen omnes partes simul esse æquales toti; igitur in allata hypothesi vnum infinitum

infinitum quaternariorum contineret duo infinita binariorum.

Dices: inde sequi vnum infinitum esse maius alio, quod est absurdum. Contra: tantum abest vt illud sit absurdum, imò sit maximè rationi consentaneum: nam ex probatis datur infinitum obiectiuum, in quo tamen reperitur eadem difficultas: nam Deus dum actualiter cognoscit infinitos homines possibiles, nonne in quolibet cognoscit duos oculos, & decem digitos? soluatur hæc difficultas prius, & ego deinde soluam obiectionem. Et quid mirum est si in infinito cognoscendo laboremus qui finitum habemus intellectum, aliqui verò dicunt in infinito non esse magis & minus, æquale vel inæquale. Verum illud dici gratis arbitror, sicut & illud quod dicunt in infinito non esse partes, quia pars debet esse proportionata toti, at finiti ad infinitum nulla datur proportio. Sed si dicatur quamlibet medietatem esse infinitam, arbitror inde nullam sequi contradictionem, repugnat tamen dari aliquam partem aliquotam finitam infiniti, verbi gratiâ, vnam tertiam, vnam quartam, &c. Sic enim aliquid finitum ter, vel quater repetitum exhauriret infinitum, quod fieri nequit. Sed dicere centum homines esse partem infinitorum hominum credo negari non posse, imò exhaurirent infinitum, si infinite repetantur. Ex his omnibus concludendum est vnum infinitum posse esse alio maius sine vlla contradictione, saltem materialiter, sicut vnus circulus potest esse maior alio, & tamen in vtroque reperietur formalitas circuli.

Obiicies secundò, quidquid est producibile cadit sub determinatam intentionem agentis; sed infinitum vtpote carens termino non cadit sub

determinatam intentionem agentis ; ergo. Respondeo Nego minorem, nam si Deus produceret infinitum, haberet reuera illius producendi voluntatem determinatam & directam infallibili cognitione. Deinde voluntas Dei esset determinata potius ad producendos infinitos angelos: v.g. quam lapides, illudque infinitum dirigere posset ad aliquem finem, ad suam scilicet omnipotentiam manifestandam.

Obiicies tertiò, repugnat multitudinem non esse in aliqua specie numeri ; sed omnis numerus est finitus ; ergo repugnat multitudo non finita. Respondeo numerum alium esse formalem, alium materialem, siue obiectiuum. Formalis nihil est aliud quam actus intellectus ordinantis aliquam multitudinem, ipsamet verò multitudo est numerus materialis ; igitur infinita multitudo esset numerus materialis, sed infinitus, nisi sit quæstio de voce: formaliter verò talis multitudo numerari non posset, saltem totaliter ; hoc enim tantùm pertinet ad multitudinem finitam; vt enim quædam multitudo numeretur totaliter, vltima vnitas assignari debet, at in infinito non est vltima vnitas.

Obiicies quartò, si infiniti homines conspirent ad mittendos singulos lapides in aceruum, illi lapides essent infiniti, resumat vnusquisque suum lapidem, sequitur aceruum exhaustum iri, quia tot lapides fuerunt ablati quot coniecti, & non exhaustum iri, quia infinitum non habet finem, neque consumitur ablatione finiti. Respondeo, illum aceruum exhaustum iri, sed non esset ablatio finiti, sed infinitorum, ablatio autem finiti est quæ non exhaurit infinitum ; si enim ab infinito auferretur 10. 20. &c. semper remaneret infinitum; si

si verò tollitur ipsummet infinitum, quid mirum quod nihil remaneat?& quid mirum infinitos Angelos infinitos lapides auferre posse?

Obiicies quintò, si darentur infiniti Angeli, & illi applicarent suum omnem conatum simul ad mouendum lapidem, mouerent illum infinita velocitate; ergo in instanti quod est impossibile; ergo & illud, vnde sequitur. Respondeo repugnare motum fieri in instanti, quia in sua formali ratione dicit successionem, & deberet lapis esse simul in termino à quo & in termino ad quem, quod fieri nequit per potentiam creatam, & Deus potest ponere simul & semel idem in pluribus locis in instanti; at id non fiet motu successiuo transeundo per medium.

Obiicies sextò, ex quacunque multitudine, si vel vnus lapis extrahatur, qui remanent non sunt infiniti; ergo neque antea: nam infinitum ex ablatione finiti non fit finitum. Probatur antecedens: post ablationem non sunt tot quot antea; ergo illi qui remanent non sunt infiniti; sicut enim id non est infinitum in omni genere quod non continet omnes perfectiones possibiles, ita illud non est actu infinitum in aliquo genere quod non continet omnem perfectionem illius generis. Respondeo detracto quocunque finito semper remanere infinitum, & reuera non sunt tot quot antea. Ad illud quod dicitur de infinito in omni genere, dico, vt aliquid dicatur infinitum in omni genere debere habere omnem perfectionem excogitabilem, vel formaliter, vel eminenter, vel virtualiter, non est autem necesse, vt habeat omnes in indiuiduo, verbi gratiâ, Deus est infinitus in omni genere, sed non continet perfectiones creaturarum in indiuiduo, ita vt perfectio quæ

est in creatura eadem numero sit in Deo; hoc enim implicat, sed longè excellentiores habet Deus; ita non esset necesse vt multitudo lapidum infinita omnes lapides contineret.

Obiicies sextò, infinitum categorematicum in magnitudine non repugnat. Probatur ex præcedenti conclusione; cum enim repugnet dari infinitos lapides, si vniantur, fiet infinita moles.

Obiicies primò, omne corpus habet figuram, sed corpus infinitum non habet figuram; ergo non est possibile. Respondeo aliquos admittere corpus infinitum posse esse figuratum, sed de hac sententia infrà. Interim dico corpus quidem finitum esse figuratum, non verò infinitum, & hoc non esse necesse ad saluandam rationem corporis.

Obiicies secundò, omne corpus est mobile, sed corpus infinitum non esset mobile; ergo non potest dari corpus infinitum. Respondeo corpus infinitum fore mobile ratione suarum partium, & hoc sufficeret, imò si possibile sit infinitum clausum terminis, posset moueri totum, quia non occuparet omne spatium. Verùm sufficiat, quod argumenta conuincant possibilitatem infiniti, de modo existentiæ multum curandum non est; quis enim intellectus potest naturaliter cognoscere clarè infinitum, cum ipse finitus sit.

Obiicies tertiò, si esset possibile vnum corpus infinitum, essent etiam possibilia duo, at vbinam secundum poneretur? Respondeo, primum non occuparet fortè omne spatium, vel se inuicem penetrarent.

Dico septimò, infinitum categorematicum in intensione non repugnat. Probatur ex præcedentibus conclusionibus; possunt enim poni infinitæ partes ignis in eodem loco, vnde fieret calor

calor infinitè intensus, à quo tamen non fieret calefactio in instanti, quia hæc non fit, nisi motu locali.

Obiicies sequeretur posse dari visionem Dei infinitè intensam, at hoc dici non potest: nam illa visio esset illius comprehensio, quod esse nequit. Respondeo, Nego fore comprehensiuam, quia cum vnum infinitum possit esse alio minus, esset quælibet visio creata, licèt infinita, minor cognoscibilitate Dei, quæ à sola cognitione Dei perfectè adæquari potest.

Inferes ex his omnibus vnum è duobus necessariò concedendum esse, vel Deum non posse producere infinitum syncategorematicè, atque adeo creaturas possibiles esse finitas: vel infinitum reale categorematicum non repugnare. Primum non potest dici saltem commodè ad principia fidei: secundum verò sequitur necessariò ex eo quod ponatur creaturas possibiles esse infinitas.

Inferes secundò, quam parum consequenter loquantur Thomistæ, qui dum sentiunt mundum potuisse esse ab æterno, negant possibilitatem infiniti: nam si mundus fuisset ab æterno, iam essent infinitæ animæ rationales. Nec dicas cum Maillat Deum, cum produxisset aliquas, debere alias destruere: quia hoc gratis dicitur & sine fundamento, quasi verò Deus non possit à nihilo omnes producere & positio vnius animæ obstaret positioni alterius.

QVÆSTIO III.

Quomodo soluendæ sint reliquæ quæstiunculæ circa infinitum.

QVia, vt dixi, præ debilitate intellectus nostri infinitum capere non possumus, sequentibus quæstiunculis, quasi palpando & problematicè respondebo.

Quæres primò, an creatura omnium perfectissima creari possit. Suppono creaturam omnium perfectissimam secundùm quid non repugnare; hoc enim est tantùm secundùm aliquem respectum, verbi gratiâ, maternitas Dei est omnium perfectissima, quia non potest etiam diuinitùs fieri mater maioris. Quæstio igitur est de perfectissima absolutè in se.

Pars negans sic probatur, quia quâcunque assignatâ potest Deus aliam perfectiorem producere: & si daretur omnium perfectissima, vnde haberemus primum Angelum non esse creaturam omnium perfectissimam, nec possemus conuincere Abaylardum & Vviclefum asserentes Deum non posse producere perfectiores creaturas quam quas produxit.

Dices, multi sancti Patres asseruerunt mundum ita esse perfectum, vt perfectior fieri nequeat. Contra: mundum non posse fieri perfectiorem secundùm ordinem, quia est ordo infinitæ Sapientiæ; nec secundùm finem à se intentum; poterat tamen perfectiorem producere quoad substantias creaturarum, & quoad qualitates accidentales.

Pars affirmans sic probatur. Si producerentur omnes creaturæ possibiles, vel vna esset excedens

alias

alias in perfectione, vel aliquæ essent æquales quæ à nulla alia excederentur, & istæ essent perfectissimæ.

Quæres secundò, an possibiles sint species rerum perfectiores & perfectiores in infinitum: & hoc intra duas quarum vna sit alia perfectior. Prima pars quæstionis non habet difficultatem; cum enim aliæ creaturæ sint possibiles, poterit essentia diuina infinitis modis ab illis participari, cum nulla sit à qua adæquatè participari possit, ex quo secunda pars resoluitur & quidem

Pars affirmans probatur: nam sicut diuina perfectio potest ex parte sui infinitis modis participari, ita sumpta in ratione vitæ non repugnat participari infinitis modis, qui cum non dicant, nisi vitam præcisè, erunt omnes necessariò inferiores homine, v.g. & quia dicunt vitam, sunt necessariò superiores lapide.

Obiicies: omnes illæ species clauduntur terminis; ergo non sunt infinitæ. Respondeo clauduntur terminis respectu multitudinis, Nego: Respectu perfectionis, Concedo

Pars negans probatur, quia sequeretur hominem esse infinitæ perfectionis; consequens non debet admitti; ergo nec antecedens. Probatur sequela. Gradus superior continet perfectionem inferioris, sed homo esset in gradu superiori dignitatis; ergo contineret in sua vita omnem perfectionem illorum omnium viuentium, sed hæc viuentia sunt infinita non solùm in numero, sed etiam in specie; ita vt vnum aliud & istud etiam aliud, &c: excedat perfectione; ergo perfectio inferiorum est infinita, & infiniti excessus non possunt facere, nisi infinitam perfectionem.

Quæres tertiò, an possit dari infinitum clau-

sum vtrinque terminis: quæstio debet intelligi in eodem genere: nam dari infinitam lineam clausam terminis qua parte non est infinita non est dubium apud eos qui admittunt possibilitatem infiniti; at vtrum verbi gratiâ, possit dari corpus clausum terminis vndique, v. g. circulus infinitus, triangulum infinitum, &c. aliqui asserunt, vt Arriaga, Magnanus, &c. alij verò negant.

Pars affirmatiua probatur ex eo quod vnum infinitum possit seruare rationem infiniti, licèt sit minus alio infinito, vt diximus, atque adeo poterit esse infinitum corpus, verbi gratiâ, licèt non occupet omne spatium, sed si non occupet omne spatium, habeat terminos necesse est.

Pars negatiua probatur, quia licet definitio infiniti importet aliquid positiuum; connotat tamen negationem termini, sicut licet differentia bruti, scilicet irrationale, consistat in aliquo positiuo, connotat tamen essentialiter carentiam rationalis.

Deinde, si possibile esset tale infinitum, possibilis esset globus infinitus; at vbinam centrum? Demum posset dari homo infinitus, sed ecce qualem nasum haberet.

DISPVTATIO III.

De locato.

ESSE in loco non solùm conuenit corporibus, sed etiam spiritibus; dicitur enim de Angelo esse in paradiso,

paradiso, vel in terra, atque adeo in aliquo loco. Verùm cum nec Angelos vnquam viderimus, nec quid sit esse in loco respectu illorum clarè nouerimus, de loco agere tantùm Philosophi solent respectu corporum; at verò respectu spirituum dumtaxat per transennam; quia verò quæri potest num omnis locus repleatur aliquo corpore, vel sit aliquis qui nullo prorsus corpore repleatur, ideo hic commodè de vacuo agi solet. Quapropter duo erunt articuli.

ARTICVLVS I.

De loco.

LOcus, vt ait D. August. in libro de cogn. veræ vitæ, c.18. est spatium quod quodlibet corpus occupat lõgitudine, latitudine, & altitudine mensuratum, quod sine dubio satis patet, nisi modorum error locum tenebris repleuisset. Quid igitur in rigore sit, inuestigandum est, tum subiungemus alias quæstiones, quæ de illo fieri solent.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit locus.

DIco primò, locus rectè definitur ab Aristotele continentis extremum immobile primum.

Explicatur. Dicitur primum, quia primò occurrit locato, sic superficies concaua, non verò conuexa dicitur esse locus liquoris quem continet. Vnde locus debet esse locato proportionatus, quomodo verò dicatur immobile, alij recurrunt ad spatia imaginaria, alij verò ad immensitatem Dei, de quibus opinionibus aliquid infrà dicetur. Interim sic explico immobilitatem loci.

Immobilitas loci requiritur tantùm ad motuum quantitates cognoscendas & ad rerum distantias indagandas, quia si termini non essent fixi, nulla mensura fidelis esse posset, & ad hoc non est necessaria quædam physica immobilitas, sed sufficit immobilitas per mentalem abstractionem à motu, metiri enim est opus mentis: neque necessaria est externa mensuræ applicatio, sicut in geometria non sunt necessariæ reales lineæ, sed solum astractæ & apprehensæ. Porro terram esse absolute immobilem, cælum verò & astra constantiam in motu & immobilitatem secundùm quid habere apparet. Vnde vas quod referetur ad terræ & motus cœli determinatam partem erit immobile. Dicere itaque corpus esse in tali loco est dicere ipsum esse in corpore quod ad terram & cœlum habeat talem situm, v.g. à tali monte tantum distat versùs initium arietis vel ortum solis vel ad tales gradus latitudinis ; hoc autem sic debere intelligi

Probatur, nam ad quæstionem, *vbi est*, Respondetur per illa quæ respectu nostræ cognitionis sunt immobilia, prius quidem per partes cœli, deinde per montes, flumina, vrbes, domos, arbores, tandem per parietes & fixa ad parietes, vel per minus mobilia, vt lectos, armaria, &c. Patet

itaque

itaque locum esse corpus quod proximè ambit locatum prout concipitur in certo situ ad reliquum mundum, seu partes fixas mundi.

Obiicies nihil esse in mundo constans quod possit facere locum; ergò. Respondeo cum Thoma Anglo locum esse vocem significantem ad placitum, & significare rem cum quodam ordine ad intellectum; ideóque non esse quærendum aliquid quod sit immobile, sed quod appareat immobile; apparet autem etiam motus, si sit constanter idem, habere quandam immobilitatem; & sic sufficit quod sol constanter oriatur in vna parte, & occidat in alia ad determinandum locum.

Obiicies secundò, turris flante vento remanet immobilis, & tamen supercies aëris ambientis mutatur; ergo locus non est illa superficies, atque adeo neque extremum ambientis: Respondeo esse in loco habere aliquid de morali. Quare modò superficies consimilis adueniat, non dicitur mutasse locum; illa enim quæ aduenit, cum sit æquiualens priori pro eadem in ordine ad locum haberi debet.

Obiicies tertiò, quando aqua est in vase & vna cum illo aliò transfertur, mutat locum, & tamen non mutat superficiem corporis ambientis. Respondeo hanc aquam mutare locum tantùm inadęquatè; locus enim non dicit solam superficiem, sed prætereà respectum ad polos mundi, aut alias partes immobiles, vnde dicitur superficies immobilis, non quod ipsa de facto sit immobilis, sed dumtaxat cum consideratur cum tali relatione ad tales partes immobiles.

Dico secundò, loci diuisiones præcipuæ sunt.

Primò, in locum extrinsecum & intrinsecum.

Primum

Primum definiuimus conclusione præcedenti, & de hoc solo mentionem fecit Aristoteles. Secundus est modus, vt aliqui volunt totaliter distinctus ab omni substantia qui determinat mobile, vt sit hîc potius quam alibi. Verùm cum esse hîc nihil aliud sit quam esse in isto loco, sequeretur locum determinare mobile ad locum, & quidem intrinsecum: nam si Angelus esset extra mundum, haberet locum intrinsecum, non verò extrinsecum. Dicendum est igitur locum intrinsecum esse spatium quod quælibet res replet, & & sic omnibus conueniet, quod adeo clarum est, vt non egeat explicatione; norunt enim omnes quid sit spatium, & de hoc intelligi debet quod diximus, cùm de quantitate ageremus in metaphysica, nihil esse extensum in ordine ad se, quin sit extensum in ordine ad locum, non verò de loco extrinseco: nam si aliquid poneretur extra mundum, nullum sine dubio haberet locum extrinsecum.

Secundò, locus alius est communis, alius proprius. Primus est qui continet plura, vt templum: & sic aliquis dicitur esse in templo, in foro, Parisiis, &c. Proprius qui cuilibet soli conuenit & illi adæquatur.

Tertiò, locus alius dicitur circumscriptiuus, alius definitiuus, alius sacramentalis. Primus ad corpora, secundus ad Spiritus, tertius ad Corpus Christi Domini in Eucharistia pertinet. Verùm, quia circumscribi & finiri sonant idem, ideò clariùs à Mousnerio proponuntur modi essendi in loco, vt sequitur.

Quartò, aliquid dicitur esse in loco penetrabiliter indiuisibiliter quod conuenit Deo, Angelo, & animæ rationali: Secundò, penetrabiliter diuisibi-

liter

liter quod cõuenit corporibus sese per miraculum penetrantibus: Tertiò, impenetrabiliter diuisibiliter quod conuenit corporibus naturaliter: Quartò, impenetrabiliter indiuisibiliter quod competit puncto physico, & etiam Angelo ad libitum. Corpus verò Christi Domini est in Sacratissimo Eucharistiæ Sacramento primo modo, & ideò dicitur ibi esse ad modum spirituum.

Quintò, aliquid dicitur esse in loco penes sex differentias loci per respectum ad alias res locatas, & sic dicitur esse suprà, infrà; dextrorsum, sinistrorsum, ante, retro.

Inferes inde, omnia esse in loco non quidem extrinseco; neque enim omnia ambiuntur aliqua superficie corporis; sic enim neque Deus, neque totus mundus, neque propriè ea quæ sunt alicubi penetrabiliter continentur aliqua superficie, sed in loco intrinseco, quatenus nihil est, nec esse potest quod non repleat aliquem locum intrinsecum, siue spatium. Dixi, repleat, non occupet, illa enim sunt diuersa, vt notat Titelmanus lib.4. cap.15. occupare enim spatium est sic illud replere, vt excludantur alia eiusdem rationis; atque adeo pleniorem replentiam impediunt, quod pertinet ad corpora; alia verò repleat, sic vt alia in eodem spatio admittant, quod pertinet ad Spiritus, & maximè ad Deum qui omnia replet intimè. Vnde à sancto Augustino dicitur esse vbique sine loco.

Inferes secundò, nullam creaturam posse absolui ab omni vbi, hoc est, de nulla creatura potest dici quod existat & nullibi existat; repleat enim aliquod spatium necesse est; atque adeo erit in loco intrinseco, & reuera non erit extra immensitatem Dei; ergo erit illi præsens, & quidem

intimè;

intimè ; sed esse præsentem dicit esse in loco & esse præsentem intimè, siue penetrari est esse in eodem ; hoc totum intellige de loco intrinseco, non verò de extrinseco ; certum enim est multa existere, & nullibi existere loquendo de loco extrinseco, Deus, scilicet, & cœlum empyreum.

Dices cum Vasquesio : productio rei est prior productione vbicationis ; ergo producta re poterit, Deus abstinere à productione vbicationis. Contra : obiectio supponit vbicationem esse entitatem aliquam distinctam ab omni prorsùs substantia, quod infra negabimus. Deinde distinguo antecedens. Est prior productione vbicationis, si per talem productionem intelligas simplicem positionem in loco, est, inquam, prior realiter, Nego. Formaliter seu secundùm nostrum modum concipiendi, Concedo. Prætereà, quamvis vbicatio esset talis entitas, non sequeretur tamen intentum ab aduersario : nam vbicatio propriè non est locus, sed est illud per quod res constituitur in loco, quod quid sit infrà videbimus. Demum res, siue habeat illam entitatulam, siue non, semper replebit aliquod spatium, eritque extensa in aliquo spatio, quod est esse alicubi. Confirmatur ex eo quod aliquid non possit esse & nunquam esse, ita non potest esse, & nullibi esse.

QVÆSTIO II.

Per quid locatum constituatur in loco.

VBicatio est id per quod locatum constituitur in loco. Verùm quid sit vbicatio non conuenit inter authores. Varias eorum opiniones in

in ſequentibus concluſionibus examinabimus.

Dico primò, res non eſt in loco formaliter per actionem per quam eſt.

Probatur primò, explicatione termini vbicationis qui poteſt ſumi, vel actiuè, vel paſſiuè, ſiue formaliter. Igitur illa actio facit quidem, vt res ſit in loco efficienter & actiuè; ſicut enim illa actio eſt poſitio in aliquo tẽpore, ita etiam eſt poſitio in aliquo loco; at verò paſſiuè, & formaliter non eſt talis actio, ſed terminus illius actionis.

Probatur ſecundò, quando quæritur per quid eſt homo, non reſpondetur per actionem Dei, quia tunc quæritur quidditas, ſiue eſſentia hominis, non verò cauſa efficiens, aut modus cauſandi, creatio ſcilicet, vel generatio, ſimiliter quando quæritur per quid eſt ſtatua? Non reſpondetur per actionem artificis, quia ſcilicet quæritur in quo conſiſtat ſtatua, ſed ad primam quæſtionem reſpondetur; homo formaliter & quidditatiuè eſt per animal rationale, metaphyſicè, & per corpus & animam ſimul vnita, phyſicè: at verò per actionem Dei efficienter, ſiue eſt à Deo tanquam à cauſa efficiente; ad ſecundam verò ſic reſpondetur, ſtatua formaliter & quidditatiuè eſt per ſubiectum & formam artificialem metaphyſicè loquendo, & per partes materiæ taliter diſpoſitas, phyſicè loquendo, at efficienter eſt per actionem artificis. Demum Deus non eſt in loco per actionem qua fiat; neque enim ipſe fit. Similiter quando quæritur per quid res eſt in loco, ſiue per quid eſt locatum? Non reſponderi debet per actionem. Per quid igitur reſponderi debeat dicemus in vltima concluſione.

Dico ſecundò, res non eſt in loco per modum, qui ſit entitas diſtincta ab omni prorſus ſubſtãtia.

Probatur

Probatur primò argumento generali contra omnes tales entitulas; probauimus enim nullas dari, cum de modis egimus in metaphysica, &c. quamvis probationes ibi allatæ sufficerent ad corroborandam istam conclusionem; placet tamen in particulari aliqua adducere.

Probatur secundò, res non est hîc per negationem suæ entitatis; ergo per positionem suæ entitatis hîc, res in hoc loco reperitur; per id enim est hîc formaliter per quod tollitur negatio sui hîc; per entitatem verò hæc negatio solùm tollitur; ergo per solam entitatem rei locatio constituitur.

Confirmatur consimili argumento. Ista entitas esset superflua: nam sine illa possunt omnia quæ ad locum pertinent explicari; illa enim entitas daretur tantùm ad tollendam indifferentiam mobilis, quod cum sit indifferens, vt sit hîc, vel isthic, vel illic, debet determinari per aliquid, vt sit hîc potiùs quam alibi; atque ad tollendam talem indifferentiam non est necessaria, quia indifferentia sufficienter tollitur per positionem illius ad quod datur indifferentia; ergo posito tali loco extrinseco cum tali mobili in tali parte spatij ponitur locatum.

Dices: non possunt omnia illa poni, nisi producatur vbicatio. Contra: superflua esset vbicatio quæ esset entitas distincta, quandoquidem per positionem illorum trium omnis indifferentia sufficienter tollitur.

Instabis: τὸ simul importat aliquid supra existentiam illorum trium; ergo vbicatio importat entitatem distinctam. Respondeo, distinguo antecedens: supra existentiam absolutè consideratam, Concedo: supra existentiam, relatiuè & connotatiuè

tatiue consideratam, Nego. Vbicatio enim in abstracto importat tantùm aliquod ens metaphysicum, relationem, scilicet; at in concreto & physicè nihil aliud importat quam mobile, prout in tali spatio, & illud prout significat relationem quæ, vt diximus, non importat entitatulam distinctam ab omni prorsus substantia.

Probatur tertiò, illa entitatula talis est vt illius nulla possit assignari causa: nam causa illius non potest esse mobile, quia de se est indifferens, nec locus extrinsecus propter eandem rationem: an fortè dices illa duo determinari per spatium imaginarium? at spatium imaginarium nihil est, quomodo potest determinare aliquid reale positiuum? Deinde si sufficeret ad determinandum, sufficeret etiam ad locandum, quidni enim?

Probatur quartò, omnis forma est in suo subiecto; atqui vbicatio, siue locus intrinsecus est forma quædam distincta ab omni substantia; ergo est in subiecto, siue locato, quod contradictorium est: nam si poneretur homo extra totum mundum, is non esset in loco, sed locus esset in ipso, & quidem penetratiuè, & sic locatum contineret locum, non locus locatum. Dicendum est igitur nullum dari locum intrinsecum præter spatium, quod infra melius explicabimus.

Obiicies primò, omnis motus localis est actio; sed omnis actionis debet assignari aliquis terminus; ergo & motus localis, sed nullus terminus est assignabilis, si vbicatio non sit entitas distincta. Respondeo motum localem esse quidem actionem, sed non effectionem, ita vt per illum non producatur aliquid de nouo, sed acquiratur nouus modus, siue nouus status. Quare vbicatio non est terminus productus, sed simpliciter acquisitus.

situs. Deinde si vbicatio sit terminus productus, quotiescunque mutabitur locus, fiet noui entis productio & prioris vbicationis destructio. Vide igitur quam mira sit fœcunditas digiti tui, & quam mira potentia, quandoquidem singulis momentis tot nouas producit entitates: sed iniurius pater? quandoquidem vix eas produxit cum eas destruit.

Obiicies secundò, omnis nouæ denominationis nouum debet dari fundamentum; ergo cum mobile dicitur locatum hîc, cum antea non esset hîc locatum, debet assignari aliquod fundamentum illius denominationis. Respondeo, Concedo antecedens, imò & totum argumentum: fundamentum autem quod assigno illius denominationis est coniunctio mobilis locique extrinseci in tali parte spatij; vel si non adsit locus extrinsecus, est existentia mobilis prout in tali parte spatij.

Instabis: vel illa coniunctio est entitas distincta, vel non: Si primum, habeo quod intendo: Si secundum, quotiescunque erit Petrus, locus eius extrinsecus, & pars spatij erit illa coniunctio, atque adeo locatum, quod apertè falsum est: nam cum Petrus Narbonâ migrat Tolosam, relinquitur ibi locus extrinsecus, aut saltem potest ibi conseruari eadem superficies aëris, & pars spatij & existit Petrus; ergo illa tria erunt, & tamen Petrus non erit locatus. Respondeo, quotiescunque erunt illa tria, erit coniunctio entitatiuè, Concedo: formaliter vt est respectus cõtinentis & contenti, Nego: vel erit coniunctio in potentia, Concedo: in actu, Nego. Quare illa coniunctio in potentia denominat in actu primo, non verò iu actu secundo; ad hoc enim debet esse coniunctio

iunctio secundùm formalitatem, seu secundùm respectum qui non distinguitur ab extremis.

Instabis secundò, formalitas illius coniunctionis est ipsamet entitas cuius est formalitas, seu duplex entitas corporis continentis & contenti; ergo nulla solutio. Respondeo est entitas continentis & entitas contenti specificatiuè, vt sunt entitates, Nego: reduplicatiuè vt sunt sub mutuo respectu & sumptæ vt ex parte sui sunt obiectum reduplicationis nostræ, Concedo: sicut autem non potest sub eodem instanti existere fundamentum, & terminus quin referantur; ita etiam non possunt in eadem parte spatij existere locus hic realis, siue extrinsecus & Petrus, quin hoc ipso Petrus in hoc loco sit: datúrque inter eos relatio continentis & contenti.

Dico tertiò, formaliter res constituitur in loco extrinseco per coniunctionem cum illo correspondente ad talem partem spatij.

Probatur, quia tota essentia vbicationis in tali coniunctione consistit & illâ positâ ponitur vbicatio, & illâ sublatâ tollitur; si enim vel vnum ex illis desit, non erit adæquatè idem locatum.

Dico quartò, res constituitur formaliter in loco intrinseco per respondentiam illius tali parti spatij.

Probatur eadem ratione qua superior conclusio, & reuera esse locatum est tantùm denominatio extrinseca, sicut esse visum, sicut etiam & esse contentum. Confirmatur ex eo quod differentiæ loci sint denominationes extrinsecæ, vt esse supra, esse infra, esse deorsum, esse remotum, &c. Quid sit autem spatium satis patet; neque enim inueniri potest vox clarius exprimens, ab aliquibus tamen definitur capacitas

recipiendi

recipiendi corpora, sed hæc definitio, vt patet, valdè metaphysica est, & est magis obscura quam ipsum definitum; potest enim inquiri quid sit talis capacitas. Deinde omnis capacitas est potentia, atque adeo qualitas, sed omnis qualitas est in aliquo subiecto; ergo & talis capacitas; at in quo subiecto erit? Certè nullum assignari potest. Guillelmus Lamy part. 2. cap. 2. dicit spatium esse extensionem permeabilem, & qualibet obsistentia carentem, quæ definitio optima est, modò extensio mathematicè sumatur: si enim sumatur physicè, quæri etiam potest in quo subiecto sit talis extensio. Perperam igitur cap. 28. dicit spatium non minus reale esse quam corpus, non tamen substantiam esse aut accidens, quod hæc diuisio de ente positiuo sit: non tamen, inquit, est ens negatiuum, sicut priuationes à cathedrariis Philosophis appellantur; cum ipsæ omnino nihil sint; analogicè tamen ad substantiam reuocari debet. Verùm sic non explicatur quid sit spatium, si enim reuocatur ad substantiam, quæri potest num reuocetur ad substantiam corpoream, vel spiritualem. cui quæstioni difficile responderetur. Porrò abstinui à voce ista, spatiũ imaginarium, & quidem iure vt patebit quæstione sequenti.

QVÆSTIO III.

Quid sint spatia imaginaria.

DIco: spatia imaginaria nihil aliud sunt quam imaginatio spatiorum.

Explicatur: quæritur num vltra mundum qui, vt suppono, non est infinitus, vel saltem non est necessariò infinitus, sit spatium aliquod reale, sed si est reale, iam amplius non est simpliciter

imagina

imaginarium, sed erit aliquid increatum; si enim est creatum, ad mundum pertinet vt pars: nam per mundum intelligimus vniuersitatem creaturarum. Quapropter, sicut antequam Deus crearet mundum, nihil erat reale in spatio vbi est mundus præter ipsam immensitatem Dei; ita etiam extra fines mundi nihil est, sed aliqui imaginantur ibi esse aliquid reale, sed pura imaginatio est.

Probatur: sicut paries visus, physicè nihil aliud est quam visio parietis: nam à parte rei harum duarum propositionum; ego video parietem, & paries videtur à me, vna nihil importat supra aliam; ergo etiam spatia imaginaria, & imaginatio spatiorum erunt vnum & idem,

Dices spatia imaginaria definiri ab aliquibus, vbicatio possibilis: vel capacitas recipiendi corpora. Respondeo vbicationem possibilem de facto nihil esse; quod enim est possibile & non existit, nihil est actu; ergo illa spatia nihil sunt actu. Ad secundum respondi supra. Dicendum est igitur extra mundi terminos nihil esse, sed potest Deus ibi alios mundos collocare, sicut & istum collocauit, vnde à sancto Ambrosio epist. 31. spatium cui mundus insidet esse locum vniuersalem docetur. Itaque spatia vltramundana nihil aliud sunt quam extensio mathematica infinita.

Quæres num Deus sit in spatiis imaginariis? Respondeo hanc quæstionem pertinere ad Theologiam; neque enim solui omnino potest, nisi prius cognoscatur quid sit immensitas Dei. Interim tamen dico Deum replere omne spatium vltramundanum, atque adeo Deum existere in illis spatiis, vbi nihil aliud est præter ipsam essentiam Dei immensam, eodem modo quo es-

ſentia Dei erat in ſpatio vbi eſt mundus, antequam mundus crearetur. Non dico Deum coexiſtere illis ſpatiis; nam coexiſtentia importat duplicem exiſtentiam realem; at illa ſpatia nullam realem habent exiſtentiam. Non dico etiam Deũ exiſtere in ſpatiis imaginariis, cum ſpatia imaginaria ſint tantùm in capite imaginantium, quod quidem Deus replet, ſed illa ſpatia vltramundana imaginaria dici nequeunt, niſi quatenus obiectum ſunt imaginationis, ſed eodem iure dici poſſunt ſpatia intelligibilia, quia intelligi poſſunt, ſuntque obiectum intellectionis.

QVÆSTIO IV.

An diuerſa corpora poſſint eſſe ſimul in eodem loco.

PLures ſpiritus eſſe ſimul in eodem loco etiam naturaliter nullum dubium eſt, imo & ſpiritum penetrare poſſe corpora concedunt omnes; cum omnia creata eſſentiæ diuinæ quaſi innatent, ſupereſt tantùm dubium de corporibus, an in eodem loco plura eſſe poſſint: cui vt ſatisfaciam.

Dico primò, non poſſunt naturaliter plura corpora eſſe in eodem loco ſimul & ſemel. Probatur primò, corpus omne habet ſuam quantitatem actualem, ſed quæ habent quantitatem actualem ita ſe habent, vt plura in eodem loco eſſe nequeant; ergo naturaliter plura corpora in eodem loco eſſe non poſſunt. Probatur minor: quæ habent quantitatem actualem habent impenetrationem, penetrari autem duo corpora naturaliter nequeunt, vt patet quotidiana experientia; videmus enim corpora ſeſe mutuò pellere ex eodem

loco

loco, nec in eodem sese compati; sic cum infunditur aqua in aliquod vas, expellitur aër.

Objicies: vas plenum aqua recipit multos nummos sine effusione aquæ: idē dic de sale. Similiter vas plenum cineribus multam recipit aquam; ergo naturaliter duo corpora possunt esse in eodem loco. Respondeo ad primum & ad secundum aquam non effundi quandiu labra vasis sicca erunt; tunc enim aqua eleuatur sursum in superficiem conuexam; ad tertium verò dico cineres per receptionem aquæ constipari, & aër immixtus inter illos euaporatur simul cum delicatioribus cineribus partibusque aquæ; cum enim aliquid ignis in ipsis remaneat, ignis vapores illos eleuat.

Dico secundò, plura corpora possunt virtute diuina sese penetrare, atque adeo esse in eodem loco. Probatur: repugnantia esse non potest neque ex parte loci; nam de se pluribus repleri potest, non solùm successiuè, sed etiam simul & semel; potest enim repleri pluribus spiritibus: neque ex parte corporum; neque enim hoc est contra eorum essentiam, quia impenetratio actualis est tantùm proprietas secundaria.

Probatur secundò ex Eucharistiæ sanctissimo Sacramento; nam totum corpus christi Domini non posset esse in tam paruula hostia, nisi partes sese mutuò penetrarent. Quod si semel admittatur partes eiusdem corporis sese penetrare posse, necesse est etiam vt concedatur idem de pluribus corporibus.

QVÆ

QVÆSTIO V.

An idem numero corpus possit esse in diuersis locis.

IDem posse replere plura loca inter se continua, vel vnum æquiualentem pluribus non est dubium; Angelus enim naturaliter habet sphæram præsentiæ æquiualentem pluribus locis hominum, v. g. certum etiam est idem non posse esse in pluribus locis dissitis naturaliter. Quæstio igitur est an potentia absoluta Dei possit constituere idem corpus in pluribus locis dissitis. Negant hæretici propositionem hanc simpliciter, quia nolunt concedere Christi Domini Corpus esse in Eucharistia; Thomistæ verò distingunt dicendo idem non posse esse in pluribus locis dissitis circumscriptiuè, fieri tamen posse vt idem sit in vno loco circumscriptiuè & in aliis sacramentaliter; vt constat fide. Hoc posito.

Dico primò, idem numero corpus potest esse in diuersis locis etiam circumscriptiuè per diuinam potentiam. Probatur: hoc non repugnat ex parte corporis; nam idem est in cœlo & in Eucharistia, nec ex parte loci circumscriptiui cuius ratio solùm est vt corpus ita sit in loco, vt singulis partibus corporis respondeant singulæ partes loci, nec excludit existentiam in alio loco, quod probatur ex eo quod corpus Christi Domini sit circumscriptiuè in cœlo, & tamen reuera idem corpus sit extra.

Dices cum Complut. repugnantiam oriri ob specialem essendi modum in pluribus locis quantitatiuo

titatiuo modo & per proprias dimensiones, quia vna & eadem quantitas non potest esse [illegible] io essendi in illis, nec possunt multiplicari effectus secundarij sine multiplicatione formæ, atque adeo nec propriæ dimensiones sine multiplicatione quantitatis quæ, si multiplicatur, iam corpus non est vnum & idem.

Contra: totum illud remanet refutatum ex eo quod statuerimus res non habere suam vnitatem numericam seu indiuidualem à quantitate quæ sit accidens realiter distinctum: & quamvis talis vnitas sumeretur à quantitate, adhuc tamen non soluitur argumentum; nam potest eadem quantitas esse in pluribus locis, atque adeo eadem dimensio; quod si velit aliquis dimensionem importare respectum ad locum, ita vt mutato loco mutetur dimensio, & multiplicato multiplicetur dimensio; nec per hoc soluitur argumentum, quia tunc quantitatem distingui ab actuali dimensione dici potest, distingui inquam per locum, atque adeo per hoc quod importatur in obliquo, non verò per hoc quod importatur in recto. Vnde, posito eodem corpore in pluribus locis, non multiplicaretur dimensio in seipsa, sed tantùm multiplicaretur locus.

Probatur secundò, act. 3. ait D. Petrus *quem* (Christum) *oportet cœlum suscipere vsque ad tempus resurrectionis hominum.* Quod etiam docet Sanctus August. relatus in decret. de Consec. dist. 2. Cap. prima quidem hæresis. *Donec finiatur sæculum. Sursum est Dominus*, Et tamen ipse visus est à D. Paulo, vt patet 1. Cor. 15. 8. imò etiam & à Diuo Petro, vt historia Ecclesiastica narrat.

Respondent Complut. Christum Dominum per

has morulas reliquisse cœlum. Verum hoc non potest dici bene congruenter ad scripturam sacram quam retuli. Tutius est igitur si dicamus simul fuisse in duobus locis.

Probatur tertiò, non magis est supra rationem naturalem duo corpora posse penetrari, & idem corpus habere duas qualitates contrarias etiam in summo, v.g. calorem maximum & frigus maximum; atqui hæc omnia possunt fieri in sententia Thomistarum; ergo & primum.

Objicies primò, si idem corpus posset esse in duobus locis, esset diuisum à seipso, quod fieri nequit. Respondeo Nego sequel. quia omnis diuisio est vnius ab alio; sed in hoc casu non esset vnum & aliud, sed idem.

Instabis quod est Romæ diuisum est ab eo quod est Lugduni. Respondeo, ab eo quod est Lugduni si sit aliud, concedo: si sit idem, Nego; alioquin Deus qui est Lugduni diuisus esset à seipso Romæ.

Objicies secundò, esse circumscriptiuè in loco dicit non esse alibi; ergo. Respondeo esse circumscriptiue in loco dicere tantùm illud circumscribi, vel ambiri, vel terminari hìc, ita vt quælibet pars corporis suam loci partem repleat.

Objicies tertiò, si corpus esset in duobus locis, distaret à seipso, quod est impossibile. Respondeo, Nego sequelam, quia distantia est vnius ab alio, sed in hoc casu non est vnum & aliud.

Instabis: qui est Romæ distat ab eo qui est Narbonæ. Respondeo si est vnus & alter, concedo: si idem Nego.

Vrgebis: Roma & Narbona distant; ergo & qui est Narbonæ distat ab eo qui est Romæ. Respondeo ad illam instantiam & similes, concedo antecedens

antecedens & Nego consequentiam. Si idem vtrobique est: concedo, si aliud; nisi dicatur ratione connotati distare à seipso; sicut Petrus locatus Romæ & idem locatus Narbonæ differt à seipso ratione connotati seu ratione loci, quatenus vnus locus distat ab alio, propriè tamen non debet dici distare à seipso.

Objicies quartò, si idem corpus posset esse in diuersis locis, posset esse in omni; ergo esse immensum, quod repugnat; immensitas enim est propria soli Deo. Respondeo, esto, totum illud sequatur, non tamen repugnat; nam immensitas quidem independens est solius Dei, non verò immensitas dependens: corpus autem illud esset immensum dependenter à Deo.

Objicies quintò, idem corpus posset moueri & non moueri, esse gratum Deo & non esse gratum Deo, esse viuum & mortuum, & similia quæ repugnant. Respondeo plus potest Deus facere quam intellectus humanus capere, inquit D. Bon. atque adeo si habeamus rationes quibus probetur posse fieri à Deo vt idem corpus sit in duobus locis, de modo prouidebit Deus. Attamen ad obiectionem respondeo corpus quod esset in diuersis locis non habere quidem easdem denominationes extrinsecas sicut sedere, iacere, ambulare, &c. quia hæc accidentia affixa sunt locis: at haberet easdem denominationes intrinsecas, vt calefieri, frigefieri, &c. quia cum hæc accidentia afficiant intrinsecè subiectum vbicunque est, subiectum illa habeat necesse est. Vnde si corpus Romæ poneretur in medio glaciei, & Narbonæ in medio ignis, actio ignis temperaret actionem glaciei, & si in vno loco cibum sumeret, in alio nutriretur, & si quis in vno loco peccaret

mortaliter, atque adeo ibi fieret ingratus Deo, in alio etiam loco esset ingratus Deo, & si in vno loco moreretur, in alio quoque moreretur, & si in vno loco ægrotaret, in alio ægrotaret. Si verò aliquis his responsionibus nolit esse contentus, soluat mihi quomodo possit fieri vt de Christo Domino simul & semel verificetur videre & non videre, moueri & non moueri, esse splendidum & non esse splendidum, loqui & non loqui &c. nam prout est in cœlo videt, mouetur, splendet, loquitur, &c. at prout in Eucharistia non videt, non mouet sese, saltem semper; non splendet, non audit, & solutionem quam mihi dederit obiectioni sine dubio applicabo.

ARTICVLVS II.

De Vacuo.

VAcuum propriè nihil est aliud quam locus omni corpore incluso destitutus: vel melius, est superficies corporis concaua nullum aliud corpus ambientis, qualis esset superficies concaua cubiculi, si annihilato omni aëre, nihil succederet; vnde vides vacuum non sumi pro inani simpliciter, quale est extra mundi terminos: nec etiam sumi pro eo quod caret iis quibus repleri solet, vt dolium dicitur vacuum, quando non est vino plenum, licet repletum sit aëre, & anima dicitur vacua scientia & virtute. De vacuo igitur proprie sumpto quæstio est num sit vel esse possit, & supposito quod esse possit, quomodo se haberet motus in illo; quibus vt satisfaciam, quæstiones sequentes instituo.

QVÆ

QVÆSTIO I.

An detur vel possit dari vacuum.

AVthores aliqui inter quos est Thomas Anglus & Digbæus & Cartesius docent nullo modo posse dari vacuum etiam supernaturaliter, siue virtute diuina, & licèt Cartesius tom.2. epist.6. asserat se non disputare de omnipotentia diuina, attamen, dum dicit vacuum implicare contradictionem, sufficienter explicat suam mentem esse, vacuum esse omnino impossibile. Alij, vt Gassendus & Magnanus, dicunt non dari quidem magnum vacuum, sed dari vacua disseminata, sed paruula, sicut pori in corpore, magnum verò posse dari, licet difficulter. Demum alij censent nulla vi naturali induci posse vacuum, siue magnum, siue paruum, bene tamen supernaturali.

Dico primò, dari potest vacuum virtute diuina. Probatur primò, qui ordinauit vniuersum potest mutare ordinem vniuersi; at Deus ordinauit; ergo potest mutare ordinem vniuersi; sicut enim potuit facere mundum, ita vt esset orbis, non globus, ita & nunc posset sic ordinare mundum; si enim Deus destrueret omnia corpora, quæ sunt intra cœlum empyreum, solum cœlum empyreum conseruando, tunc superficies illius concaua nullum corpus contineret, sicque daretur vacuum. Illud autem posse à Deo fieri probatur, quia Deus potest annihilare quodlibet alio realiter distincto conseruato, verbi gratiâ, potest Deus annihilare Paulum conseruato Petro; est enim liberrimus in suis operationibus; ergo potest Deus destruere omnia corpora solo empyreo conseruato, & à

fortiori aërem istius cubiculi conseruatis parietibus, & impediendo ne aliud corpus succedat.

Obiicies, cum Cartesio epist. tom. 2. ep. 4. quod vocatur vacuitas cubiculi est reuera corpus; habet enim longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Respondeo ibi esse reuera corpus mathematicum, non verò physicum. Mathematici autem etiam in spatiis vltramundanis sua triangula & quadrangula & circulos designare possunt.

Instabis primò, cum Thom. Anglo non posse intelligi cubiculi cubici deperire reale interuallum, aërem, absque eo quod conuenerint eo ipso parietes: nam in situ tollere distantiam, idem est quod in qualitate tollere dissimilitudinem, in quantitate tollere inæqualitatem, sed tollere dissimilitudinem est ponere similitudinem; ergo tollere interuallum & distantiam est ponere coniunctionem. Respondeo æquiuocationem esse in vocabulo, interuallum; nam distantia potest esse realis absque eo quod medium sit reale; ad hoc enim sufficit, si termini sint reales. Vnde sublato & annihilato aëre cubiculi, non ideò tolleretur interuallum, seu distantia parietum, atque adeo nec fieret coniunctio: & reuera, si aër esset interuallum, sequeretur quotiescunque pro aëre substitueretur aqua, vel terra, vel lapides, vel quid aliud, toties mutari interuallum, & distantiam, quod est absurdum; remanet enim distantia eadem, & ni velis credere, sume vlnam & metire: distantia igitur est spatium quod est inter duo corpora, metirique potest, absque eo quod in medio sit aliquid reale: & quid impedit quominus Deus creet duos homines in spatiis vltramundanis longè supra mundum, ita tamen vt vnus respondeat polo arctico, alius verò polo antarcti-

co,

co, an credis quod propterea possint sese mutuò amplecti? Certè longiores deberent habere manus. Demum Antichristus, neque dissimilis, neque similis est Petro existenti, quia non existit.

Instabis secundò, cum eodem si hypothesis supradicta admittatur, sequeretur quantitatem esse in corpore absque eo quod partes hærerent inuicem & essent immediatæ, & sic tolleretur vnitas & continuitas mundi. Respondeo, Nego consequentiam; quantitas enim continua continuitatem requirit, vt patet ex ipsis terminis; at quis diceret spongiam non esse vnum continuum, similiter & corpus humanum non esse vnum continuum ex eo quod habeant poros? Porrò inter illos duos homines constitutos in spatiis vltramundanis non esset quantitas physica, sed mathematica.

Instabis tertiò cum eodem; si detur vacuum, spatium illud quod interiicitur lateribus loci haberet aliquas partes; sed nihil absurdius est quam ponere non ens (quale dicitur hoc spatium esse) habere partes, cum habere partes sit esse quantum, quod est entis affectio. Respondeo spatium illud habere partes eo modo quo dici potest corpus; atqui mathematicè tantùm, non physicè dici potest corpus; ergo habet tantùm partes mathematicas, non physicas, scilicet potest assignari medietas illius spatij, vel alia portio, sed non ideò ibi est aliquid reale actu.

Instabis quartò, ponatur in illo vacuo corpus aliquod paruum, & modò accedat ad vnum parietem, modò ad alium absque eo quod tangat aliquod latus, necesse est concedatur factam fuisse aliquam mutationem, at qualis sit intelligi nequit; neque enim intrinseca est, cum tantùm po-

natur mutatum ratione alicuius extrinseci, nempe loci; neque extrinseca erit, cum extrinseca mutatio absque intrinseca, vel in eodem, vel in alio corpore, qualis hic nulla interuenit, non possit reperiri. Respondeo esse mutatum extrinsecè, negatur autem quod additur mutationem extrinsecam debere esse alicui intrinsecam; gratis enim dicitur: quia mutatio loci est denominatio purè extrinseca, sicut lapis qui est primus potest esse vltimus per transpositionem, quæ nihil ponit in re nouum, & maximè dicendum, hoc est si talis transpositio fieret in spatiis vltramundanis.

Dico secundò, vis naturæ impedientis vacuum notabile, non est tanta quanta vinci nequeat ab agentibus naturalibus. Probatur: potest quilibet Angelus transferre partes terræ in spatia vltramundana. Idem dico de aqua, & de aëre; ergo virtute Angelica naturali potest dari vacuum.

Dices posse quidem Angelos hoc facere secundùm suas vires intrinsecas, sed non posito Dei decreto secundùm quod, vt ait D.Paul. Heb. c.2. *Non illis subiecit Deus orbem terræ.*

Contra: Manet tota vis argumenti: nam decretum illud est extrinsecum viribus naturæ, atque adeo manent vires naturales Angelorum sufficientes ad inducendum vacuum, licèt de facto nunquam illud inducturi sint. Ad illud Apostoli dico sic esse; *Non enim Deus subiecit Angelis orbem terræ futurum*, per quod quid intelligatur variè explicant authores: aliqui intelligunt de Ecclesia: alij de gloria: alij de mundo post resurrectionem; vnde ex illo aliquid concludi efficaciter non potest contra conclusionem suprapositam.

Probatur

Probatur secundò, naturæ vis non est infinita; ergo vinci poterit.

Dices naturæ quidem vim esse finitam, sed virtutem Dei quæ naturæ vires dirigit esse infinitam. Contra: Deus agit tantùm naturaliter, seu secundùm exigentiam causarum secundarum; atqui illa exigentia est finita; ergo & Deus suam virtutem applicat tantùm finitè. Deinde si induceretur vacuum, hoc non fieret, nisi per virtutem naturalem attrahendo aërem, verbi gratiâ, è vase quod in tali circunstantia exigeretur à natura, sicut in fontibus artificialibus ascendit aqua exigente natura.

Obiicies: illud à quo maximè abhorret natura quodque metuit non potest dari naturaliter; atqui natura maximè abhorret & metuit vacuum, vt constat experientia: nam hac de causa ascendunt grauia, & descendunt leuia; ergo non datur vacuum naturaliter.

Respondeo: cum dicitur naturam abhorrere à vacuo, hoc dicitur per metaphoram; abhorrere enim & metuere pertinet ad ea quæ prædita sunt cognitione, aut saltem sensatione. Si dicas per naturam te intelligere authorem naturæ. Respondeo adhuc ibi esse metaphoram; neque enim Deus capax est metus. Certè si vti necesse sit metaphoris, melius diceretur naturam amare plenitudinem, quam abhorrere à vacuo. Ad probationem minoris respondeo omnes illos motus prouenire à grauitate, quatenus omnia corpora grauitant, & petunt centrum mundi, & ad illud tendunt quantum possunt, cum hac tamen differentia, vt quæ sunt magis grauia proximè accedant ad centrum, quia pellunt minus grauia, vt videmus lapides mergi in profundum; aquam verò

attolli sursum : spatia quæ inter corpora dura relinquuntur replentur alio tenuiori corpore quod se per illa foramina ingerit, vt si repleatur fossa lapidibus, spatia quæ inter lapides relinquuntur replentur arenulis & spatia quæ inter arenulas relinquuntur replentur aëre, non quidem ob metum quendam phantasticum vacui, sed ob innatam grauitatem, quæ ab agentibus naturalibus vinci non implicat. Deinde talis metus nulla datur causa; ergo admitti nequit.

Dices causam finalem esse commodum vniuersi; si enim daretur vacuum, non possent communicari influentiæ cœlestes, quibus tamen indigent corpora inferiora. Contra : potest dari motus in vacuo, atque adeo cum influentiæ cœlestes sint corpuscula quædam; per medium vacuum pertransire possunt. Deinde esto, quod tales influentiæ non communicarentur per lineam rectam, possent communicari per lineam refractam, sicut patet de luce. Demum cum cœli non indigeant influentiis terræ, poterit in cœlis dari vacuum.

Dico tertiò, licet dari possit vacuum notabile viribus naturæ, difficillimum tamen est. Probatur, quia cum in omnibus disseminati sint pori, in ipso etiam vitro, quod compertum est argentum viuum transpiratione exudauisse, imò si in longiorem tubum recuruum producatur inflecti, recedente corpore, quo replentur vasa quæ ad talem experientiam adhibentur, succedent corpuscula quæ sunt intra poros, non metu vacui, sed innato pondere, porósque lux, aut aër subtilissimus peruadet; illud tamen minus difficile fieret in vasis quorum latera essent valdè compacta, & valdè spissa, & opaca propter pororum implicantiam. Hinc famosa Valeriani Magni experientia,

quæ

quæ in tubo vitreo hermeticè vna parte occluso plenóque argento viuo peragitur, non conuincere videtur, dum enim in aquam argentum viuum descendit, tubíque medietatem ad sensum vacuam relinquit, illi succedit lux per poros vitri ingressa, sicque medietas illa non est reuera vacua, licet sic appareat.

Dico quartò, in omni corpore quamplurima vacua sunt disseminata. Probatur ex compositione continui; atomi enim propter figuram irregularem non ita bene copulantur, quin poros relinquant, vt patet maximè in viuentibus, quæ alioquin non crescerent per intus susceptionem defectu meatuum; imò & in corporibus etiam densissimis; aurum enim hydrargyro saturatur, & in cæteris etiam metallis inflexio, diductio, & contractio cernuntur.

Dices: aliqua non videntur pati inflexionem. Contra: patiuntur de facto, sed propter exiguam partium distractionem talis inflexio non est sensibilis. Constituatur virga ex tali materia, & ad eam infringendam requirantur octo gradus conatus; quæro an à septem conatus gradibus vim aliquam passa sit illa virga, vel non: si secundum, non frangetur octauo, septem enim nihil in eam potuerunt, multò minus vnus qui superest: si verò vim aliquam passa est; ergo per singulos gradus paulatim labefactabatur per maiorem, & maiorem partium diductionem, donec tandem per octauum gradum nexu omnino soluto frangitur; prius enim res inflecti debet; poros igitur ligni, verbi gratiâ, replet aër, aëris poros æther, si detur æther, ætheris lux: luce autem recedente remanent pori vacui; neque enim datur progressus in infinitum; etsi igitur admitteretur natu-

ram

ram abhorrere à magno vacuo, non tamen à paruo, sicut viuens abhorret à magno vulnere, non tamen à poris, imò habet eos necessarios; sic enim omnia corpora illis egent ad recipiendos influxûs cœlorum qui sunt minutissima corpuscula.

Probatur tertiò, specialiter contra Cartesium: antequam communis illa totius vniuersi materies tanta pernicitate moueretur, vel partes vnitas inter se, & omnino continuas habebat, vel non: si secundum; ergo inter partes erant spatiola vacua: si primum, quomodo distractæ sunt à se inuicem, & circumactæ sunt absque eo quod vllum inane spatium admiserint?

Dices, poros qui inter particulas intercedunt repleri tenuissimi pulueris granulis. Contra: vel illa granula sunt flexibilia, vel non: si sint flexibilia; ergo poros habent, at quo replebuntur pori illorum? si non sint: flexibilia non poterunt ita sese contingere quin speciosa vacua relinquant.

Confirmatur ex aëre vi in phialam intruso; primus replebat totam; qui ergo vi intruditur, vel priorem penetrat, vel occupat vacua quæ ibi antea erant.

Confirmatur secundò, ex rarefactione & condensatione, quæ sine dubio clarius, atque facilius explicantur, si admittantur vacua illa inter particulas primas, vt infra patebit.

Obiicies: vacuum esset pars mundi. Respondeo non magis esse partem quam tenebras, & cæcitatem. Opponuntur nobis multæ experientiæ: sed ne in longum nimis ista quæstio protrahatur, sit

QVÆ

QVÆSTIO II.

Quomodo respondendum sit experientiis, quæ afferuntur à negantibus vacuum.

PRima experientia est cucurbitularum medicorum in quibus videmus carnem assurgere. Respondent aduersarij talem effectum prouenire ex eo quod aër à calore flammæ rarefactus condensetur, cum extinguuntur candelæ, & cum condensatur, minorem locum occupet necesse est, & sic assurgit caro propter metum vacui.

Contra primò, obseruaui carnem assurgere antequam candelæ extinguantur, atque adeo antequam condensetur aër, imò dum magis calesit. Secundò, momento quo cucurbitula imponitur flatu expellatur aër rarefactus, ascendit eodem modo caro. Tertiò, impleatur cucurbitula fumo spisso, vel vngatur oleo coagulato, aut pinguedine, apponatur intus linteamen madidum, vt attollantur vapores, & sic repleatur quod per condensationem posset relinqui vacuum; sed semper eodem modo assurgit caro, & tamen ibi non est timendum vacuum. Si hoc prouenirет ob metum vacui, deberet idem effectus cerni, si cucurbitulæ applicarentur ligno. Deinde aliquando fiunt tumores in vultu similes illis, non certè ad impediendum vacuum, vt patet. Demum deberet cessare tumor statim amotis cucurbitulis, quia tunc cessaret metus vacui.

Respondet Pascalis hunc effectum prouenire ex eo quod aër circunstans cucurbitulam premat carnem & cogat assurgere, dum condensatur aër

per

per extinctionem candelarum : ſed eodem modo refutatur. Præterea , ſi hoc proueniat ex ſolo pondere, quare non aſſurgit caro in cucurbitulis cruri hominis applicatis ſine igne ; cum tamen (omnia munda mundis) vt à quodam peritiſſimo & eruditiſſimo medicinæ profeſſore didici , aſſurgat caro fæminæ quodam morbo fæmineo ægrotantis , dum cucurbitulæ applicantur etiam ſine igne. Non diffiteor tamen talem preſſionem aliquid iuuare.

Dico igitur carnem aſſurgere ex eo quod aër calefactus ingrediatur in carnem ; calore enim aperiuntur pori & inflatur pellis quam propter vnionem ſequitur caro , & protitatur ſanguis vt affluat : aſſurgit autem in fœminis, quia dum tali morbo ægrotant , exhalant malignos vapores calidos qui per vitrum aut aliud vas applicatum parti , vbi magis dolor vrget, reflectuntur & pellem calefaciunt & ingrediuntur , & ſic inflant.

Secunda experientia : è dolio non egreditur vinum niſi fiat aliud foramen aut deſuper aut in ſummitate.

Reſpondent aduerſarij hoc fieri propter metum vacui, quia niſi fieret aliud foramen , relinqueretur aliquod ſpatium vacuum à quo natura abhorret.

Contra : ſi impleatur dolium aqua, non experiemur eamdem difficultatem , vt refert Sorel ; & quomodo poteſt timeri vacuum in dolio, cum vinum vnius dolij tot vapores emittere poſſet quot ſufficerent ad implenda plura dolia. Demum , cum aliquæ menſuræ vini extractæ ſunt , non eſt amplius recurrendum ad foramen. Dices fortè aërem tunc rarefieri : at nunquid antea vinum rarefieri poterat.

Respondent Cartesiani hoc prouenire ex eo quod corpuscula quaquauersum magno impetu volitantia ante foramen impediant vinum ne egrediatur, at si fiat desuper per illud sese immiscent & vrgent vinum.

Contra: si foramen non fiat desuper, sed tantum in superiori parte eiusdem faciei dolij, egreditur vinum quod tamen poterat impetus corpusculorum impedire & quasi obturare duo foramina tam bene quam vnum, quandoquidem sunt in eadem fronte.

Respondet Magnanus vinum effluere quando factum est foramen desuper, quia aër grauitat desuper & aërem pellit qui impediebat egressum vini. Fateor hanc responsionem mihi multùm placere & reuera concedo pondus aëris desuper non parum iuuare, attamen non omnino soluitur difficultas;

Contra enim: cur, quando aliquæ mensuræ vini fluxerunt, non sentitur talis difficultas; licet enim nullum fiat foramen desuper, libere fluit vinum? an forte diceres, quia aër iam inclusus grauitat supra vinum, at nonne vinum quod antea ibi erat magis grauitabat? certe vinum grauius est aëre, deinde & hoc est etiam contra omnes alios, fiat foramen paulò maius, cuius diameter sit transversum digiti &, quantumvis plenum sit dolium, nulla sentietur difficultas. Nec dices ob magnitudinem foraminis ingredi aërem; nam contra: toto foramine & cum magno impetu egreditur vinum.

Dico ergo non egredi vinum, quia partes vini sese inuicem comprimunt, vnde non effluit vinum nisi festuca vel alio intruso prorites & guttam aliquam diripias quæ quasi facto impetu plurimas alias

aliis eadem eruptione fluentes ponè se trahat & quandiu palea per foramen in dolio remanebit, tandiu vinum effluet: fit autem foramen aliud vt fumosi vapores egrediantur, qui nimis vinum comprimebant tenaciusque reddebant; adde quod aër si ingrediatur iuuat diuisionem.

Tertia experientia: in vase hortensi subtus in modum cribri pertuso aqua tenetur suspensa, quandiu foramen superius obturatur, & fluit statim atque aperitur illud foramen.

Respondent aduersarij hoc euenire, quia si flueret aqua, daretur vacuum, cum nihil substitueretur loco illius.

Contra: cur non respondent consequenter ad superiorem experientiam, quod sicut factis duobus foraminibus in fronte dolij, per vnum ingreditur aër & per aliud egreditur vinum, ita etiam cum multa sint foramina in fundo illius vasis, per vnum posset aër assurgere, dum per alia effunderetur aqua? Deinde fiat foramen in aliqua pelle aëri expansæ & eadem erit difficultas, vt refert Sorel. Præterea eandem difficultatem experimur in phiala plena omnino euersa, si collum sit angustius & quidem non propter metum vacui; quando enim phiala est tantum semiplena, idem non euenit, licèt sit idem periculum vacui, si dicas in isto casu egrediente aqua rarefieri aërem: contra: quando phiala plena est egrediente vna parte aquæ poterat alia rarefieri & par est ratio; & reuera si author naturæ instituisset vt nullum natura creata admitteret vacuum, non est dubium quin faciliori & simpliciori modo vsus fuisset ad vitandum huiusmodi vacuum; nam sapientiæ Dei est ita procedere, & ad hoc reuocatur illud axioma, frustra fit per plura quod fieri potest

potest per pauciora, & frustra fit per difficilia media, quod potest fieri per facilia; atque adeo cum facilius & simplicius impediretur vacuum per rarefactionem aquæ, non est cur hoc fieret per suspensionem aquæ quam tota natura stupens miratur.

Respondet Maignanus, vt vera causa cognoscatur, sumi debere vnicum foramen; sic enim dicendum erit de reliquis. Illi igitur imminet cylinder aquæ qui bene sustineri potest ab aëre circumpellente, præsertim cum sit tantum palmaris aut paulo amplius; si enim longior esset, paululum effluerct; adde quod aër & aqua non consentiunt ire filatim sed bullatim & guttatim ire tentant, ostium verò est valde exiguum; itaque aperto superiori spiraculo fluit propter aërem cylindro aqueo insistentem, & propter eandem rationem non effluit aqua è phyala omnino euersa; bene tamen ex inclinata, quia tunc oblique incurrunt in se inuicem aqua & aër & propter angulum facilius illa in guttas, hic in bullas diuiditur.

Contra: si hoc proueniret à vi aëris circumpellentis & sustinentis, idem euenire deberet, si foramina essent latiora, quod tamen falsum est, & à fortiori sustineri deberet aqua phialæ tantum semiplenæ, & tamen tota effluit, vt dixi supra.

Dico igitur rationem esse, quia aqua diuisioni resistit, quæ resistentia prouenit tum ob naturalem vnionem partium, tum verò maximè quia partes aquæ quæ sunt ad latera A. & B. vide fig. 1. propter decliuitatem laterum premunt eas quæ sunt in medio, & quia angusta sunt foramina impediunt diuisionem aquæ: aperto autem superiori spiraculo vasis fluit aqua, quia pondus aëris insistentis in foramine C. additum ponderi aquæ D D D D superat

superat pondus aquæ quæ est in A. & B. atque adeo eius compressionem. Vnde arbitror quod si latera essent recta vt in K non suspenderetur aqua, nisi forte adeo minuta essent foramina, vt sequi non posset diuisio aquæ, vt non sequitur in vitro, licèt certum sit in eo esse poros. Arbitror etiam quod si vas hortense transferretur plenum in spatiis vltramundanis, non flueret aqua quantumvis aperto spiraculo, quia scilicet nihil adueniret cuius auxilio aqua D D D D vinceret & propriam vnionem & compressionem laterum, è phiala verò semiplena euersa effluit aqua, quia partes aquæ A & B non multum comprimunt medias partes, quando verò foramina sunt maiora, compressio non habet vim impediendi, imò egressum accelerat. Confirmatur: in horologio è puluere non sistit puluis, licet videatur esse periculum vacui, quia scilicet pulueris granula non sunt vnita & in medio fit circularis fossula, quia puluis qui est in medio decidit ante eum qui ad latera est.

Quarta experientia: aptetur lamina ferrea ita læuigata vt marmori vel alicui alteri plano subiecto immobili perfecte congruat, attolli non potest nisi ex altera parte prius eleuetur & inclinetur, cum tamen antequam applicaretur, facilè gestaretur.

Respondent aduersarij hoc euenire ad vitandum vacuum; si enim lamina simul æqualiter eleuaretur, cum aër non posset esse simul & tam citò in medio quam in extremis laminæ, esset vacuum in medio à quo natura abhorret.

Contra: quodnam magnum inconueniens esset dari vacuum per vnum vel alterum momentum? num totus rueret orbis? miror naturam velle & causare eclypses solares quæ tantum nocent mundo,

mundo, cùm tamen adeo sit sollicita impediendi vacui duraturi per tam breue tempus, quod cui nociturum foret non patet. Deinde planum marmoreum affigatur laqueari, tum illi applicetur lamina, an credis non casuram? vellesne subtus immobilis permanere, ita vt capiti tuo lamina immineret? caderet sine dubio, quia vi sui ponderis resistentiam aëris vinceret.

Dico igitur cum Magnano non totum laminæ pondus ferre eum qui illam manu gestat, quia portionem ponderis eius aliquam fert aër; quod patet ex eo quod grauitationis laminæ multum auferat aqua, totam verò mercurius quoad sensum scilicet: magis autem grauitat lamina supra planum posita quàm in manu, quia dum manus reuulsionem tentat, nihil est quod succedat vt sustineat illam grauitationis portionem quam sustinebat aër, dum lamina esset in aëre libero; adde quod ex alio capite magis grauitat ob aërem perpendiculariter insistentem. Quare manus reuellens deberet sustinere non solùm totum omnino laminæ pondus, sed etiam columnam illam aëris. Imo non posses tuam sustentare manum sub aëre superiori nisi iuuante inferiori; posset autem determinari vis ad eleuandam è plano laminam sufficiens; neque enim pondus habet infinitum, si ansa arriperetur vnco stateræ, addereturque pondus examinis sufficiens. Porro lamina facilè potest moueri horizontaliter, quia grauitas vt sic non resistit motui qui est circa centrum, sed tantùm motui à centro.

Dicunt aliqui subiectum planum aliquando eleuari quod Maignanus ad vim quandam magneticam refert. Verùm illam inter ferrum & marmor nondum nouimus. Dico igitur, si illud acciderit

acciderit accidiſſe ex eo quod dum tentaretur lamina ſuperpoſita attolli, motum fuerit ſubiectum planum, & ex aliqua parte ingreſſui aëris ſubtus locum dediſſe, ſicque repente aër ſuccedens impetum impreſſit.

Quinta experientia: folles occluſis omnibus foraminibus non poſſunt aperiri.

Reſpondent aduerſarij hoc euenire propter metum vacui; ſi enim aperirentur, cum nihil ſuccedere poſſit, daretur vacuum à quo natura abhorret. Verùm, ſi hæc reſponſio valeret, ſacci pelliceí ſtrictiſſime occluſi; potius diſrumperentur quam dilatarentur, quod eſt contra experientiam.

Dico igitur hoc euenire partim ob variam diſpoſitionem circulorum & poſtium qui firmius hærent, cum aër non ingreditur: partim etiam quia, cum nihil ſuccedat, nihil etiam iuuat manum ad attollendos poſtes columnaſque aëris imminentis ſubleuandas & ad eius reſiſtentiam ſuperandam.

Sexta experientia: attracto per calamum aëre aſcendit aqua vel vinum.

Reſpondent aduerſarij hoc euenire vt impediatur vacuum.

Contra: ſi ponatur aliqua maſſa paruula plumbi aut alicuius alterius in calamo, attrahetur halitu cum aëre qui eam ambiebat; at certè non propter metum vacui, imò propter talem metum aſcendere non debuerat. Deinde eadem attractio fit in aëre aperto, attrahitur papyrus &c. attractio tamen non eſt adeo valida, reſpirationis enim vis in maiori ſpatio retunditur.

Dico igitur omnia hæc euenire ob vnionem aëris cum aqua vel aliquo liquore; cum enim repente

pente attrahitur aër, subiectus liquor sequitur; quia cum illo quasi concatenatur. Similiter ascendit massa in calamo tum ob illam vnionem, tum ob impetum ab aëre attracto impressum. Confirmatur: quia, si desistas ab attrahendo, decidit aqua. Deinde si tubum ad aliquod solidum applicueris & attrahas aërem, non ideo attrahetur lignum aut marmor aut aliud simile, & tamen attractionem aëris eodem modo fieri experimur. Omnes igitur tales consimilesque motus fiunt attractione aut impulsu. Reliquarum experientiarum passim reddetur ratio in toto decursu philosophiæ.

QVÆSTIO V.

An & qualis daretur motus in vacuo.

HVic quæstioni locum dedit Aristoteles qui, vt negaret vacuum contra philosophos antiquos dicentes sine vacuo non posse dari motum, dicit vacuum officere motui, neque possibilem esse motum in vacuo, quia motus in vacuo esset instantaneus.

Dico primò, inducto vacuo, posset naturaliter dari motus in illo.

Probatur: si homo collocaretur supra extimam cœli empyrei superficiem, posset in ea moueri, siquidem haberet in se principium talis motus & à nulla re impediretur quominus se pro libito mouere posset, nec deesset terminus ad quem posset tendere, scilicet altera pars cœli empyrei; in medio enim vacui essent etiam termini, quia tales terminos esse aliquod reale non est necesse; & quænam est repugnantia? Cur non posset ibi constitutus vibrare sagittam.

Objicies:

Obiicies : omnis motus lationis est ad aliquem locum, & sicut, si nulla esset qualitas producibilis, non daretur motus alterationis ; ita, si nullus sit locus acquisibilis, nullus erit motus lationis; atqui in vacuo nullus est locus ; ergo neque motus lationis.

Respondeo omnem motum lationis esse quidem ad aliquem locum intrinsecum eo modo intellectum quo nos explicuimus ; at non semper ad aliquem locum extrinsecum, neque hoc ad rationem motus requiritur.

Instabis primò, omnis motus realis debet terminus esse realis ; atqui in vacuo non posset dari terminus realis ; ergo nec motus.

Respondeo taliter posse disponi motum, vt latera sint termini motus, & tunc termini essent reales, vt patet. Deindè talis motus qui fieret in vacuo dici posset realis ex parte mobilis, licet non esset realis respectu loci. & nihil inde sequeretur incommodi.

Instabis secundò, omnis motus fit ad dexteram, vel ad sinistram;at in vacuo neque est dexterum,neque sinistrum.

Respondeo dexterum & sinistrum esse denominationes extrinsecas, atque adeo vacuum dici posset habere dextrum & sinistrum respectu nostri,vel respectu partium mundi. Demum,si negetur maior, quis eam probabit ?

Dico secundò, motus qui fieret in vacuo non esset instantaneus.

Probatur quia, vt infra ostendemus, non datur motus sine successione, & successio non potest esse in instanti, vt notum est ex terminis ; ergo neque motus fieret in vacuo in instanti.

Contra : si esset columna excessa vsque ad concauum

cauum Lunæ, & ftatim deftrueretur aër omneque aliud corpus ambiens, nunquid lapis qui è faftigio proiiceretur totam columnam in inftanti percurreret? hoc fine dubio concipi nequit; debet enim prius effe in medio quam in imo, fed vbi eft prius & pofterius, ibi non eft vnicum inftans. Debere autem prius effe in medio quam in imo fatendum eft, alioquin lapis effet fimul & femel in omnibus partibus turris.

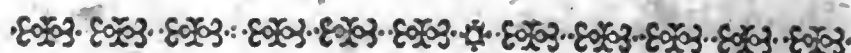
Obiicies; vbi nulla eft refiftentia & nulla diftantia, ibi motus eft inftantaneus; at in vacuo nulla eft refiftentia, nec diftantia, in vacuo enim nihil eft quod poffit refiftere, cum in eo nullum fit corpus. Deinde diftantia oritur ex quantitate reali & magnitudine; at in vacuo nulla eft quantitas realis, ergo nulla diftantia; at vbi non eft diftantia, mobile non habet partes quas tranfeat, ita vt vnam poft aliam tranfeat.

Refpondeo fucceffionem motus non prouenire ex fola refiftentia, fed à diftantia loci, quæ diftantia non debet effe neceffariò aliquod corpus interceptum, fed fufficit fi termini à quo & ad quem non fint vnus & idem, neque enim diftantia fonat aliquod corpus reale, vt diximus fupra; adde quod habet etiam fuas partes mathematicas.

Inftabis: mobile eò velocius fertur per fpatium, quò medium per quod tranfit eft fubtilius, ergo, fi nullum fit medium, nullo opus erit tempore.

Refpondeo non à fola fubtilitate medij prouenire velocitatem, fed etiam à caufa motrice, vt patet in motibus qui fiunt per impulfum, & in æquali medio, motus eò citius perficitur quò terminus eft minus remotus.

DISPV

DISPVTATIO IV.

De motu.

MOTVS consideratio maximi momenti eſt, ideò non vno in loco de illo tractatur: hic autem generaliter quæ de illo inſtitui ſolent, quæſtiones diſcutiemus.

ARTICVLVS I.

De motu generaliter ſumpto.

IN iſto articulo de motu generaliter ſumpto, & de eius oppoſito, nempe de quiete diſſeremus relinquentes motus localis tractationem pro articulo ſecundo.

QVÆSTIO I.

Quid ſit motus & quotuplex.

DIco primò, motus rectè definitur actus entis in potentiâ prout in potentiâ.

Explicatur: iſta definitio eſt motus generaliter ſumpti pro omni mutatione, & dicitur actus, quia cum omni potentiæ actus reſpondeat, & cum poſſe moueri dicat potentiam, eius actus non poteſt

potest esse alius quam motus,quia ab eo quod est moueri posse transit ad ipsum moueri; vocetur autem illa potentia, mobilitas, & ipsius actus, motus: dicitur actus entis in potentia, siue entis cui mobilitas inest, siue entis mobilis, & quidem in potentia passiua: dicitur actus entis in potentia prout in potentia, quæ vocabula mirè torserunt animos eorum qui potius verborum sensum perscrutantur,quam veritatem rei. Sed sic illa explico cum Mousnerio, motus non est quilibet actus illius entis quod est in potentia, verbi gratiâ, non est actus corporis viuentis indifferenter, sed est actus qui tantùm huic potentiæ respondet, verbi gratiâ, sanatio est actus corporis sanabilis, vt sanabile est; non quatenus est corpus viuens, &c. calefactio est actus corporis calefactibilis,vt calefactibile est,non quatenus est durum, densum, &c. vel sic intellige illa verba actus entis in potentia, seu mobilis quatenus est adhuc mobile,necdum esse motum intelligitur, sed tantùm moueri; nempe motus est quidam transitus mobilis à termino à quo ad terminum ad quem, quædam via, quædam tendentia ab vno ad aliud, verbi gratiâ, calefactio est tendentia & via & transitus ad calorem.

Obiicies, quod est actus non relinquit subiectum in potentia;at motus relinquit subiectum in potentia; ergo non est actus.

Respondeo,distinguo maiorem:actus non relinquit subiectum in potentia respectu sui,Concedo: si sit actus imperfectus, respectu vlterioris & perfectioris, Nego.

Dico secundò, datur motus ad quantitatem, qualitatem,& vbi.

Probatur prima pars: viuens augetur; sed tale

augmentum fit à minori ad maiorem quantitatem; ergo datur transitus à minori quantitate ad maiorem, atque adeo motus.

Obiicies: motus est inter terminos contrarios; at magnum & paruum qui sunt termini motus ad quantitatem, non sunt termini contrarij; ergo ad quantitatem non datur motus.

Respondeo, Nego maiorem, si intelligatur de contrarietate rigorosa; sufficit enim si termini sint oppositi & incompossibiles ea ratione quâ sunt termini; at paruum & magnum sunt eo modo contrarij, siue oppositi; licet enim adueniente noua quantitate prior maneat realiter, non tamen sub ratione paruæ, quam ante habebat, & à qua incipit motus. Demum paruum & magnum sunt relata;atque adeo incompossibilia sub eodem respectu: nam homo, verbi gratiâ, dicitur paruus respectu montis Olympi, & magnus respectu formicæ.

Probatur secunda pars ipsamet experientia; manus enim prope ignem admota paulatim & successiuè acquirit alios & alios gradus caloris. Ratio est,quia cum manus è frigida fit calida, ibi est oppositio inter terminum à quo & terminum ad quem, seu inter frigus & calorem. Quare cum calor nequeat vnico instanti superare totam resistentiam frigoris,non nisi per gradus & paulatim illud expellit, adeoque successiuè in locum illius introducitur.

Probatur tertia pars, quia cum per motum localem transeundum sit spatium cui mobile simul æquari non potest, hinc necessariò sequitur illud successiuè percurrendum esse. Conclusionem superiorem tenent omnes communiter, & simul negant dari motum ad reliqua prædicaméta, attamen

Dico tertiò, datur motus ad substantiam.

Probatur: generatio corporum est verus motus; ergo datur motus ad substantiam. Probatur antecedens: transitus ab vno termino ad alium terminum oppositum est motus; atqui generatio est talis; ergo est verus motus. Maior mihi videtur clara & coincidere cum definitione motus; minor etiam patet: nam generatio est transitus à priuatione formæ ad formam, & si fortè reperiatur quædam difficultas quoad generationem, certè nulla erit quoad conuersionem, quæ est transitus à forma ad aliam formam, vt cum lignum conuertitur in flammam, fit transitus à forma ligni ad formam flammæ.

Dices talem transitum fieri in instanti, quia omnia quæ præcedunt introductionem formæ sunt tantùm dispositiones quibus completis educitur forma substantialis in instanti.

Contra: hoc argumentum habet quidem aliquod pondus contra eos qui tenent formas substantiales esse substantias totaliter & adæquatè distinctas, at nihil efficit contra nos; cum enim forma substantialis secundùm nos consistat in harmonia & contemperatione, talis harmonia, talísque contemperatio & dispositio partium non fit nisi successiuè, atque adeo per generationem res non transit à non esse ad esse simpliciter; hoc enim pertinet tantùm ad creationem, & sic non est necesse vt forma simul tota fiat.

Obiicies primò, illud ad quod datur motus, producitur, atqui forma non producitur; ergo ad formam non datur motus.

Respondeo, distinguo maiorem: illud ad quod datur motus, producitur secundùm esse simpliciter, Nego: secundùm esse taliter, Concedo, &

hoc sufficit. Deinde distinguo minorem: forma non producitur secundùm suum esse simpliciter & materialiter, Concedo: formaliter & taliter, Nego; siue agentia creata non producunt materiam ex qua fit forma, atque adeo non producunt formam secundùm suum esse; sic enim crearent, sed producunt formam secundùm talitatem, siue taliter disponunt materiam, & vt loquar cum D. Bonauent. *Entem sub vna dispositione faciunt esse sub alia.* Deinde secundùm aduersarios, datur motus ad quantitatem; sed quantitas non fit, est enim coæua materiæ; ergo non valet eorum argumentatio.

Objicies secundò, motus est à contrario in contrarium; at substantiæ nihil est contrarium; ergo ad substantiam non datur motus.

Respondeo ex ipsis etiam aduersariis sufficere aliquam oppositionem: nam nihil quantitati contrarium est, & reuera forma ligni & forma flammæ inter se oppositæ sunt & incompossibiles.

Dices formam ligni se habere per accidens ad formam flammæ: nam forma flammæ ex alio subiecto generari potest. Contra: esto, se habeat per accidens: nunquid ideò dicendum est ibi non esse motum: certè Narbonam iri potest per varia itinera, sed nunquid negandum esset moueri eum qui Carcassonâ venit Narbonam, ex eo quod Biterris Narbonam iri potest.

Obiicies tertiò, in productione substantiæ non est decurrenda aliqua latitudo, siue extensionis, siue intensionis, siue spatij, adeóque ex nullo capite terminari potest motus ad illam.

Respondeo primò, Concedo ant. Nego cons. & idem argumentũ fieri potest circa quantitatẽ; quæ secundùm

ſecundùm ſe non habet extenſionem actualem, vt patet ex myſterio adorando Euchariſtiæ, vbi corpus Chriſti habet propriam quantitatem, non tamen extenſionem actualem. Secundò, Nego, quia datur latitudo extenſionis ad ſubſtantiam, corpus enim è minori fit maius additione nouæ partis ſubſtantiæ.

Dices motum terminari per accidens ad ſubſtantiam;at verò per ſe ad quantitatem.

Reſpondeo quantitatem non diſtingui realiter à ſubſtantia, atque adeo nil inſtantia facit contra nos: & quamvis diſtingueretur realiter, adhuc tamen daretur motus per ſe ad ſubſtantiam; quia ad illud datur motus per ſe, quod per ſe & primariò intenditur; atqui quando nutritur animal, intenditur primariò acquiſitio ſubſtantiæ, vt per illam reſarciatur quod deperditum eſt. Demum ſicut datur motus ad quantitatem, quia fit tranſitus à minori ad maiorem, ità dabitur motus ad ſubſtantiam, quia fit tranſitus ab eo quod eſt habere minus ſubſtantiæ ad illud quod eſt habere plus ſubſtantiæ, quod verificatur quamvis ſubſtantia denudata quantitate deberet confluere in punctum.

Quoad alia prædicamenta, vt reſpondeam, animaduerto motum & paſſionem eſſe vnum & idem: nam actus entis in potentia prout in potentia, & actus patientis vt patiens eſt ſunt vnum & idem, atque adeo cum non detur motus ad motum non datur etiam ad paſſionem; neque etiam ad actionem: nam actio & paſſio realiter ſunt vnum & idem: neque etiam ad relationem, quia acquiritur à me noua relatio ſine vlla mutatione in me. Demum neque ad reliqua vt conſideranti patebit.

Inferes non esse tantùm triplicem motum accretionis, alterationis, lationis, sed quadruplicem, quia aliquid moueri potest substantialiter, extensiuè, alteratiuè, localiter: verùm aduerte cæteros omnes motus semper motu locali perfici, & hoc inductione pat.t. Primò, quoad motum ad quantitatem, augetur aliquid, quia noua corpuscula adueniunt, minuitur verò, quia separantur; & quidem accretio quæ dicitur per iuxtapositionem fit per motum localem, neque enim alio modo noua materia priori aduenit, sic augetur globus niueus, & in plurimis exhalatio ad superficiem adueniens, ibi detenta concrescit. Similiter etiam accretio quæ dicitur per intussusceptionem fit per motum localem, partes enim substantiæ de nouo aduenientis in poros sat motus habent, vt alias diuellant, sed ipsæ implicantur & remanent, sicut sagitta in sagittarum fasciculum emissa aliam pelleret, sed ipsa cum aliis implicaretur, atque detineretur. Denique plantæ decrescunt, quia succi per radices ascendentes per totam plantam diffunduntur. Quoad motum alterationis, alteratur subiectum, cum particulæ intra poros positæ vario modo mouentur, sic panis alteratur, cum aqua imbibitur; alteratur corpus nostrum calore febris, dum spiritus modo contra naturam mouentur, humorésque perturbantur. Quoad motum generationis & corruptionis: talis motus nihil est aliud quam motus alterationis perfectæ, & patet: nam è frumento fit farina motu, è farina fit panis, tum panis editur, in ventre deiicitur, ibi per quendam succum veluti per aquam fortem dissoluitur, fitque liquor albus cuius quod delicatius est per Pequeti canalem deducitur; denique omnia motu peraguntur.

QVÆ

QVÆSTIO III.

Quomodo soluendæ aliæ difficultates quæ de motu in genere proponi solent.

QVæres primò, vnde sumatur vnitas motus tum specifica, tum numerica; imo & contrarietas.

Respondeo: hæc quæstio lõgo stilo tractari solet à multis ex eo quod asserant motum esse entitatulam quandam ab omni prorsus substantia distinctam, at illas entitatulas admitti non debere pluries ostendimus: consistit autem motus proprie ex mobili, termino ad quem, termino à quo, & motore cum connotatione temporis, atque adeo quandiu erunt ea omnia eadem, tandiu erit idem motus, si verò vel vnum mutetur, non erit omnino idem, sicut diximus de actione eam physice constare ex agente, passo, & termino; quod si vnum desit, mutatur actio. Porrò cum terminus ad quem sit illud quod est magis perpensum à nobis, ideo dicitur communiter specificatio ab ipso sumi & quia oppositio sequitur speciem motuum, contrarietas ex eodem principio desumetur ac specificatio.

Quæres secundò, num successio sit de essentia motus vt sic.

Respondeo negatiuè, si de motu generalissimè sumpto pro quacumque mutatione; nam generatio hominis est motus; sed illa fit in instanti; anima enim creatur, & sic corpus ex non homine fit homo per aduentum animæ: dixi generatio hominis; nam generatio corporis humani successiua est.

QVÆSTIO IV.

Quid sit quies.

DIco : quies generaliter dicitur carentia motus, quæ definitio vt patet, conuenit & quieti creaturæ, & immobilitati Dei. Et quia motus est actus entis in potentia provt in potentia , siue acquisitio perfectionis vel tendentia ad aliquam perfectionem , rectè eius oppositum siue quies dicetur carentia talis tendentiæ ; atque adeò carentia motus.

Dico secundò , duplex assignatur communiter. Alia dicitur negatiua & alia positiua. Prima est persistentia in carentia formæ , vt quam voluntas habet , dum est sine amore aut sine odio. Secunda est possessio formæ positiuæ , siue possessio perfectionis , vel termini , sic quies in loco est possessio , siue occupatio talis loci. Possessio alicuius qualitatis corporeæ est quies in qualitate &c. Summa quies Dei est summa ipsius omnium perfectionum possessio, & nostra quies perfecta nullibi reperietur , nisi in perfecta possessione Dei.

ARTICVLVS II.

De Motu locali.

PLura de motu locali inquiri possunt quam vt vno articulo soluantur : hîc agemus de illo tantùm in genere explicando quid sit , quomodo se

ſe habeat reſpectu loci & temporis & quomodo velox aut tardus dici debeat.

QVÆSTIO I.

Quid ſit Motus localis.

DIco primò, motus localis rectè definitur tranſitus de loco in locum, quæ definitio adeò clara eſt, vt nulla indigeat explicatione.

Objicies: motus circuli circa centrum eſt verus motus localis; ſed non eſt tranſitus de loco in locum; nam circulus remanet ſemper in eodem loco, ergo motus non eſt tranſitus de loco in locum.

Reſpondeo circulum non moueri ſecundùm ſe totum, ſiue ſecundùm ſuas omnes partes collectim ſumptas, ſed ſecundùm ſingulas ſui partes diſtributiuè ſumptas, nulla enim eſt pars quæ non mutetur loco, cùm modò ſit versùs orientem & modò versùs occidentem.

Inſtabis; ſi angelus vel punctum phyſicum mouerentur circulariter; eſſet verus motus; ſed non habent partes; ergo non tranſitur de loco in locum, etiam ſecundùm partes.

Reſpondeo in angelo & puncto phyſico non eſſe quidem partes realiter, eſſe tamen æquiualenter, quatenus nihil eſt tam indiuiſibile quin in eo poſſint aſſignari plura, imò infinita puncta mathematica, ratione quorum moueri dici poterit, quatenus quodlibet punctum mathematicum ex vno puncto ſpatij ad aliud punctum trãſit.

Dico ſecundò, motus phyſice ſumptus non eſt entitatula quædam diſtincta ab omni prorſus ſubſtantia.

Probatur:motus actiuè ſumptus eſt actio mouentis, paſſiuè verò ſumptus eſt paſſio mobilis; atqui actio & paſſio non diſtinguuntur à motore vt agit,& à mobili vt agitur ſeu acquirit nouum eſſe, non quidem ſimpliciter, ſed ſecundum quid,nempe eſſe in nouo loco; eſſe autem in loco non diſtinguitur à loco & locato,vt ſupra probauimus; ergo motus non eſt entitas diſtincta.

Objicies:inde ſequeretur eundem eſſe motum toties, quoties idem mobile eandem viam vt prius percurreret; at ſequela non eſt admittenda.

Reſpondeo, ſequeretur eſſe eundem motum phyſicè ſiue quoad id quod intrinſecum eſt ipſi motui,Concedo,quoad menſuram,ſiue illud quod eſt illi extrinſecum, Nego; tempus enim erit diuerſum.

Dico tertiò, motus conſtituitur phyſice per motorem, mobile, terminumque à quo ſeu locum relictum, terminum ad quem ſiue locum immediatum primo acquiſitum, cum connotatione temporis.

Probatur:illa ſunt principia intrinſeca alicuius ſine quibus res nec eſſe, nec concipi poteſt;atqui ſine illis omnibus nec eſt,nec concipi poteſt motus;ergo illa omnia conſtituunt motum.

Objicies primò, lapis proiectus ſurſum mouetur; atqui ibi non eſt motor: ſimiliter nec quando deſcendit lapis.

Reſpondeo, ibi eſſe motorem, vel aliquid tenens locum motoris qui proiecit, quid autem ſit illud infra videbimus, cum agemus de motu proiectorum.

Objicies ſecundò, poſſet Deus reproducere mobile in loco immediato; atqui tunc eſſent omnia ſuperius enumerata,& tamen non eſſet motus.

Reſpon

Respondeo, in illo casu vel desineret esse in priori loco ibique destrueretur, & sic reuera non esset motus, quia illud mobile vt reproductum non transisset de loco in locum, quia vt reproductum nunquam fuit in priori loco; ergo deest aliquid, scilicet terminus à quo: vel remaneret in priori & propter eandem rationem deest terminus à quo respectu reproducti, & respectu remanentis deest terminus ad quem.

Instabis, reproductum & remanens est vnum & idem.

Respondeo, vnum & idem realiter, Concedo, formaliter vt reproductum est, Negò; sic enim inuoluit principium reproducens, qui non potest dici motor, quia non facit transire de loco in locum, sed tantùm productor, atque adeo deest vnum ex necessariis, scilicet motor.

Inferes inde motum distingui realiter inadæquatè, siue distinctione includentis ab incluso, à mobili, scilicet per reliqua quæ includit & idem de reliquorum quolibet seorsim sumpto dicendũ.

QVÆSTIO II.

Quomodo se habeat motus respectu termini.

TErminus qui per motũ acquiritur est vbi, est enim transitus de loco in locum, sed quoad hoc duplex distinguitur vbi, siue vbicatio, vbi fluens & vbi fixum: vbi fluens est illud omne spatium quod percurrit mobile non quiescendo in eo, fixum verò est illud spatium in quo quiescit mobile. Vnde patet esse tantùm denominationes extrinsecas; idem enim qui dicitur fluens fuisset fixum, si ibi mansisset mobile.

Nota

Nota etiam duplicem esse vbicationem secundum aliam considerationem; alia est participans, alia verò non participans, ad cuius intelligentiam reuoca in memoriam punctum physicum habere quandam extensionem, & licèt in se sit physicè indiuisibile, attamen mathematice est diuisibile in infinitum. Igitur quod primò occupat spatium A. B. vide fig. 3. quando deinde occupat E F occupat locum participantem; ac demum quando occupat B. C. occupat locum non participantem, quia nullo modo participat cum A.B. Hoc posito circa terminum tria quæruntur, scilicet num acquiri successiuè terminus necessariò debeat, siue pars post partem: & num locus procul acquiri possit non transeundo per medium; demum an motibus contrariis idem moueri possit.

Dico primò, motus non est necessariò successiuus physicè, bene temen mathematice.

Probatur prima pars, quia tunc motus est successiuus respectu loci, quando vnus locus acquiritur necessario post alium; atqui physice res non ita se habet; nam cum punctum physicum quandam habeat extensionem, poterit vnum punctum moueri ex A. in B. quæ, vt suppono, sunt puncta physica, atque adeo physicè indiuisibilia; vnde non potest ibi esse successiua acquisitio partium, cum non sint partes, atque adeo cum illud punctum relinquit signum. 1. puncti A, acquirit signum. 1. puncti, B. & cum relinquit signum 2. puncti A, acquirit signum 2. puncti B; sed tunc, vt patet, partes non acquiruntur post partes, quia punctum B non habet partes. Inde probatur secunda pars, quia mobile non potest in vnico instanti mathematico percurrere totum B; atque adeo, vt diximus, illud occupabit per vbicatio-

nes

nes participatas, & inde etiam patet resolutio secundæ difficultatis. Quare.

Dico secundò, non potest locus procul acquiri per motum, nisi transeundo per medium.

Probatur quia motus dicit transitum à loco in locum, atque adeo continuum fluxum, neque potest concipi motus puncti, nisi describat lineam.

Probatur secundò, si mobile posset migrare è loco in locum sine transitu per medium, v. g. angelus qui est in A. posset migrare in D sine transitu per B. C. ad quamcunque distantiam locum acquirere posset, cur enim potius ad vnam quam ad aliam.

Objicies: potest Deus corpus quod est in vno loco ponere in alio distanti in instanti, atqui tunc non erit transitus per medium.

Respondeo, potest Deus ponere per motum Nego: per reproductionem, Concedo.

Dico tertiò, idem mobile non reproductum non potest simul moueri adæquatè in partes contrarias seu diuersas.

Probatur, quia simul poneretur in duobus locis adæquatis, haberet enim duos terminos diuersos; sed idem non potest esse naturaliter in duobus locis adæquatis.

Dixi non reproductum, quia, cum per reproductionem ponatur in diuersis locis, in illis motus contrarios habere non repugnat.

Dixi etiam adæquate; nam idem mobile quantumvis indiuisibile moueri potest inadæquate motibus etiam contrariis; angelus enim dum se explicat, in partes contrarias moueri potest; imo in orbem. Deinde etiam cum anima secundùm sententiam communissimam extensa sit per totum corpus, ita vt sit omnibus partibus præsens, dum

mouetur

mouetur brachium versùs orientem & aliud versùs occidentem, mouetur etiam anima ad partes oppositas, sed inadæquatè.

Objicies: homo qui in naui tendit versùs orientem, mouetur versùs occidentem duos habet motus contrarios.

Respondeo illum per se moueri tantum versùs occidentem & per accidens versùs orientem.

Objicies: globus emissus è tormento tendit & versùs centrum & versùs aliam partem.

Respondeo conclusionem intelligi debere de motu simplici, non verò de motu composito qui est, cum pro rata de pluribus participat.

QVÆSTIO III.

Quomodo se habeat motus respectu temporis.

SVppono velocitatem & tarditatem esse denominationes relatiuas, nam idem motus A cum motu B comparatus dicetur tardus, at verò comparatus cum motu C. dicetur velox; sicut in quãto magnum & paruum dicũtur respectiuè; atque adeo nullus est motus quantũvis velox qui tardus dici non possit, si cum velociore comparetur & nullus quantũvis tardus qui velox non dicatur; si comparetur cum tardiore. Porro velocior motus dicit vel æquale tempus, sed maius spatium, vel æquale spatium, sed minus tempus; & sic velocitas motus respicit & locum & tempus. Hoc posito.

Dico primò, omnis motus fit in tempore.

Probatur: res eodem instanti in duobus locis adæquatis esse non potest; at motus est transitus de loco in locum; ergo dicit plura loca, vnus enim locus relinquitur & alius acquiritur; ergo dicit

dicit plura inſtantia, aliàs ſimul eſſet in termino à quo & in termino ad quem & in medio, quod implicat.

Objicies, ſicut dantur puncta phyſica, ita dantur inſtantia phyſica habentia quandam extenſionem & intra illam extenſionem poterit moueri punctum phyſicum.

Reſpondeo, Nego dari inſtantia phyſica, & quamvis darentur, adhuc tamen vera eſſet propoſitio de tempore mathematicè conſiderato quod eſt in infinitum diuiſibile.

Dico ſecundò, in motu veloci non ſunt ſaltus, & in tardo non ſunt morulæ.

Probatur prima pars: non fit motus niſi tranſeundo per medium; atqui ſequeretur fieri motum non tranſeundo per medium; ergo in motu veloci non ſunt ſaltus, nam ſaltus eſſet cum v. g. mobile puncto A. relicto, immediate poſt occuparet punctum C. quod fieri nequit niſi per reproductionem, quæ non eſt motus localis.

Probatur ſecunda pars: primò ad motum tardum ſufficit minus concitata, continua tamen & immediata ſingularum partium motus per ſingulas ſucceſſio, ergo non ſunt admittendæ morulæ.

Probatur ſecundò, ex motu ingentis rotæ in qua puncta A. B. C. ad idem ſpatij punctum regrediuntur, licèt circulus C. E. F. longè velocius quam circulus A. I. K. voluatur; conficit enim longè maius ſpatium, & tamen nulla eſt morula in circulo A.I.K. nam radius D.C. manet ſemper rectus. Vide fig. 3.

Objicies: mobile quieſcit vno inſtanti in primo puncto, alio inſtanti in puncto ſecundo, ſed quies eſt morula, ergo dantur totidem morulæ.

Reſpondeo, non dari inſtantia phyſica extenſa,

vt iam monui; adde quod esse per vnum instans in vno loco non est quiescere; quies enim dicit saltem duo instantia, vnum quo occupet locum, & aliud quo ibi persistat; nam eo instanti quo primò acquirit B est motus, itemque illo quo primò acquirit C. &c. ergo in B. C. D. est motus, ergo nulla morula.

Dico tertiò, velocitas & tarditas non habent suum maximum, quod sic absolute loquendo

Probatur: nullus est motus assignabilis adeo velox quo non possit effici velocior; nam in figura superiori tres circuli circulationem conficiunt vno quadrante, v. g. si fieret alius circulus supra, eodem quadrante conficeret suam circulationem, sed multò velocius, & sic de reliquis, sed quò punctum C. conficeret suam circulationem velocius, eò tardius eam conficit punctum A.

Dixi absolute, quia attenta virtute naturali datur velocitatis maximum quod sic etiam seclusa resistentia medij, quia virtus nunquam superatur à suo effectu, virtus autem creaturæ est limitata & determinata, vel quoad se vel quoad sui applicationem vel quoad vtrumque; diuina verò virtus, vtpote omnino illimitata potest se magis ac magis applicare.

Colligi inde potest mouens quantumlibet exiguarum virium, si cum velocitate moueat, superare quantamcumque resistentiam mobilis tardè mouendi, dummodo sit maior proportio velocitatis ad tarditatem quam resistentiæ ad vires exiguas.

Dico quartò, respectu eiusdem medij physici & realis tres sunt conditiones in mobili corpore quæ faciunt motum velociorem, magnitudo, densitas & figura.

Probationi

Probationi præmitto res alias esse facilius diuisibiles, alias verò difficilius; vnde si causa motus difficilius diuisibile contra facilius diuisibile impellat, necesse est facilius diuisibile scindi & inter partes suas admittere difficilius diuisibile; & diuisio facta erit & etiam motus localis, si cætera requisita concurrant; nam difficilius diuisibile mutauerit locum. Porro densum est difficilius diuisibile quam rarum cæteris paribus: hoc est si habeant eandem partium tenacitatem.

Probatur igitur: rarum respectu densi est diuisibile, & densum è conuerso diuisiuum; ergo quo maior erit proportio densitatis in diuidente ad raritatem diuisi, eò necesse est diuisionem esse expeditiorem & motum velociorem.

Eodem modo res se habet de figura; quoniam enim vna figura est aptior ad diuidendum quam alia; videmus enim artifices figuras acuminatas ad secundum eligere, quò figura aptior est, cæteris paribus, eò motus etiam velocior erit.

Tandem quia in densis eiusdem figuræ, comparatio densitatis ad figuram est maior in maioribus, cæteris paribus corpora similia maiora velocius quam minora mouentur.

DISPVTATIO V.

De Duratione.

INEXTRICABILES omnino & ferè insuperabiles quæstiones ortæ sunt circa durationem, sicut etiam & circa

circa tempus, ex eo quod modi ponantur esse entitates distinctæ ab omni prorsus substantia, quas cum nos non admittamus etiam à quæstionibus illis liberi sumus. Tamen vt expeditius respondeamus, eas quæ necessariæ sunt, attingam sufficienter; quia verò paucæ sunt, ideo hanc disputationem immediate in quæstiones diuido.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit Duratio.

DIco primò, duratio est permanentia in esse. Illa definitio mihi videtur adeo clara, vt nulla indigeat explicatione; permanentia enim in esse, seu perseuerantia in existentia nihil est aliud quam existentia continuata & in abstracto continuatio existentiæ.

Dico secundò, durationis species hæ communiter traduntur.

Æternitas quæ proprie soli Regi sæculorum immortali conuenit, & à Boëtio lib. 5. de consol. philos. pros. 6. æternitas dicitur interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio, siue duratio omnino inuariabilis & independens; sicut enim Deus existit independenter à quocumque, ita etiam persistit in existentia independenter etiam à quocunque; sunt tamen quædam quæ in æternum duratura sunt, suntque ordinis supernaturalis, vt visio beatifica, & beatifica dilectio, & dicuntur habere æternitatem participatam.

Æuum

Æuum eſt duratio entis creati naturalis ſtabiliter, ac perenniter ſeſe habentis, ita vt corrumpi non poſſit, taliſque duratio conuenit Angelis, quos nulla vis naturalis deſtruere poteſt, ſolus Deus eos annihilare poteſt eadē facilitate qua eos creauit.

Tempus propriè non eſt duratio, ſed menſura durationis, attamen communiter accipitur pro duratione rerum corruptibilium, & quando plures corruptibiles res durare conſiderantur vna poſt aliam, ita tamen vt earum duratio deinde ſimul ſumatur, talis duratio tempus diſcretum, v.g. Primus homo duret 25. annis. Secundus, item viginti quinque. Tertius, item vigintiquinque. Quartus ſimiliter. Duratio 100. annorum eſt tempus diſcretum, & duratio cuiuſlibet dicitur inſtans temporis diſcreti.

Porrò, ſicut geometræ locum aliquem imaginarium excogitarunt, vt diſtantias ſecure menſurare poſſent, ita etiam tempus aliquod imaginarium excogitarunt, vt durationes menſurare poſſent, & ab aliquibus dicitur menſuratio poſſibilis. Ad maiorem intelligentiam conſule quæ diximus de ſpatiis imaginariis.

QVÆSTIO II.

An Duratio ſit diſtincta à re durante.

DIco: duratio non eſt entitas diſtincta ab omni prorſus ſubſtantia, ſed eſt ipſamet res durans cum relatione ad menſuram.

Probatur: in Deo eſt vera duratio, Deus enim durauit, durat, durabit per totam æternitatem; atqui duratio Dei non eſt talis entitas diſtincta à ſubſtantia

ſubſtantia Dei ; inde conſequentia deducitur ad cæteras omnes durationes , quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate ; atqui ſine tali entitate poſſumus reddere rationem eorum omnium, quæ de duratione quæruntur.

Obiicies primò , Deus erat ante mundi conſtitutionem;ſed tunc nulla erat menſura;ergo duratio non dicit reſpectum ad menſuram.

Reſpondeo , diſtinguo minorem : nulla erat menſura actualis,Concedo : poſſibilis, Nego.

Inſtabis primò , atqui neque poſſibilis ; ergo nulla ſolutio. Probatur : infinitum menſurari non poteſt , ſed eſſe Dei eſt infinitum, eſt enim æternum , ergo menſurari non poteſt ; ergo ſi menſurari nequeat, non erit poſſibilis menſura reſpectu illius.

Reſpondeo,diſtinguo maiorem:infinitum menſurari non poteſt adæquatè,Concedo : inadæquatè,Nego : Deus igitur menſurari poteſt inadæquatè,quia poſſumus dicere tandiu durauit Deus, quandiu durauit mundus : non quod excludamus diuturniorem durationem , ſed limitatio ſe tenet ex parte intellectus noſtri qui ob debilitatem ſuam totam æternitatem capere non poteſt. Durauit igitur Deus ante mundi conſtitutionum tot ſæculis , quot aſſignare poteris, & adhuc vltra infinities.

Inſtabis ſecundò,cum Arriaga diſt.15. phyſic. ſect.1. ſubſect.3. non valet conſequentia à Deo ad creaturas , quia à creatura ſeparari poteſt hoc quod eſt durare hodie & cras , non autem à Deo, vnde non eſt mirum ſi ab illa diſtinguatur duratio hodierna,non verò à Deo.

Reſpondeo à Deo etiam ſeparatur hoc quod eſt durare hodie : nam heri exiſtebat totus Deus,

&

& non durabat hodie,quia hodie nondum erat.

Instabis tertiò, quando diximus Deum hodie non durare cras, nil aliud à nobis intelligitur, quam hodie non existere ipsum cras, etiamsi hodie existat in Deo tota ratio qua cras existet; atque adeo inde præcisè infertur hodie & cras non coexistere sibi,at creaturæ quæ hodie durant non exigunt ex sua essentia durare cras.

Respondeo eodem modo: ratio cur hodie & cras separantur à creatura, si tamen separari dici debeant, est quia hodie & cras sunt incompossibilia: nam quantum est ex parte creaturæ, illa habet etiam rationem existendi cras, dummodo Deus velit eam conseruare; voluntas autem Dei est aliquid extrinsecum, conseruatio est actio quæ,vt alibi probabimus, non est entitas distincta ab omni prorsus substantia: nec tamen dicenda est duratio consistere formaliter in actione, sed in termino actionis. Demum in hoc hallucinatur Arriaga: nam hodie & cras sonant tempus reale, atque adeo addunt aliquid supra simplicem durationem,scilicet mensuram actualem, vt infra explicabimus.

Confirmatur: priuationes & negationes durant in sententia aduersariorum, sed nunquid durant per entitatem distinctam & per aliquid positiuum? sine dubio hoc est maximè absurdum.

Quæres quomodo res incipiant & desinant.

Respondeo res incipere per primum sui esse, & desinere per vltimum sui esse, nec ibi tantum mysterium deprehendo, vt quæstiuncula egeat disputatione prolixiori.

QVÆ

QVÆSTIO III.

Quid sit Tempus.

ARistoteles definit tempus sic, numerus motus secundùm prius & posterius. Numerus, scilicet numeratus, non verò numerus numerans, siue numerus sumptus pro motu sumpto ab intellectu attendente partes eius, vt ipsas habet non simul & permanenter, sed successiuè, non verò ipsamet operatio intellectus: verùm præterquamquod diffiteri non possumus definitionem illam esse obscuram, videtur non esse legitimam: nam tempus est quantitas continua; atqui numerus non est quantitas continua, sed discreta; ergo tempus non est numerus. Deinde tam bene metimur quietem quam motum; ergo definitio illa non videtur esse sufficiens: verum quidquid de illa sit,

Dico: tempus rectè definitur sic, mensura durationis.

Explicatur: cum mensura actiua & passiua debeant esse similares; quis enim vellet metiri durationem vlnâ & pendere latitudinem huius parietis? ideò ad metiendos motus, homines semper aliquem motum notissimum elegerunt, talémque mensuram non solùm motibus, sed omnibus durationibus applicuere; quia verò inter motus constantior, notior & æquabilior est motus Solis & Lunæ, illum elegerunt, vt durationes mensurarent. Quapropter duplex est tempus, vnum est naturale & est motus Solis, aliud artificiale vt motus horologij, verbi gratiâ, & ad hoc posuit Deus Solem in cœlo, vt esset in tempora, dies & annos.

annos. Tempus igitur est Sol non simpliciter, sed vt respondet successiuè, & regulariter diuersis cœli partibus per motum constantem per quem nationes omnes possunt commodè metiri durationes rerum omnium. Dies est spatium quo Sol circulum mundi perficit. Mensis quo trigesies. Demum esse in tempore importat aliquid supra id quod est durare; importat enim correspondentiam & coexistentiam cum tali motu ab hominibus assumpto in mensuram.

Obiicies primò, si Deus destrueret omnia præter cœlum Solis, & Sol semper suas circulationes perageret, tunc reuera esset tempus, & tamen non esset mensura, nihil enim esset quod mensuraretur; ergo tempus non est mensura.

Respondeo in hoc casu fore tempus sicuti foret mensura & vice versa, & reuera tunc nihil mensuraretur, atque adeo non esset mensura actualis, sed potentialis, ita etiam non esset tempus actuale, sed potentiale; tempus enim inuoluit vtrumque, est enim duratio respondens tali motui.

Obiicies secundò, ante constitutionem mundi erat tempus; atqui tunc non erat motus Solis, aut aliqua alia mensura.

Respondeo, Nego maiorem de tempore reali, erat tantùm tempus mathematicum, vel melius erat tunc dumtaxat æternitas diuina.

Obiicies tertiò, ex D. August. tempore Iosuë Sol stabat & tempus ibat.

Respondeo, non erat tunc tempus sicut nunc, siue commune omnibus populis, sed erat tempus particulare horologiorum: nisi fortè dicatur tunc fuisse tempus commune, si aliud astrum ad mensurandas durationes fuerit assumptum.

Obiicies

Obiicies quartò, motus Solis habet ſuam durationem; ergo dabitur tempus temporis.

Reſpondeo motum Solis poſſe comparari ad ſeipſum, ſic Solem durare per annum eſt Solem exiſtere per 365. reuolutiones, vel poteſt comparari motus vnius aſtri cum motu alterius.

Aduerte tempus non importare entitatem diſtinctam ab omni prorſus ſubſtantia; eſt enim tantùm coexiſtentia cum tali motu; neque datur inſtans reale phyſicum, ſed tantùm mathematicum, niſi fortè dicas inſtans phyſicum eſſe motum quo Sol percurrit vnum punctum phyſicum ſui cœli, cui non repugnabo.

PHYSI